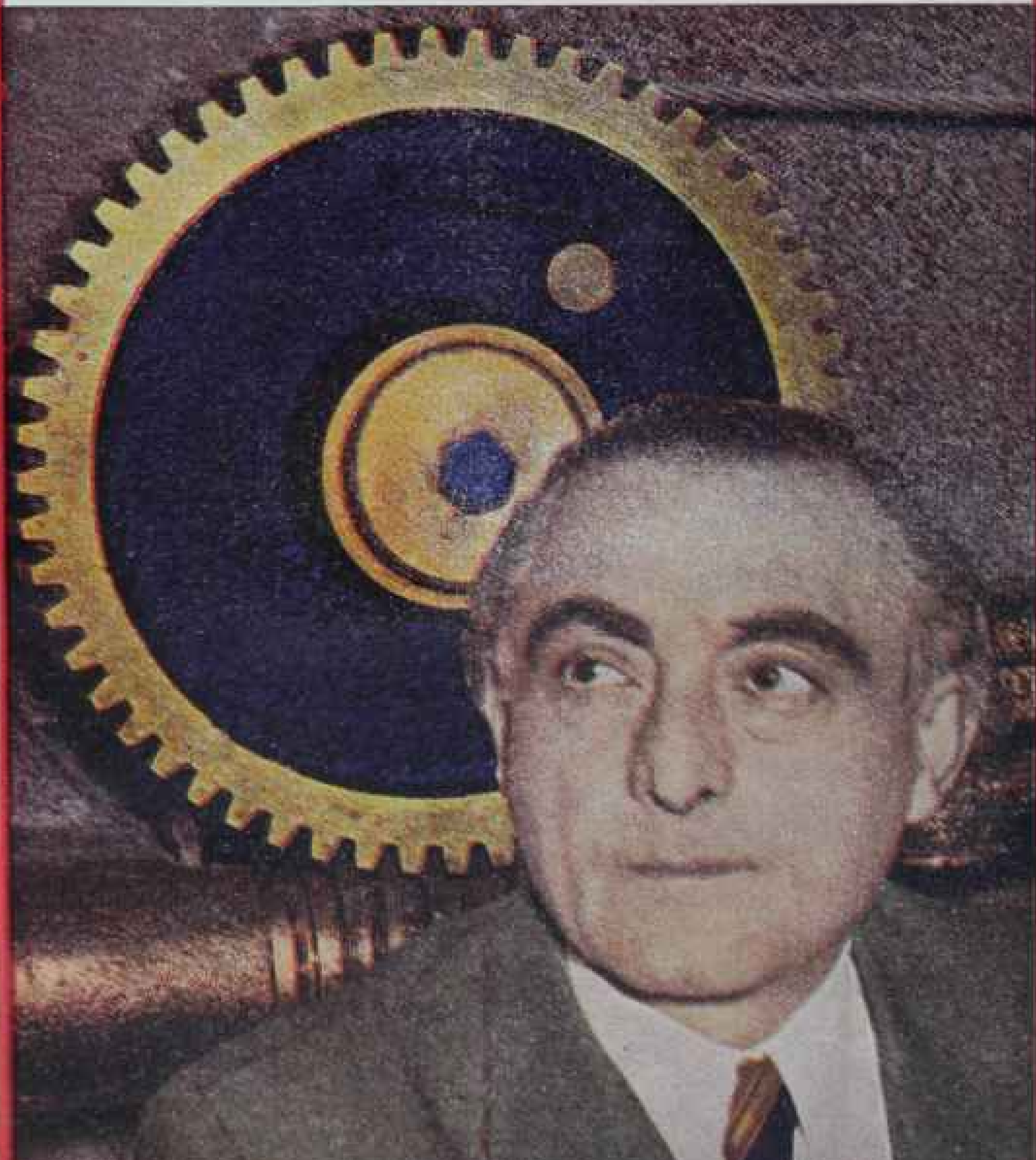
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YILIN en büyük İKRAMİYESİ
250.000 LİRA
ALTIN
3.500 CUMHURİYET
1 kişiye. 2.500 CUMHURİYET
ALTINI
Ayrıca. 75.000 LİRA
akbank
HESABINIZDA HER ZAMAN İÇİN EN AZ 150 LİRA BULUNDURUNUZ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. *M. arkası Ardıç Sok.*
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 18992

Fiyatı: 60 kuruş

*
* *

İmtiyaz sahibi :

Metin TOKER

*

Yazı *işlerini fiilen idare eden :*

Cüneyt ARCAYÜREK

Ressam :

İzzet ÇETİN

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf :

ZÜHTÜ ÖVEN

Klişe :

Cemal YENAR

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	:	6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 lira

* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

Samed Ağaoğlu

Yeniden ön plânda

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

İki yolun ağzında bulunduğumuz artık açık şekilde belli oluyor. Ya, 1946da başlayan ve 1950de ilk müsbet neticesini veren demokratik hamlemize devam edeceğiz ve böylece medeni milletler arasındaki yerimizi alacağız, ya da tornistan edip eskisi gibi «biz bize benzeriz» teranesile bize mahsus bir hürriyet rejini içinde idame-i hayat eyleyeceğiz. Bu hürriyet rejiminin, batılı manâsile bir demokrasi sayılamayacağı aşikârdır. Demokrasinin bir kaç çeşidi yoktur. Hürriyet rejimi hürriyet rejimidir ve onun başına eklenecek her hangi bir sıfat doğrudan doğruya rejimin mahiyetini değiştirecektir.

Totaliter idarelerin serbest seçimle iş başına geldikleri çoktur. Yahut serbest seçimle iş başına gelen bir partinin ve onu idare edenlerin demokrasiden diktatörlüğe kaydıkları da hiç görülmemiş bu şey değildir. Hattâ bunların, ekseriyetin reyini uzun müddet muhafaza ettikleri de vâkidir. Fakat demokrasi, ama hakikî mânasiyle demokrasi bir ekalliyetin ekseriyet üzerine çöreklenmen olmadığı kadar bir ekseriyetin ekalliyetin bütün haklarını ortadan kaldırması da değildir. Demokrasi serbest seçimle devletin başına gelen ekseriyetin, ekalliyetin bütün haklarına hürmet ederek vazife görmesinden, isleri tedvir etmesinden ibarettir. Milletin reyile iktidara geldiğinde hiç şüphe bulunmayan bir parti basa ana hürriyetleri ortadan kaldırır ve buna rağmen müteakip seçimde gene milletin reyini alırsa hareketi «demokrasiye aykırı» olmak vasfından kurtulamaz. Bırakınız ki seçimde bu parti «ben su ana hürriyetleri kısacağım» diye ortaya çıkmamıştır ve millet bu partiye daha fazla hürriyet istediği için pek çok münevveri, pek çok köylüsü ile itimad beyan etmiştir ama hakiki mânasiyle demokratik bir iktidar bu selâhiyeti alsa bile onu kullanamaz. Demokratik iktidarların yapmıyacakları, yapmamaları gereken bazı hususlar vardır. Bir parti seçmenlere «milletin her ferdine bin lira dağıtayım mı?» diye sorsa seçmenler müsbet cevap verirler. Ama, seçmenler böyle istiyor diye hiç bir hükümetin aklına bu şekilde mânâsız harekette bulunmak gelmez. Hükümet etme sanatının bazı ana prensipleri vardır. Devletler, kabileler değildir. Arada farklar mevcuttur. «Eğer millet istemezse, reyile ifade eder» diye mütemadiyen sertleşmek, en basit hakları ortadan kaldırmak, keyfi harekette bulunmak, basını susturmak, adaletin teminatını, üniversitenin muhtariyetini zedelemek yanlış bir yoldur. Bu yolda atılan her adım milletin iradesini istediği gibi kullanmasına mâni olan setlerdir. Hürriyetler gide gide, azala azala öyle bir noktaya varılır ki seçmen, beğenmese de beğendim demek zorunda kalır. Rusya'da sandıktan çıkan reyler, «andığa atılan reylerden başka şey değildir. Bu, Rusya'da demokratik bir nizamın bulunduğunu mu ifade ederi

*

Evet, iki yolun ağzında bulunduğumuzdan hiç şüphe yoktur. Demokrat Parti, içinde bunaldığımız fasit daireyi kırmak ve evvelâ kendini onun dışına atmak zorundadır. Bu daire ortada kaldıkça, her şey bir inad ve sinir yarısı haline geldikçe işlerin düzelmesine imkân bulunamaz. Muhalefette ve iktidardayken insanların hâdiseleri başka sözlerle gördüğü, hattâ aynı hâdiselerden başka neticeler çıkardığı bilinen bir hakikattir. Fakat bir muayyen noktada durup, «acaba yanılıyor muyum?» diye düşünmek uçuruma düşmemek için en emin çaredir.

Dün demokrasi için çalışan ve pek çok meselede tıpkı bugünün bazı muhalifleri gibi düşünenlerin şimdi yanıldıklarını görmek insanı üzüyor. Tek teselli o zaman da yanlış düşünen bazı kimselerin mevcut bulunduğu ve sonda onların hezimete uğradıkları hakikatidir. New-York Times'in gayet güzel belirttiği gibi demokrasi saatinin ibrelerini geri çevirmek mümkün değildir. Her şey, gideceği yere kadar gidecektir. Yalnız arada, bazı kimseler ıstırap çekecekler, üzüleceklerdir. Fakat güneş bulutların arasından mutlaka sıyrılacak ve yeniden parlayacaktır. Bunun aksini düşünmek tarihi inkâr olur.

Hürriyet öyle bir nimettir ki onun bir defa tadına varan onsuz yapamaz. Türk milletinin bu tadı tadmasında Demokrat Parti liderlerinin büyük emeği geçmiştir. Eğer onların bilhassa 1946-1950 arasındaki akıllı, dürüst, cesur ve memleketsever mücadeleleri olmasaydı ihtimal ki demokrasi bize çok daha geç gelirdi. 1050 seçimlerinin neticesi bu mücadelenin milletçe takdirinden ibarettir.

Ama eğer o devrin mücahidleri iktidarı alır almaz değişmişlerse, eğer artık gayeleri hürriyetleri kısmaksa, eğer bunun için dün ötekilerin ağzından işittiğimiz sebepleri sayıp döküyorlarsa onların yerine mutlaka aynı derecede akıllı, aynı derecede dürüst, aynı derecede cesur ve memleketsever başkaları çıkacaktır. Kendilerinin terkettikleri meşaleyi onlar alacaklar ve aynı zaferi onlar kazanacaklardır. Bundan hiç kimse zerrece şüphe edemez.

Büyüklük, muhalefetteyken vaz'edilen prensiplerin iktidarda tatbiki idi.

Saygılarımızla
AKİS

Kıbrıs meselesi

Tarafsızlıktan muhalefet

Faiz Kaymak, ellerini iki yanına açtı, sonra azimli bir tavırla:

«—Kıbrıs dâvasına başvekil Adnan Menderes mühim ehemmiyet vermektedir. Bunu, burada sarahaten açıklayabilirim.» dedi.

Faiz Kaymak bu sözleri söylerken New-York'taydı ve büyük televizyon makinelerinin karşısında bulunuyordu. Amerika'ya, Kıbrıstaki Türk ekalliyetin haklarım müdafaa için gelmişti ve hayretle görmüştü ki Yunanlılar garip bir propaganda yapmaktadırlar. Gerek Birleşmiş Milletlerdeki Yunan delegasyonu âzalarının, gerekse Yunan dostu kimselerin ısrarla tekrarladıkları bir iddia vardı: Türk hükümeti, Kıbrıs meselesile alâkalanmamaktadır, bu iş Yunanistanla İngiltere arasındaki bir dâvadır. Faiz Kaymak evvelâ bu hususu açıkça yalanlamak lüzumunu hissetti. Zaten Ankara'da yaptığı görüşmeler sırasında bizzat Başvekil Adnan Menderes'ten bu hususta talimat almıştı.

Aynı anda, New-York'tan binlerce kilometre uzakta bir şehirde, Atina'da, Mister Cannon Kirye Stefanopulosa müşarünileyhin hiç de hoşuna gitmeyen bir beyanda bulunuyordu. Kirye Stefanopulos dost ve müttefik Yunanistanın Hariciye Vekili, Mister Cannon ise Amerika Birleşik Devletlerinin Atina'daki Büyük Elçisidir. Büyük elçinin Hariciye Vekiline haberi şuydu: Amerika, Kıbrıs mevzuundaki Yunan tezini desteklemeyecek, hattâ Yunanistan ısrar ederse aleyhte rey kullanacaktır.

Hâdise şuydu: Kıbrıs meselesi, Yunanistanın ısrarı üzerine gündeme alınmış ve bu husustaki müzakereler esnasında Amerika Birleşik Devletleri çekimser kalmıştı. Sah sabahı Siyasi Komitede dâvanın müzakeresine başlanılacaktı. Bu münasebetle Yunanistan kendi görüsünü bir takrir halinde hazırlamış ve azalara dağıtmıştı. Takrirde adanın üzerinde hak iddia ediliyordu. Amerika Birleşik Devletleri işte bu karar suretini beğenmemişti ve Atinadaki büyük elçisini bunu Yunan hükümetine bildirmeğe memur etmişti. Mr. Cannon, gayet sarih konuştu. Amerika, takriri desteklemeyecekti. Fakat Yunan Hükümeti buna rağmen ısrar ederse, aleyhte rey kullanacaktı.

O zaman Stefanopulos yumuşadı. Büyük elçiye, Yunanistanın daha mülayim bir karar sureti takdim edeceğini ve bunun Amerikanın tasvibine mazhar olacağını ümid ettiğini söyledi. Büyük elçi bir vaadde bulunmadı, sadece:

«— Bakalım» demekle iktifa etti.

Yunanistan, hayal sükutuna uğramıştı. Doğrusu istenilirse işler bir müddettir hiç iyi gitmiyordu. Fakat Atina hükümeti zannetmişti ki Amerika çekimser kalmakta devam edecektir. Etmemişti. Stefanopulos, Amerika Büyük elçisile görüştükten sonra basın mensuplarına şu demeci verdi:

«— Kıbrıs dâvasında Amerika'ma bizi desteklemeyeceğini teessürle haber almış bulunuyorum. Yunanistan Amerika'ya daima iyi hislerle bağlı kalmıştır.»

Haber, bütün Yunanistan'da bir bomba tesiri yaptı. Bu suretle hükümetin sadece Birleşmiş Milletler nezdinde değil, bütün dünyada yaptığı propaganda suya düşmüş oluyordu. Hiç olmazsa şimdilik.. Zira Yunanistanın sarfettiği gayretlerin hiç semeresiz kalmış olması bahis mevzu değildir. Bir çok memlekette umumi efkâr Yunan tezine sempati göstermektedir.

Selim Sarper
İyi bir avukat

Müzakereler ve neticesi

Yunan karar suretinin ne olduğu Salı sabahı New-York'ta Birleşmiş Milletler Teşkilâtının büyük binasında Siyasî Komite toplandığı zaman anlaşıldı. Kıbrıs adası halkına Birleşmiş Milletlerin himayesi altında milletlerin eşitlik ve kendi kendilerini idare haklarının tanınması prensibinin tatbiki! Bu, üstü örtülü şekilde, adanın Yunanistana ilhakı manâsım taşıyordu. Delegeler bunu çoktan anlamışlardı. Üstelik, günlerden beri hummalı bir kulis faaliyeti oluyordu ve Selim Sarper hayli gayret göstermiş, bir çok delegenin gözünü açmıştı. Fakat Türk ve İngiliz tezlerine en ziyade kuvvet kazandıran husus tabii, Amerika Birleşik Devletlerinin Yunan tezi aleyhinde cephe alması olmuştu.

Komitede ilk sözü Yeni Zelanda delegesi aldı ve Kıbrıs müzakerelerinin geri bırakılmasını istedi. Kanaatince bu konuşmalar olsa olsa Doğu Akdenizdeki sükûn ve istikrarı bozacaktı. Bu hakikati Yeni Zelandanın anlayıp ta Yunanistanın anlayamaması şayanı hayretti ama, işte ihtiras bazı gözleri kapatmıştı. Mr. Leslie Knox Munro- bu, Yeni Zelanda delegesinin adıydı - ayrıca müzakerelerin Birleşmiş Milletler üyesi olan bazı devletler arasındaki iyi münasebetleri de bozacağından endişe ettiğini söyledi. Onu, Yunan delegesi Kiru takip etti. Kiru, Kıbris meselesini Birleşmiş Milletlere getiren ve bu davayı mütemadiyen kurcalayan adamdır. Kiru Kıbrısla yakın şekilde alâkalıdır ve gözü daha yüksek makamlarda olduğu için 'bunu kuvvetli bir basamak addetmektedir. Yunan delegesi, hafif tertip bir de tehditte bulundu. Dedi ki: Eğer Birleşmiş Milletler şimdi bu meseleyi sükûnetle müzakere etmezlerse çok vahim hâdiseler husule gelebilir.

Türk görüşü

Bundan sonra Selim Sarper söz aldı. Yunanistanın uzun zamandan beri Türkiye'nin bu işle uzaktan, yalandan ilgili olmadığı hususunda yaptığı propagandalar Sarper'in sözlerile fiilen yalanlandı. Selim Sarper Doğu Akdeniz bölgesinde sulh ve istikrarın, Kıbrısın Britanya imparatorluğundan ayrılmasile tehlikeye düşeceğini belirtti ve hükümetinin Yeni Zelanda tezim desteklediğini bildirdi.

Sıra Amerika delegesi Cabot Lodge'a gelmişti. Gözler, uzun boylu, ince, yakışıklı delegeye çevrildi. Söyleyeceği sözler müzakerelerin mukadderatında büyük bir rol oynayabilirdi. Cabot Lodge Amerikanın da Yeni Zelanda gibi düşündüğünü bildirdi, ancak müzakerelerin talikinden önce Yunan delegesinin esas hakkındaki mütalâasının dinlenebileceğini belirtti. Yunan tezi, artık iflâs etmiş durumdaydı.

Komitede bu tezi tutan çıkmadı mı? Elbette ki çıktı: Rusya. Rus delegesi Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs halkının sesini işitmemezlikten gelemiyeceğini bildirdi. Adada komünistler nasıl dâvanın şampiyonluğunu yapıyorlarsa, komitede de komünist delege Yunan görüşünü hararetle müdafaa etti. Bu suretle bir defa daha anlaşıldı ki işin altında kızılların kışkırtması, kızılların parmağı vardır.

İngiltereye gelince o, eğer Yem Zelanda teklifi kabul edilmezse müzakerelerden çekileceğini ve varılacak kararı tanımayacağım ifade etti.

Bazı delegeler, bu arada Selim Sarper ve İngiliz delegesi Nutting tekrar söz aldılar. Sarper, Birleşmiş Milletlerin bu meseleyi görüşmeye selâhiyetli olmadığı tezim savunuyordu. Bu izahat pek çok kimseyi tatmin etti. Ancak Türk ve Yunan delegelerinin kendi görüşlerini açıkça bildirmeleri hususundaki Amerikan teklifi ortadaydı. Ertesi gün bu görüşler ifade olundu.

Dânâ Efendi
Televizyonda göründü

Atina altüst

Fakat daha ertesi gün olmadan Atina'da Yunan kabinesinin bütün azaları başvekil Mareşal Papagosa istifalarım takdim ediyorlardı. Papagosun partisi meclise hâkim bulunduğu İçin kabineyi yeni baştan onun kurması tabii idi. Fakat vekiller, Kıbrıs meselesinin iflâs etmesi karşısında başvekile, istediği tebeddülatı yapabilmesi için imkân veriyorlardı. Papagos, istifaları kabul etti. İstifa edenler arasında Hariciye Vekili Stefanopulos da vardı. Stefanopulos bu, sırada Paris'te bulunuyordu.

Kabine ortadan kalkarken şehirde büyük nümayişler yapılıyordu. Azgın bir takım Yunanlılar haksız dâvalarının iğnelenmiş balon gibi sönmesinin hıncını Amerika, İngiltere ve Türkiye'den çıkarmak istiyorlardı. Sabah erken saatlerde bu üç devletin -ki üçü de Yunanistanın dost ve müttefikidir - elçilik binaları polis ve asker tarafından muhafaza altına alınmıştı. Mümayişçiler daha ziyade komünist üniversite talebeleri idi ve ellerinde gerek Amerika, gerek İngiltere, gerekse Türkiye aleyhinde yaveler asılı bulunan levhalar taşıyorlardı. İngiliz ve Amerikan Haberler Bürosunun camları kırıldı, bayrakları yırtıldı. Güruh Türk elçiliğine de gelmek istedi, fakat mani olundu. Bir takım Yunanlılar hakikaten azmışlardı. Aralarında kara cüppelerile papazlar da bulunuyordu. Komünistler ve Kilise bu mevzuda elele idi. Nümayişler esnasında yaralananlar oldu. Fakat emniyet kuvvetleri vaziyete hâkim olmasını bildiler. Yunanlılar bilhassa Türkiyenin bu işe karışmamasını istiyorlardı ve bizim bir müddet takip ettiğimiz pasif politikadan ümide kapılmışlardı. Şimdi, vaziyetin tam manâsile aleyhlerine döndüğünü görmek zavallıları çılgına çevirmişti.

Yunan kabinesinin istifasını, Yunanlıların İzmirdeki hezimetinden sonra vuku bulan istifaya benzetenler çok oldu. Her halde, Yunanlıların akılsız politikaları yüzünden hem Türk-Yunan dostluğu, hem Balkan ittifakı, hem de Batılı milletler cephesi vahim yaralar almıştı.

Türkiye'nin basireti

Kıbrıs dâvasında kazanılan zafer,her şeyden evvel Türk gençliğinin zaferidir. Bu meselede gençlik rehber olmuş ve son derece ölçülü şekilde Yeşil Adanın müdafaasını yapmıştır. Türkiye'de "Kıbrıs aşkı"nın doğuşuna sebep olan ve gazetesinde bu işin' mücahidi vazifesini gören rahmetli Sedat Simaviyi de burada saygıyla anmak bir vecibedir.

Milletçe üzerinde titrediğimiz dâvayı selâmete eriştirenlere gelince, onların başında başvekil Menderesi saymamaya imkân yoktur. Kıbrıs meselesinde, bazen sinirlerimize hâkim olamayıp bizim bile kızdığımız sakin bir politika takip eden hükümet haklı olduğunu ispat etmiştir. Adnan Menderes bu işte, iç siyasette de gütmesini candan dilediğimiz bir sükunet göstermiş, hiç bir zaman kızmamış, ölçüyü kaçırmamış, bilâkis gençliğin heyecanını teskin etmiş, onu frenlemiş ve muvaffak olmuştur. Türkiye bu meselede asla gürültü patırdı yapmamış, dâvasını daha sessiz, fakat emin şekilde yürütmüştür. Şimdi anlaşılıyor ki meseleye heyecanlar renk verseydi, zaferimiz daha güç olacaktı. Hükümet umumi efkâra kapılmamış, kuvvetli hükümetlerden beklenilen basireti burada göstermiştir. Buna mukabil Yunan Hükümeti elini bir kere umumî efkâra kaptırmış, ondan sonra kolunu kurtaramamıştır.

Demokrat Parti hükümetinin bu başansını burada belirtmek bir vecibedir.

Basın

Pirinç ve taş hikâyesi

Ahmed Emin Yalman Zürihe başka maksatlarla gitmişti. Döviz istemek gayesile Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne verdiği istidada da belirttiği gibi bu yolculuğun memleket için «lüzumlu ve faydalı» olacağı hissini yaratmak istiyor, bu suretle kendisine iktidarın dış memleketlerdeki müdafiliği payesini yakıştırıyordu. Zürihte beynelmilel Basın Enstitüsünün icra komitesi toplantısı vardı. Yalman'ın projesi şuydu: Oraya gelecek gazetecilere Türkiye'de basın hürriyetinin en mükemmel şekilde mevcut olduğunu anlatacak, mahkûm olan gazetecilerin katil, gasp veya sirkat gibi âdi suçlara zenber bir hakaret suçundan hüküm giydiklerini söyleyecek, bir yandan Rus tehlikesi, diğer taraftan gözü dönmüş muhterislerden mürekkep bir ekalliyet, partisinin tehdidi altında bulunan memleketimizde hürriyetleri normal haddin dışına çıkarmaya imkân olmadığı tezini savunacaktı. Mahkûm olan veya hakkında takibat yapılan gazetecileri itham edecek, muhalefeti itham edecek, iktidarı bu suretle yabancı gazetecilerin nazarında "temiz"e çıkaracaktı. Doğrusu istenilirse ne iktidarın, ne de Türkiyenin Yalman'ın kalemi gibi bir kalemle müdafaasına lüzum vardı. Ama Yalman, böyle şeyleri sever.. Büyük roller oynamaya meraklıdır.

Hakikaten pek çok sayıda muhalif veya tarafsız gazetecinin mahkum olmuş veya takibata maruz kalmış bulunması batı dünyasının basın çevrelerinde hoş karşılanmamıştı. Hele iktidarın gazetesinde, iktidarın hoşuna gitmeyecek tefsirler yapan yabancı gazete ve radyolara da şiddetle hücum edilmesi, bu gazetelerin muhabirleri aleyhinde kampanya açılması endişe uyandırmıştı. O kadar ki Amerikanın en ciddi gazetelerinden biri olan New-York Times bu muhabirlerin geri alınması ihtimalini bile ortaya atmıştı. Bunun manâsız bir lâf olduğunda şüphe yoktur. Yabancı muhabirlerin rahat çalışamadıkları diyarlar ya Demir Perde gerisi memleketleridir, ya da Peron Arjantini. Türkiye'de böyle bir durumun mevcut olabileceğini biz hatırımıza bile getirmiyoruz. Ama, Zafer gazetesinde çıkan bir kaç ölçüsüz başmakale bu intibaı uyandırmış olmalıydı.

Her halde cereyan eden son hâdiseler bizim tarafsız çevrelerimizde olduğu gibi, batı âleminin tarafsız çevrelerinde de basın hürriyetini zedeleyici mahiyette bulunmuştu ve o çevreler de bizim çevreler gibi meselâ Hüseyin Cahit Yalçının suçunun katil, gasp veya sirkat gibi âdi bir suç olmadığı kanaa-

Ahmet Emin Yalman
Pirince taşı o doldurmuştu

tindeydiler. İşte bu yüzdendir ki, Ahmed Emin Yalman Zürihe vardığında İcra komitesindeki yabancı gazetecilerin ciddi suallerine maruz kaldı. Hattâ kendisine şiddetle hücum edildi. Ahmed Emin Yalman evvelden hazırladığı «esbabı mucibe» yi ortaya koydu. Fakat hiç kimse kendisine inanmadı. Basın mensupları Yalçının suçunun gasp veya katile benzetilmesini anlamıyorlardı. Vatan gazetesinin baş muharriri o zaman gördü ki son hareketler hariçte, memleketimiz için iyi bir propaganda olmamıştır. Başmuharrir ise bütün hayatınca haricin dahil üzerindeki tesir ve rolünü mübalağa etmiştir.

Memlekete döner dönmez bir başmakale yazdı. Yazısının başlığı şuydu: «Pirincimizi ayıklayalım». Üstad pirincimizin taşlandığını, ancak Zürihte anlamıştı. Halbuki bu taşlardan pek çoğunu pirince bizzat karıştırmıştı.

İki şeyden biri

Pirincimizin taşlı olduğunu iddia eden tek Türk gazetecisi Ahmed Emin Yalman değildir. Bilhassa son haftalar içinde Cumhuriyet, Milliyet, Dünya hep aynı tezi savunmaktadırlar. Demokrat Partiye sempatileri aşikâr olan Nadir Nadi, Ali Naci Karacan ikaz vazifelerini yapmakta, alman tedbirlere lüzum olmadığını, gidişin bu gidiş olmasını icap ettirecek bir durum bulunmadığını yazmaktadırlar. Buna mukabil, üstad Yalmanın fikri başkadır. Her yazısında öyle bir memleket levhası çizmektedir ki, iktidarın sert tedbirleri lüzumlu tedbirler haline gelmektedir. «Princimizi ayıklayalım» makalesinde bile durum şöyle tasvir edilmektedir:

«*Eski tek partinin müfritleri, bir muhalefete düsen mülli mes'uliyeti kavrayacak ve Türkiye'de demokrasi ve hürriyeti kökleştirecek olan itidal* ve *insaf iklimini yaratmağa uğraşacak yerde, ihtiraslarına körükörüne esir olmuşlar ve dahilde ve hariçte memleket menfaatlerini gaddarca tehdit etmişlerdir. Fakat Halk Partisi müfritleri ve diğer taşkınlar; Türk miilletinin ekseriyetinin bu arızî hatalar yüzünden Demokrat Partinin büyük hizmetlerini hiçe sayacağını ve toptan unutacağını ve İsmet İnönünün tekrar milli şef, Kasım Gülek ve Nihat Erim gibi kimseleri, temiz ve dürüst bir seçimden geçmeden hükümet makamında görmeğe tahammül edeceğini zannediyorlarsa, çok aldanıyorlar ve milletin ruhunu anlamadıklarını belli ediyorlar. Ekalliyetin tahakkümü altında bir sahte demokrasi kurmak için sarfedilecek gayretler, eğer netice verecek olursa, bu neticeler ancak ve ancak yıkıcı unsurların menfaatine olacak ve Halk Partisinin vatanseverleri, bir avuç harisin kendi hesaplarına çılgınlıklar yapmalarına meydan verdiklerinden dolayı böyle bir kötü ihtimal karsısında çok dövüneceklerdir.*»

Ahmed Emin Yalman, bir ekalliyetin basını âlet diye kullanarak iktidarı seçim yolundan başka bir yolla almak niyetinde olduğunu söylüyor. Kanaatince bu ekalliyet basın hürriyetini soysuzlaştırarak içerde ihtilâl çıkarmak arzusundadır. Halbuki dışarda Moskof bizi kollamaktadır.

İki şeyden biri: ya Ahmed Emin Yalman haklıdır, hakikaten taktikleri komünist taktiği olan bir ekalliyet iktidarı zorla ele geçirmeğe uğraşmaktadır, dahilde ve hariçte memleket menfaatlerini gaddarca tehdit etmektedir - ki o zaman hükümeti, aldığı tedbirlerden dolayı evvelâ biz alkışlarız ve onu daha da sert tedbirler almaya biz teşvik ederiz-; ya da Nadir Nadi ve Ali Naci Karacan ile beraber bütün tarafsız müşahitlerin söylediği gibi böyle bir şey bahis mevzuu bile değildir ve hatası çok olduğunda zerrece şüphe bulunmayan muhalefet başarısız ama normal bir muhalefettir - ki o zaman hükümete tuttuğu yanlış yoldan dönmesi lüzumunu hatırlatırız -.

Ahmed Emin Yalman iktidarı, daima sert tedbirleri lüzumlu kılan bir durumun mevcudiyetine iknaa çalışmıştır ve muhalefet ileri gelenlerinin kendisini yanlarına bile yaklaştırmayışının cezasını böyle vermek istemiştir. Hakikaten Ahmed Emin Yalman'ın merakı hem iktidara, hem muhalefete akıl hocalığı yapmak, bu suretle tesir ve rolünü mübalağa ettiği harice karşı «Türkiye'yi idare eden adam» pozunu takınmaktır. Sadece şu gülünç satırlar üstadın bu merakım en güzel şekilde ortaya koymaktadır:

Zürih'ten Münih'e gittim. Oraya vardığım gün Süddeutsche Zeitung'da

— HÜRRİYET VAR MI OĞLUM?
— KALMADI BABALIK KALMADI !...

diğer bir sütunumuza tercümesini geçirdiğimiz makale çıktı. Derhal bu gazeteye telefon ettim, harici siyaset muharririni ziyarete giderek uzunboylu konuştum. Yaşlı ve tecrübeli muharrir, Türkiye hakkındaki malûmatının noksanını itirafla beraber, New-York Times gibi itimat ettiği gazetelerin izini takip ettiğini ileri sürdü ve kendi gazetesine yazacağım bir mektubu neşredeceğini söyledi. Derhal oturdum, almanca olarak orada bir mektup hazırladım ve *muharririn kâtibine dikte ettim. Görüyorsunuz ki dahilde hükümeti tenkit, hariçte müdafaa gibi çok zor bir irin içindeyim."*

Ah üstad, kendini bu kadar yormasan hem sen, hem iktidar, hem de milletçe biz nasıl rahat edeceğiz, bir bilsen!

Bir başmuharrir paylandı

Bu sırada Zafer gazetesinin, son günlerde kaleminden kan damlayan başmuharriri Mümtaz Faik Fenik bir gazeteciyi daha sert bir şekilde paylamakla meşguldü. İktidar organının yeni kurbanı Cumhuriyet gazetesinin başmuharriri Nadir Nadi'dir. Nadir Nadi, «Nereye?» başlığını taşıyan bir makale yazmış ve son hâdiselerin, son tedbirlesin, son kararların Demokrat Partiye yakışmadığını ifade etmişti. Demokrat Parti Nadir Nadiye bir çok kabahat bulabilir. Bir tek kabahat bulamaz: muhalefetteyken ve iktidardayken Demokrat Parti dâvasını savunmuş olmamak.. Buna rağmen Mümtaz Faik Fenik, Cumhuriyet Gazetesinin Başmuharririni haşlıyordu. Anlaşılıyordu ki, Zafer, Nadir Nadinin kovduğu başlığı dahi beğenmemişti. «Nereye?» ne demekti? Bunun alafranga tercümesi «Kovadis?» ti. Hâmidin Tarik İbni Zeyadında da böyle «Azimetin ne tarafa?» diye bir sual vardı. Ama, bu manâda bir sual ne şekilde sorulursa sorulsun elbette buna Mümtaz Faikin de vereceği cevaplar mevcuttu... Zafer'in sert başmuharriri B.B.C.'den sonra Cumhuriyete karşı da tehditkâr bir eda taşıyordu. Galiba bu, son günlerde Zafer'e âriz olan bir hastalıktır. Zafer evvelden böyle değildi.

Mümtaz Faik Fenik

Sert bir kalem

Basından hatıralar

Fakirliğin yeni adı!..

Ankara otobüs garajı yangınından birkaç gün sonraydı... Ateşten kurtulan bir kaç troleybüs, Ulus Bakanlıklar arasında sefer yapıyor... Diğer hatlara Moskava'dan satın alınma, kırık dökük, salkım saçak ne kadar otobüs varsa tahsis edilmiş... Dış mahalle hatları aktarmalı...

Hava da ayaz mı ayaz... Sıfırın altında ya otuz, ya da otuzbeş... Sırtımda kombinezon misillû, bir trençkot... Ayağımda terlik cinsi bir çift mokasen... Atkı matla, şapka mapka hak getire... Sabah vakti, Özdemir durağında, bir saat otobüs beklemişim... Delik deşik otobüste, Allahın ayazını yemişim, Hani titremesini bilmesem donacam... Bakanlıklarda aktarma ettik...

Sıcacık troleybüsün ilk ön sırasında Nurettin Artam'la Nâşit Hakkı... Her birinin sırtında üç parmak kalınlığında kumaştan birer palto, iki parmak kalınlığında birer atkı, Habig marka oturaklı şapkalar, ayaklarında dört parmak kalınlığında kauçuklu mauçuklu pabuçlar... Ellerinde içi kürklü eldivenler... Ayrıca, paltolarının fil kulağı genişliğindeki yakalarının içine büzülmüşler, yan yana oturuyorlar... İkisi de besili mi besili... Benim iğne iplik hâlimi görünce, Nâşit Hakkı'nın hemen çenesi açıldı:

— Nurettin'çiğim... Bak görüyor musun, gençliği... Ne palto, ne şapka... Tığ gibi geziyor bu ayazda... Gençlik canım, gençlik!...

Ayazdan gerilmiş dudaklarımı zor kımıldattım:

— Siz ne zamandanberi fakirliğin adını gençlik koydunuz?...

Paltolarının içine bir kat daha gömüldüler!...

Yazıda Nadir Nadi sık sık Avrupa'ya gitmekle suçlandırılıyordu. Avrupa'da bulunduğu için memlekette olup bitenlerden habersizmiş. Bir defa Nadir Nadi mebus sıfatile ve Büyük Millet Meclisini temsilen bizzat o Meclis tarafından Avrupa'ya gönderiliyordu. Dövizini veren de bizzat hükümetti. Mümtaz Faik Fenik neden kızıyordu? Nadir Nadi Demokrat Partinin hoşlanacağı bir tezi tuttuğunda yazıları Zaferin birinci sayfasına alınıyordu. Şimdi inandığı başka bir meseleyi yazdığı için neden suçlandırılıyordu? Bu asabiyeti, bu hassasiyeti anlamaya imkân yoktu. Demokrat Partinin ve memleketimizde kurulmasını arzuladığımız demokrasinin hakiki bir dostu, hükümeti son derece edepli, ölçülü tarzda da olsa ikaz, tenkid edemiyecek miydi? Böyle bir harekete girişmek için mutlaka iktidar organının şimşeklerim' göze almak mı gerekecekti? Her halde garip bir basın hürriyeti telâkkisi... Yoksa Ahmed Emin Yalman'ın yaptığı gibi iktidarı en hafif tenkitte, mutlaka, sanki rüşvet verir gibi muhalefetin vatana hıyanetinden mi bahsetmek icap ediyordu. O takdirde samimî tenkit ile sahtesi nasıl ayırdedilecekti?

Nadir Nadi

Kara gün dostu

Evet, bütün bunları anlamak güçtü. İktidar partisinin organı en ufak ikaz karşısında muhatabını sindirmek yoluna gidiyor, ne kadar dostane olursa olsun bu sesleri kesmek azminde bulunduğunu ihsas ediyordu.

Demokrat Partiye sempatisini asla saklamamış olan ve Demokrat Parti liderlerinin ricası üzerine ve bu sempatisi yüzünden parti daha muhalefetteyken mebus listesinde ver almayı kabul eden Nadir Nadi gibi bir başmuharririn haklı tenkitleri karşısında gösterilen reaksiyon bundan başka bir şey ifade edemez.

Ecnebi muhabirler meselesi

Haftanın baş taraflarında Türkiye'nin en çok satan gazetesi Hürriyet'te çıkan bir havadis memleketimizde vazife gören yabancı muhabirlerin, yüreklerini hoplattı. Havadis Ankara mahreçliydi ve Büyük Millet Meclisine bir takım kanun

tekliflerinin sunulacağı bildiriliyordu. Bu arada şöyle denilmekteydi:

«Bundan başka memleketin itibarını sarsacak şekilde yabancı muhabirler tarafından herhangi bir şekilde yapılacak neşriyatın da men'i derpiş edilmekte, önümüzdeki günlerde bu husustaki teklifin Büyük Millet Meclisine tevdii beklenmektedir.»

Bu, ne demekti? Yabancı muhabirlerin neşriyatı nasıl menedilebilirdi? Havadisleri dışarıya göndermeleri mi yasak olunacaktı? Yoksa başka bir çare mi düşünülüyordu?

İşin doğrusu, bir takım gayretli mebusların bir teklif hazırladıkları idi. Bunlar hükümetten daha ileri giderek yeni takyidler koymak istiyorlardı. Arzuları şuydu: Yabancı gazetelerin iktidar lehinde yazdıkları yazılar iktibas edilebilsin, diğerleri için yasak konsun. Bu yazıların memleket içinde fena tesir ettiği görülüyordu.

Basın bahsinde hazırlananlar bundan ibaret değildi. Tokat'ın meşhur mebusu Ahmet Gürkan son gıda maddesi buhranlarının sebebini gazetelerde görmekteydi. Zannediyordu ki hakikatte her şey vardır, fakat sırf muhalif gazeteler ve gazeteciler «yoktur» diyorlar diye halk o malı satan dükkânlara koşuyor ve ihtiyacından fazlasını alıyor, sıkıntı da böylece doğuyor. Tabiî bu, pek iptidaî bir iktisad görüşüdür ama Ahmet Gürkan yasak koymakla her şeyin halledilebileceği kanaatinde olanların başında gelir ve pek «sekter» görüşlü bir mebustur.

Nihayet, haklarında verilen mahkûmiyet kararı katiyet kesbetmiş olan kimselerin basın tarafından mazlum ve mağdur haline sokulmasının önlenilmesi de talep ediliyordu.

Bu kanunlar Meclisten geçecek midir geçmeyecek midir, bilinmez. Her halde zaten lüzumundan fazla ağır olan basın kanununun biraz daha sertleştirilmesindeki faydayı anlamak güçtür. Hatırlarda olduğu gibi Burhan Belge de basın mevzuunda savcılara yeni bazı haklar tanınmasını istemişti.

Fakat haberin, yabancı gazetecileri endişeye düşürdüğü muhakkaktır. Bunun, New-York Times'in makalesini takip etmesi ise büsbütün kötü olmuştur.

Ortada bir hakikat vardır: Memleketimizdeki yabancı muhabirlerin iktidarla araları iyi değildir. Zira bu adamların karşısında —hiç birinin iyi niyetinden şüphe etmek caiz bile olamaz— iktidarın ilk temsilcisi sıfatiyle Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü gelmektedir. Vazifesi muhabirlere kolaylık göstermek olan bu teşkilat ise her şeyden evvel ve her şeyden çok müşkülât çıkarmaktadır. Bu yüzden yabancı muhabirler oraya uğramayı bile istememektedir. Reuter muhabiri Long, sırf Dr. Muammer Baykan ile takıştığı için Londra'ya dönmüştür. Bir ikamet tezkeresinden doğan hâdise süratle tadsız hale gelmiştir. Bunun üzerine Reuter'in aslen Ermeni bir İngilizi muhabir olarak göndermek teşebbüsünden bahsedilmiş, bu hal güçlükle önlenebilmiştir. Amerikalı ve Fransız muhabirler de Basın-Yayın ve Turizm Müdürlüğü ile adeta dargındır. Oradan hiç bir yardım görmemektedirler.

Bu adamlar buraya, haber toplamak için hususi surette gönderilmişlerdir. Buna rağmen hükümet ve onun teşkilâtı kendilerine hiç bir kolaylık göstermemektedir. Basın-Yayın ve Turizm Müdürlüğünün bu sahada harcadığı gayret sıfırdır. Başka memleketlerde böyle bir teşkilât muhabirlere haberleri hazırlayıp takdim eder, alâka uyandırıcı siyasî şahsiyetlerle randevular sağlar, onlara hükümetin görüşünü aksettirir. Bizde bütün bunlar varid değildir. Bizzat muhabirler bir randevu peşinde günlerle, haftalarla koşarlar; her hangi bir mevzuda iktidarın fikrini, noktai nazarını öğrenmek için tâbir caizse göbekleri çatlar. Halbuki, her tarafı dinlemeye, daha sahih malûmat elde etmeye hazırdırlar. Fakat hayır... Bunlar, kendilerinden esirgenir. Sonra da, haber verdiklerinde, yaptıkları tefsir beğenilmezse kabahat onlarda bulunur. Bu hem haksızlıktır, hem de memleket bakımından kayıptır. İhtimal ki bu adamlar, istedikleri haberleri daha kolay alırlarsa, Basın-Yayın ve Turizm Müdürlüğünden bu isme yakışır hüsnü muameleyi görürlerse haberlerinin, tefsirlerinin havası mutlaka başka olacaktır.

Elbette ki gene hakikat bildiklerini yazacaklardır ve bunların içinde iktidarın hoşuna gitmeyecek şeyler bulunacaktır. Ama, hiç olmazsa bunlar dost kalemlerden çıkacaktır. Bu, işin püf noktasıdır.

Vaktiyle nisbeten böyle hareket eden bir umum müdür vardı: Dr. Halim Alyot! Dr. Alyot, o püf noktasını keşfetmişti. Muhabirlerin hepsile son derece ahbaptı, onlara, hattâ hazan el altından iktidarın lehinde havadisler uçururdu. Bilirdi ki bu adamları her şeyden çok memnun edecek olan haberdir. O da, bunu verirdi. Nitekim iktidarın en ziyade güç izah edilebilecek hareketleri sırasında yabancı basın Dr. Alyot ile teması kaybetmediğinden tatmin edilebilmişti.

Bu demek değildir ki Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Dr. Alyot zamanında mükemmel işlerdi. Ne münasebet! İşler o zaman da aksaktı. Ama hiç bir zaman teşkilât ile yabancı muhabirlerin arası bugünkü kadar bozuk olmamıştır.

Bizden dikkati çekmek..

Şeker

Buhran vekillere aksetti

Hâdise bir kabine toplantısı esnasında, başvekâlet binasında cereyan ediyordu. O sıralarda - yani, iki hafta evvel - vekiller sık sık toplanıyor ve elde bulunan meseleleri görüşüyorlardı. Bunların başında iktisadî işler geliyordu. Toplantı sabahın erken saatinde başlıyor ve hayli geç zamana kadar devam ediyordu. Vekiller de insandırlar. Onlar da yoruluyorlar ve kuvvetlerini toplamak zaruretini hissediyorlardı. Başvekâlette kuvvet nasıl toplanır? Çay içmek, çayla beraber bir kaç bisküvi gevelemek suretile.. İşte bunu düşünerek o gün de, zile cevap veren hademeye çay söylenildi.

Aradan zaman geçti. Ses seda çıkmadı. Vekillerin tabii bundan haberi yoktu, fakat dışarda kahveci, garson ve çırak pek müşkül bir vaziyetteydiler. Ne yanacaklarını kolay kolay kestiremiyorlardı. Nihayet, içlerinden birine cesaret geldi ve başı öne iğik içeri girip, dertlerini söyledi:

Baha Tekand

Şeker vaad eden Şeker Şirketi Müdürü

«— Şeker yok efendim...»

Zannetmişti ki kendisine kızılacak ve azar işitecektir. Halbuki herkes gülmeye başladı. Demek seker yoktu...

O gün başvekâlette şeker bulunamadı. Çay da içilemedi.

*

Şeker istihlâkimizin gün geçtikçe arttığı ve şeker fabrikalarının bu istihlâki karşılayamadıkları - kim ne derse desin- bir hakikattir. Bakkallarda görülen buhran da evvelemirde bu sıkıntının neticesidir. Bunda şu veya bu gazetenin neşriyatını suçlu bulmak hakikatleri inkârdan başka mâna ifade etmez. Fiyatların yükselişinde veya bir takım malların piyasadan kalkmasında psikolojik faktörleri hesaba katmamanın imkânı elbette ki yoktur. Ama, sebep olarak sadece bunu görmek ile başı kuma sokmak arasında hiç fark yoktur. İktidar gazetesi zaman zaman, bu neviden haberleri veren Hürriyet gazetesine çatmaktadır. Ahmed Gürkan da Meclise kanun teklifi yapmaktadır. Fakat bunların yanında şekerin bu millete artık yetmediğini söylememek de hatadır.

Nitekim bugünkü buhran bundan hayli zaman evvel ufukta belirmiştir. O zamanlar bir tedbir düşünülmesi zarureti ortaya atılmış ve muhtelif fikirler ileri sürülmüştür. Vekâletlerden bazıları şekeri ithalin bir zaruret olduğunu söylemişlerdir. Kanaatlerince piyasaya bol miktarda şeker dökülürse halk endişeden kurtulacak, bu suretle buhran doğmayacaktı. Bu tezi müdafaa edenler daha ziyade İşletmeler, Ekonomi-Ticaret ve Çalışma Vekâletleriydi. Buna mukabil meselâ Maliye Vekâleti veya Başvekil muavinliği döviz sıkıntısını düşünerek bu tedbirin uygun olmadığı tezim destekliyorlardı. Hakikaten psikolojik bakımdan buhranı yenmek için ithalâta lüzum vardı. Ama diğer taraftan dövizimizin de pek mahdut olduğunda hiç kimsenin şüphesi bulunamazdı. Şeker ithalâtına gidilemedi ve bugünkü durum meydana geldi.

Şimdi ne olacaktır? Fiyatlarda kilo başına bir kuruş indirme yapılması, saklı bulunan şekerlerin ortaya çıkmasını sağlayacak mıdır? Eğer sağlarsa bu şeker, ihtiyacı karşılayacak mıdır? Hakikaten, ilk başta kilo başına 1 kuruş zararın bazı bakkalları korkutacağı düşünülür. Fakat unutulmamalıdır ki, bu adamlar küp başına, şekeri karaborsaya aktarmakla bir çok bir kuruşlar kazanmaktadırlar. Üstelik, bilhassa Mart ile Nisan arasında, eğer bir tedbir alınmazsa buhranın yeniden hortlaması ihtimal dahilinde sayılmalıdır.

Kıbrıs meselesinde o kadar kuvvetli şekilde hareket eden ve umumî efkâra güvenen hükümet niçin başka meselelerde de aynı yolu tutmaz sanki?

Kabine

Kalafat döndü

Fethi Çelikbaş ile Emin Kalafat evvelâ İstanbul'da görüştüler. O gün, Gümrük ve Tekel Vekili Patisten gel-

KAPAKTAKİ VEKİL

Samed Ağaoğlu

İsmet İnönü, önüne konulan listeden bir isim sildi. Sonra, yanındakilere: «-Tezeri mebus yapalım..» dedi.

Hadise, 1945'den hayli evvel, tek parti devrinde cereyan ediyordu. Silinen isim, Ağaoğlu Ahmet beyin çocuklarından biri olan Samed Ağaoğlunun ismiydi. O devre, Samed Ağaoğlu değil, kız kardeşi Tezer Taşkıran mebus oldu.

Eğer İsmet İnönü o gün Ağaoğlunun erkek değil, kız evladının ismini mebus adayları listesinden silseydi bugünkü Demokrat Parti iktidarının İşletmeler vekili belki hâlâ Cumhuriyet Halk Partisi saflarında bulunacaktı. Ama bu sadece bir ihtimaldir. Zira belki de o saflardaki başka arkadaşlarile partisinden ayrılacak ve Demokrat Partinin kurucuları arasına katılacaktı. Hiç bir şey söylenemez, ama insanların hayatında küçük hadiselerin oynadığı büyük rol de inkâr edilemez.

*

Ağaoğlu Ahmet beyin bu memlekete büyük hizmetleri vardır. Bunların arasında yetiştirdiği evlatlar da sayılabilir. Çocuklarının hepsi iyi tahsil görmüşlerdir, akıllı kimselerdir, terbiyelidirler ve edebiyata meraklıdırlar. Bunlardan Samed 1909 da doğmuş, hukuk okumuştur. Fakülteyi bitirdikten sonra devlet memuru olmuştur. İlk vazifesi İş ve İşçiler bürosu tetkik memurluğudur. Derece derece yükselmiş, 1946 da İç Ticaret Umum Müdürü olmuştur.

Bu zaman zarfında Samet Ağaoğlu vazifesi dışında iki şeyle yalandan ilgilenmiştir. Siyaset ve Edebiyat. Parlamento hayatına girdikten sonra, kürsüden de edebî konuştuğu yolunda tarizlerde bulunanlara, gene edebi bir lisanla bunun ayıp tarafı olmadığım bildirecektir. Hakikaten memuriyet yıllan boyunca Samet Ağaoğlu pek çok eser vermiştir ve bunların büyük kısmı yayınlanmıştır. Siyasete gelince, 1945 den evvel herkesin yaptığı gibi o da gözlerini Cumhuriyet Halk Partisine çevirmiş, fakat o kadar istediği halde mebus olamamıştır. 1946 da ise Umum Müdürlükten istifa etmiş ve yeni kurulan Demokrat Partiye girmiş, orada Genel İdare Kurulunda yer almıştır. Samed Ağaoğlunun siyasi hüviyeti o tarihten başlar.

Demokrat Partinin muhalefet yularında canla başla çalışmış, nutuklarile, makalelerile davaya büyük hizmetler yapmıştır. Demokrat Parti liderlerinin hepsi gibi o da hürriyet taraftarıydı. Halk Partisinin hürriyetleri kösteklemek maksadile bulduğu bahanelerin samimiyetine asla ve asla inanmıyordu. Her sahada tam bir serbesti istiyordu: Basın sahasında, insan hakları sahasında antidemokratik kanunların kaldırılmasına cam gönülden taraftardı. Evet, hürriyetler hudutsuz olmaz ama, hudutlandırma asgariye indirilmelidir.

Sonra 14 Mayıs seçimleri gelip çattı, Demokrat Parti iktidarı aldı ve Samed Ağaoğlu, hakikaten hakkı olan bir mevkie geldi: Başvekil muavinliği. Fakat orada muhalefet yollarındaki fikirlerinin çoğunu unutmuşa benziyordu. Garip bir demokrasi anlayışı vardı ve doğrusu istenilirse böyle bir anlayış onun gibi garplı kafalı bir aydına yakışmıyordu. Demokrasiyi, sanki sadece kütlenin arzusunun tahakkuku imiş gibi alıyor, «madem ki halk istiyor» diye bir çok şeyi mubah görüyordu. Bu yüzdendir ki kafasını kaldırmaya başlayan irticaın teşvikçisi gibi göründü ve basın tarafından kendisine sert hücumlar yapıldı. Samed Ağaoğlu bir çok kötü ve yersiz kararın mesuliyetini tek başına yükleniyor, bu yüzden gün geçtikçe yıpranıyordu. Bir kısım gazetelerin neşriyatı maksadlıydı. Ağaoğlu resmî ilân tevziatını idare ediyordu ve «Büyük gazeteler»i kollamıyor, bilakis küçükleri besliyordu. Bunların içinde hakikaten beş para etmeyenler ekseriyetteydi. Bol bol ilan alıyor ve geçiniyorlardı.

Bir kısmı yersiz, fakat bir kısmı yerli hücumlara Samed Ağaoğlu dayanamadı. Menderes kabinesi için bir yük haline gelmişti. Başvekil kendisini evvela Başvekil muavinliğinden alıp Çalışma vekâletine getirdi; ikinci bir ameliyede ise kabine dışı bıraktı. Bu hadise, Büyük Gazeteler tarafından «Demokrasimizin Kurtuluşu» diye kutlandı. Halbuki yanılınmıştı.

Kabinenin dışında ikinci bir Samed Ağaoğlu ortaya çıktı. Gene sekterdi. Gene hürriyet ve demokrasi hakkındaki telakkileri acaipti. Ama yavaş yavaş hadiselerin başka cephelerini görebiliyordu. Buna rağmen basın hürriyetinin tahdidinde rol oynadı. Halk Partisi mallarının alınmasında rol oynadı. Partisi, umumi efkârca iyi karşılanmayacak hareketlerde onu öne sürüyor, o da ileri gidiyordu. Muhalefet yıllarındaki Samed Ağaoğlu olabildi mi? Bilinmez. Fakat bilhassa 2 Mayıstan sonraki icraatı tasvip etmiyordu. Seçim kanunundaki değişikliğe şiddetle itiraz etti. Gazeteciler hakkında mütemadiyen dava açılmasının aleyhindeydi. Sert hücumlara sert cevaplar verilmeliydi. Ağaoğlu bundan hiç bir zaman korkmamıştı. Ama

mişti. Emin Kalafat tehlikeli bir ameliyatı muvaffakiyetle geçirmişti; Çelikbaş ise başka bir ameliyattan çıkmış gibiydi. Doğrusu istenilirse iç politikamızın bu ikizleri daima beraber hareket etmişlerdi. O kadar ki Emin Kalafat sanki yaz aylarında apandisitini aldıran Fethi Çelikbaştan geri kalmamak için gözlerini ameliyat ettirmişti.

Gümrük ve Tekel Vekili hayli zamandan beri memleketten uzaktı. O burada yokken bir çok hâdise geçmişti. Bunların en mühimi, hiç şüphe yok Çelikbaşın istifası ve onun yerine ikizlerin bir zamanki «taarruz hedefi» Samed Ağaoğlu'nun getirilmesi idi. Emin Kalafat, Samed Ağaoğlunu ne zamandır mumla arıyordu. Ona buldukları bütün kusurların çok daha mühimleri, bazı kimselerde zuhur etmişti. Üstelik Samed Ağaoğlu, fikirleri, beğenilsin veya beğenilmesin, bir şahsiyete, bir karaktere sahipti.

İki ahbap evvelâ sarılıp öpüştüler, sonra hususî meselelerden bahsettiler, onu takiben sıra memleket dâvalarına geldi. Fethi Çelikbaş, Gümrük ve Tekel Vekiline hâdiselerin bir hülâsasını yaptı. Bu hülâsanın pembe bir gözlükle yapılmadığını hemen belirtmek icap eder.

Emin Kalafat İstanbulda çok kalmadı. Başkente dönmesi icap ediyordu. Döndü. Orada, hararetle olmasa bile, iyi niyetle karşılandı. Zafer gazetesi, Gümrük ve Tekel vekilinin dönüşünü büyük başlık ve resimle göstermek için emir almıştı. O emir yerine getirildi. Kalafatın istifa etmesi ihtimalinden bahsedilmişti. Fakat vekilin hiç olmazsa şimdilik böyle bir niyeti yoktu. Zaten bu hareket, doğrudan doğruya başvekile müteveccih bir hareket olurdu. Halbuki gerek Fethi Çelikbaş, gerekse Emin Kalafat Başvekile karşı daima saygı ve muhabbet beslemişlerdi ve bu hislerinde değişikliği icap ettirecek bir şey olmamıştı.. Ancak ikisinin de bazı hareketleri ve bazı şahısların tutumlarını tasvip etmedikleri bizzat başvekilin bile meçhulu değildi.

Emin Kalafat makamında bir çok ziyaret kabul etti. Gelenlerin çoğu, dostu olan mebuslardı. Onlarla da vekil, memleket islerini görüştü, bir fikir edinmeye çalıştı. Kabineden ayrılacak ve Meclis Gurubu içinde bir mürakabe unsuru mu olacaktı, yoksa yerinde mi kalacaktı? Henüz, tam bir karara varamamıştı.

Gümrük ve Tekel vekili vazifesinden ayrılsa da beklenilen büyük kabile değişikliğinin bugünlerde vuku bulmayacağı tahmin edilmektedir. Böyle bir hareket için bütçe müzakerelerinin sonunu beklemek icap etmektedir.

Emin Kalafat

İyiyi gören gözler

Fethi Çelikbaşa gelince, o hareketinin esbabı mucibesini seçmenlerine izah etmek üzere İstanbuldan Burdura hareket etmişti.

Meclis

Bir günahın tamiri

Bundan tam 14 yıl evvel İstanbul Kumandanlığı askeri mahkemesi, 70 yaşında bir adamı dokuz sene müddetle ağır hapse ve âmme hizmetlerinden müebbeden mahrumiyete mahkûm ediyordu. Bu adam memlekete büyük hizmetlerde bulunmuş biriydi. Millet vekilliği, hattâ vekillik yapmıştı. Adı Sırrı Bellioğlu idi.

Sırı Bellioğlu, Reisicumhur İsmet İnönü dahil memleketin büyüklerine ve ordu kumandanlarına bir takım mektuplar yazmıştı. Bu mektuplarında hükümetin siyasetini şiddetle tenkid ediyor ve harbe girilmemesi lüzumunu belirtiyordu. Bu mektuplarında Teşkilâtı Esasiye Kanununun tam tatbikini istiyor, matbuat hürriyeti istiyor, daha demokratik bir idare istiyordu.

1940 senesi... Bu, Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde iki şey ifade eder: koyu bir diktatörlük -ikinci dünya harbinin en buhranlı günleri! Sırrı Bellioğlu mahkemeye veriliyor, fakat beraat ediyor. Bunun üzerine askeri mahkemeye sevkediliyor. Bu hareketin delâlet ettiği manâ basittir ve açıktır: İktidar, Sırrı Bellioğlunun mutlaka başım yemek, kendisini hapse attırmak ve böylece susturmak arzusundadır. Nitekim muvaffak olunuyor. Askeri mahkeme "Siyasî Başkumandan"a karşı orduyu kışkırtmak suçundan Bellioğlunu mahkûm ediyor. 70 yaşındaki İhtiyar hapse giriyor ve çilesini tamamlıyor.

1940 gibi buhranlı bir yılda, Alman orduları Belçikayı, Hollandayı, Fransayı silip süpürmüşken bir diktatörlüğün memleket içinde heyecan uyandıracak, milli bütünlüğü sarsacak hareketlere müsaade etmemesini anlamak kabildir. Türkiye harpten uzak kalmaya, bu yoldan muvaffak olmuştur. Bunu inkâra imkân yoktur. Fakat, bırakınız ki ceza çok şiddetlidir, üstelik buhranın geçtiği ilk fırsatta patavatsız eski vekili derhal affetmek, ona eski itibarını ve hakkı olan maaşları iade etmek lâzımdı. Bu, seneler senesi yapılmamış ve eski iktidarın bir lekesi olarak kalmıştır. 1950'den sonra Bellioğlu affedilmiş, fakat maaşları kendisine verilmemiştir.

Sırrı Bellioğlunun bugün hâlâ ıstırap içinde bulunduğunu söylememek haksizliktir ve hangi ahvalde, hangi sebeplerle olursa olsun fikirlerini, hem de hususi mektuplarla bildiren bir insanın seneler senesi hapishanelerde çürümesini tasvibe asla imkân yoktur. Memleketin 1940 yılındaki iç birliği belki başka yollardan da temin olunabilirdi. 'Fakat pek âlâ söylenebilir ki Sırrı Bellioğlu 1940 iktidarının, yani İsmet İnönünün gazabına uğramıştır. Hele kendisinin ilk fırsatta affedilmemiş olmasını affetmeye imkân yoktur.

Ancak Sırrı Bellioğlunun o zaman istedikleri neydi? Teşkilâtı Esasiye Kanununun tam tatbiki, matbuat hürriyeti, daha demokratik bir idare tarzı... Arzu edilen demokrasiyi geciktirmek için bugünkü iktidarın ve dünkü iktidarın esbabı mucibesinin aynı olması karşısında insan üzüntü duyuyor. Elbette ki 14 yıl içinde terakki olmuştur. Sırrı Bellioğlu'nun o gün istediklerini bugün isteyenler onun akıbeti kadar acıklı âkibete uğramıyorlar. Daha rahattırlar. Ama, Bellioğlu'nun talep ettikleri tahakkuk etmiş midir? Hayır!

Hüseyin Cahidin mahkumiyeti üzerine meydana çıkan üzüntü verici hava karşısında bazı iktidar yazarları Sırrı Bellioğlu'nun başına gelenleri hatırlatmışlar ve adeta «işte, onlar da vaktile bunu yapmışlardı, 70 yaşındaki eski bir vekili hapishanelerde çürütmüşlerdi» diye Demokrat Partiyi müdafaa etmişlerdir. Ümid ve temenni olunur ki Mecliste müzakerelerin havası bu sakat hava olmayacaktır.

Zira millet Demokrat Partiye revini, 1940 iktidarı gibi hareket etmesin dîye vermiştir.

vekilleri mütemadiyen hakaret davası açan bir hükümet kendi itibarını elile sarsıyordu. Gidişi beğenmiyordu. Gerçi uzakta duruyordu ve bir muhalefet yapmıyordu. Ama, bir çok göz ona çevriliydi.

İşte bu sırada Adnan Menderes kendisine yaklaştı. Samed Ağaoğlu her zaman bir kıymetti. Onu ziyafetlere davet etti, beraberinde seyahatlere götürdü. Şimdi, kabineye, arka kapıların birinden, İşletmeler vekili olarak girmiştir.

Fakat orada kalmayacağı muhakkaktır. Bakalım hayatının bu yeni faslında kendisine hangi telakkileri rehber edinecek?

Temenni edelim ki Demokrat Parti muhalefeti yılları içindeki telakkilerini rehber edinsin.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Polatkan bütçe komisyonunda
Çetin bir ceviz

Maliye

Bütçe müzakereleri

Mahiyeti itibariyle bir kanun olan bütçe kendi adını taşıyan komisyona gelmiş bulunmaktadır. Bu satırların intişar edeceği zaman mezkûr komisyonda bütçe müzakerelerine başlanmış olacaktır. Bu komisyondaki müzakerelerden sonra bütçe Büyük Millet Meclisinde umumi müzakerelere mevzu teşkil edecektir. İşte komisyondaki müzakereler olsun, işte Büyük Millet Meclisindeki genel müzakereler olsun, bunlar bazı esaslar dairesinde cereyan etmelidirler. Bir kere mesele sadece kendi zaviyesinden ele alınmalıdır. Önce bütçe nedir suali cevaplandırılmalıdır. Bu sualin cevabı da bütçe hükümetin icraat programının akçeli yönüdür diye verilmelidir. Sual böylece cevaplandırıldıktan sonra müzakere ve münakaşalar müsbet neticeler verebilir. Zira denecektir ki, hükümet programında filânca falanca meseleler ele alınmıştır. Bu meselelerin çözülmesi demek para sarfetmek demektir, onun için bütçenin falanca giderler kısmına şu kadar meblağ konulmuştur. Bu zaruridir, çünkü hükümet etmek demek para sarfetmek demektir. Gene bütçe müzakereleri sırasında cevaplandırılacak diğer bir soru da bütçenin vazifelerinin neler olduğunun tesbitidir. Bu sual de şu şekilde cevaplandırılmak gerekir: Bütçe bir memleketinin iktisadi hayatının aynasıdır, çünkü gelirlerin hangi kaynaklardan geldiği, giderlerin nerelere harcanacağı tesbit edilmiştir. Bu demektir ki devlet bazı kaynaklardan beslenecek, başka bazı kaynaklarını da besliyecektir, acaba iki taraflı olan bu gıdalarıma hâdisesi millî ekonominin hayrına mıdır yoksa zararım mı? Bütçe gerekçesi incelendiği, veya muhtevası didiklendiği vakit bu sual müsbet olarak cevaplandırılmak gerekir. Bütçenin iktisadi hayatın genel görünüşü olması bazı neticeler doğurur. Ezcümle bütçe iktisadi hayatı muvazene halinde tutmak zorundadır. İşte bütçe incelenirken bu keyfiyet de nazarı itibara alınacak iktisadî hayatımızı tehdid eden tehlikeler varsa bu tehlikelerin nasıl bertaraf edileceği bütçede gösterilecektir.

Yazımızın başında bütçe mahiyeti itibariyle' bir kanundur demiştik. Her kanun gibi bütçe kanunu da adalet ülküsüne ulaşma iddiasında olacaktır. Yalnız buradan bahsolunan adalet hukuki adalet değil, mali adalettir bütçe samimi olarak sarsıntısız olarak âmme hizmetlerini çevirebilmek için vatandaşlara adil külfetler yüklemiş olmalıdır. Adil olmıyan bir bütçe hatalı tahminlerle doludur demektir. Halbuki hükümet etmenin diğer bir yönü de basirette toplanır. Şunu söylemek istiyoruz. Bütçe kanununun müzakeresi vergi sistemimizin ele alınıp incelenmesine fırsat teşkil etmelidir. Gelir Vergisi kanunumuzun boşlukları doldurulmalı, küçük esnaftan alınan vergiler kaldırılsa da iktisadî hayatın içinde bulunduğu enflasyonist durumla mücadele zımnında orta ve büyük zirai işletmeleri gibi vergisinin şumulü içine sokmak, kolayca para kazanan serbest meslek erbabı ile dış ticaret rejimleri dolayısiyle inhisar durumuna fiilen gelmiş olan ithalâtçıların ödedikleri vergi nisbetleri artırılmalıdır. Bir yandan bunlar yapılırken öte yandan terazinin diğer küfesine bakmalıdır. Fiatlar şahlanmış, dörtnala koşmaktadır. Geçen hafta 35 tekel maddesi hiç beklenmedik bir zamanda bir basın konferansı esnasında birden bire pahalaşıvermiştir. Bunu bir iki gün sonra İstanbulda dolmuş, sinema, muhallebi fiatları takip etmiştir. Yeni yılda ticarethane kiraları serbest bırakılacak ümidiyle dükkân sahipleri kiracılara birer ihtarname yağdırmaktadırlar. Bu ihtarnameler de yapılan yeni icaplar korkunçtur. 200 lira kira ödemekte olan kiracılardan 1500, 2000 lira kira istenmektedir. Bu rakamlar yıllık değil aylık kira bedelidir. İktisadî hayatımız şu birkaç çizgiyle de belirttiğimiz gibi normal seyrinden çıkmış yerini spekülasyona bırakmıştır. Bu durum memur gibi, işçi gibi, küçük sanat erbabı gibi gelirleri mahdut olan sınıflan ezmektedir. Bütçe müzakereleri bu meselenin de ele alınıp incelenmesine vesile teşkil etmeleridir. İşte bütçe müzakerelerinde gözönünde tutulacak hususlar bunlardır.

İktisat

Enflasyonla mücadele

Enflasyonun çeşitli tarifeleri vardır. Bunlardan birincisi muayyen bir devre zarfında fiatların daimi olarak yükselmesidir. Diğer bir tarif enflâsyon muayyen bir zamanda, muayyen bir cemiyet de emtia miktarı ile nakit miktarı arasındaki nisbetin bozulması, şeklindedir. Bu bozulmada nakit miktarı emtia miktarına nazaran daha boldur. Bunun için enflasyonu para şişkinliğidir tarzında da tarif ederler. Bazı iktisatçılar işin daha kolay yolunu bulmuşlardır. Onlara göre enflasyan naktî sebepler dolayısiyle husule gelen devamlı fiat yükselmeleridir. Bütün bu tarifler dikkatli olarak incelenecek olursa birbirini cerhetmezler herbiri enflâsyon hâdisesini bir zaviyeden ele almış ona göre enflâsyonu belirtmek istemiştir. Bu bakımdan da birbirlerini tamamlarlar.

Artık teslim edelim ki, gün geçtikçe hergün birbirimizi, vekilimizi, milletvekillinizi, memurumuzu, işçimizi karşılayan fiat yükselmeleri iktisadî hayatın refah devresinin emaresi değildir. Böyle bir refah devrinde fiatlar ahenkli ve makul bir şekilde yükselir ve bu yükselmeler ortalama senede % 5 i geçmez, Halbuki geçen hafta kamu ekonomisi sektörü mamulü maddeler, tekel muaddelesi % 20 zam görmüştür. Milletvekillerinin dahi pek de haklı olarak 1950 satın alma güçlüklerini muhafaza edebilmek için kendi maaş ve ödeneklerine yapmak istedikleri zam % 50 civarındadır. Bu verilen misalleri ev kiraları, ticarethane kiralan vesaireler diğer gıda maddeleri fiatları, ile daha da çoğaltabilirsiniz. Böyle bir zamanda devletin mahiyeti icabı iktisadi hayata müdahalesi gerekir. Bu müdahale iktisadi hayatı muvazene halinde tutabilecek takatte olmalıdır. Maalesef şurasını belirtmek gerekir ki iktisat

ve maliye politikamız hiç de enflâsyonla mücadele edici mahiyette değildir. Enflâsyonun diğer bir tarifi mevcut emtia miktarına nazaran talip fazlalığıdır. Halbuki alman kararlar bu talebi kısıcı değil artırıcı mahiyettedir. Zirai krediler 1,5 milyona ulaşmıştı. Son zamanlarda kısılan ticari kredilerin yeniden genişletileceğinden bahsolunmaktadır. Merkez Bankasının reeskent müddetini 3 aydan dokuz aya çıkaracağı iş hayatının mevzuları arasındadır. Küçük esnaftan verginin kaldırılması yıllık nutukta vadedilmiştir. Fakat buna karşılık mali iktidar sahibi vatandaşlar fedakârlığa çağrılmamıştır. Şurasını unutmamak mecburiyetindeyiz. Enflâsyonla mücadelenin birinci şartı «cheap money» ucuz para siyasetini terketmektir. Resmî faiz haddini içinde bulunduğumuz şartlar icabı yükseltmek gerekiyor, Merkez Bankasının reeskent müddetinin uzatılması kanaatımızca bugünkü şartlar tahtında hatalıdır. Çünkü kredi demek nakit demektir. Ticaret hayatında ise nakit kasalarda saklanmayıp piyasada tedavül edecektir. Bu nakit parayla ifadesini bulan talep demek olan effektif talebi artıracaktır. Halbuki talebi artırmayıp kısmamız gerekir. Enflâsyonla mücadele etmenin diğer bir yolu muayyen ellerde toplanmış olan fazla satınalma güçlerini hususi ekonomiden kamu ekonomisine aktarmaktır. Bunun çeşitli yollan vardır. Dilerseniz vergi tahakkuk ettiririmiz, dilerseniz vatandaşa borçlanırsınız. Bankalar da enflâsyonist gidişi körüklemektedir. Onların da likidlitelerini artırmak, kredi musluklarını kısmalarını temin etmek gerekir. Memleketimizde daimi fiat yükselmelerini intaç eden sebeplerden biri de pek kısa bir devreye sıkıştırılan ve muazzam rakamlara baliğ olan devlet yatırımlarıdır. Halbuk kalkınma devrelerinde, iktisadî konjonktürün tam sıhhatli olduğu zamanlarda Devletin bu derece büyük işlere girişmesi iktisadilik prensibiyle pek bağdaşmaz.

Cezayir

Buhran

Dünyanın iki ana bloka ayrılmış olduğunu hergün gazetelerde okumaktayız. Fakat dünyayı ikiye ayıranlar ve ayrılan kısmın birine demirperde gerisi bloku diğerine demokrasiler bloku adını verenler bu tasnifi zevkine göre yapmışlardır. Hattızatında dünya 2 ana bloka değil, üç ana bloka ayrılmıştır. Bir evvelki tasnife bir üçüncüsünü ilâve etmek gerekir, bu da batılı devletlerin idaresi altında olup da tam manâsiyle bağımsızlığa kavuşmamış memleketler bloku, Cezayir işte bu memleketler arasındadır. Fransız teşkilâtına göre Fransanın deniz aşırı vilâyetlerinden biridir. Fakat aslında bu diyar Ur anavatan vilâyeti değil bir sömürge muamelesine tabi tutulmaktadır. Fransanın sözde denizaşırı vilâyetlerinden biri olan bu diyarda nüfus çok artmaktadır. Yıllık artış 300 bin kadardır. Halbuki memleket fakir olup, zirai bir bünyeye sahiptir. Arazinin büyük bir kısmı ise ziraate elverişli değildir. Elverişli olan yerlerin de 2/3'i Fransızların elindedir. Bu ağır şerait tahtında yerli halk çok büyük geçim sıkıntısı çekmektedir. Buna halkın büyük kısmı aile efradını güçlükle geçindirirken bu defa yerli mahsullerin önemli bir kısmı ihracata tabi tutulmuştur. Sanayi zaten yok gibidir. Daimî işsizlik iş piyasasını altüst etmiştir. İş arayanlar daimi dalaverelere mevzu teşkil etmektedirler. Açlık, gayrımuntazam beslenme halkın vücudundaki kalsiyum miktarını azaltmakta, verem olmasına sebep olmaktadır. Bu vaziyet karşısında dışarıya muhaceret bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır. Duruma çare bulmak için içtimai teşekküller zirai istihsalin artırılacağından bahsetmektedirler. Teknik birçok okullar, bunlara göre açılacak, ve sosyal afetle mücadele etmek üzere büyük bayındırlık işlerine girişilecektir. Cezayir

İKTİSADİ ŞARTLAR ve BÜTÇE

İsmail Rüştü AKSAL

Modern devletlerde bütçelerin, iş başında bulunan hükümetlerin birer icraat programı mahiyetinde telâkki edildiği malûmdur. Bu bakımdan bütçeye, hükümetin gelecek yıl için tasarladığı «iş programı» nın para ile ifadesidir, demek de mümkündür.

Bütçeler, bir kaç zaviyeden tenkid ve münakaşa konusu yapılabilir. Bütçeler üzerindeki tenkid ve münakaşalar, evvelâ, «bütçede umumilik», «bütçede birlik» ve hattâ «bütçede samimilik» gibi klasikleşmiş bütçe prensipleri» ile ilgilidir. Bilindiği gibi, bu prensiple, bütçelerin evvelâ teşrii kuvvet ve sonra da geniş vatandaş kitleleri tarafından murakabe edilebilmesi zaruretinden doğmuştur. Bu itibarla, siyasî bakımdan bütçe, vatandaşlar ve onların temsilcisi olan tesrii meclislerce, hükümet icraatının geniş ölçüde murakabesine imkân veren bir müessese ve bütçe müzakereleri de bu mürakabeye zemin hazırlayan birer vesileden başka bir şey değildir. Bütçe müzakerelerinin sonunda, pek nadir olmakla beraber, bütçenin kabul edilmemesi halinde, hükümet karşı «itimadsızlık» telâkki edilmesinin sebebi de budur. Yukarıda işaret ettiğimiz bütçe prensipleri, sonunda itimad veya itimadsızlığa müncer olacak siyasi mürakabeyi kolaylaştırmak maksadiyle bulunup tatbik edilen kaide ve usüllerden ibaret olduğu içindir ki, büyük ehemmiyeti haizdirler.

Bütçelerin, ikinci ve daha ziyade ameli diğer bir tenkid ve münakaşa cephesi, devlet harcamalarının dağılışı ile alâkalıdır. Gerçekten, bir memleketin giderilmesi icap eden ihtiyaçlarının daima çok ve çeşidi olmasına mukabil, bu ihtiyaçların karşılanması için lüzumla imkânların, yani gelirlerin mahdut olması bütçelerin tanziminde halli en güç meselelerden birini teşkil eder. Bütçe masraflarının tayin ve tesbitinde, iş başında bulunan siyasî partinin programı ve memleket şartlan gibi, objektif esaslarla beraber, daha ziyade hükümetin görüşü günün siyasî mülâhaza ve endişeleri hesaba katılmaktadır. Demek ki, bütçeye asıl hüviyetini veren masraf dağılışlarının tesbitinde herşeyden evvel, iş başında bulunan hükümetin «takdir»i büyük yer işgal eder. Mevcut imkânlarla yapılması tasarlanan işlerin müsmir ve faideli olup olmadıkları veya karşılanması icap eden hizmetlerin tercih sebepleri ve nihayet çeşidi hizmetler için ayrılan ödeneklerin miktar ve mahiyeti, geniş tartışmaların konusunu teşkil eder. Esasen bütçe tasarısı üzerinde, gerek bütçe komisyonunda ve gerek meclis umumî heyetinde yapılan konuşma ve tartışmaların, daha çok bu hususlara inhisar ettiği de malûmdur. 1955 bütçesi üzerinde bu bakımlardan tahlil ve münakaşalar yapılması için vakit henüz erken olduğu gibi, esasen bu sütunlar, bütçe tasarısı üzerinde böyle bir tahlile müsait de değildir.

Nihayet, umumi mahiyette olmak üzere, bütçeyi bir başka zaviyeden de ele almak mümkündür. Son zamanlarda, ilmi bakımdan yapılan münakaşaların mihverini daha ziyade, memleket ekonomisi ile bütçenin karşılıklı münasebetleri teşkil etmektedir. Filhakika, eski zamanlardan çok farklı olarak modern devletlerde, millî gelirin ve masrafların yüzde yirmi ilâ kırla bütçe kanalından geçmektedir. Memlektimizde bile bu nisbet, yüzde onbeş ile yirmibeş arasında oynamaktadır. Modern devlet, bir memleket ekonomisinde tek başına, hem en büyük gelir sahibi hem de en mührün eşya ve hizmet alıcısı mevkiine geçmiştir. Bu bakımdan, memleket ekonomisinin içinde bulunduğu şartların, bütçeye geniş tesirleri olduğu gibi, bizzat bütçenin de, memleket ekonomisi üzerindeki tesiri büyük ve derindir. Bütçe ile memleket ekonomisi arasındaki bu karşılıklı tesir ve münasebetler, modern devlederde bütçenin hazırlanmasında, iktisadî şartla-

hadizatında bir Arap diyarıdır. Fakat bu diyarda Araplarla Fransızlar birlikte oturmaktadırlar. Fransızlar söz geldikçe Cezayire medeniyet götürdüklerinden, Cezayir halkının kültür ve refah seviyesini yükselttiklerinden bahsetmektedirler.

Cezayir'de husule gelmiş olan durum da göstermektedir ki Cezayir'de işler Fransız gazetelerinin yazdıkları gibi cereyan etmemektedir. Zamanımızda topluluk içinde cereyan eden hiçbir mesele yoktur ki, çözülmediği vakit siyasî bir mahiyet almasın. Eğer Fransızlar Hindiçinide 7 sene müddetle uğraşıpda binbir müşkülâtla sona erdirdikleri Hindiçini harbine benzer silâhlı bir mücadeleye atılmak istemiyorlarsa, Cezayirlilerin haklarını tanımak onları sömürmeyip insanlara hizmet etmenin ve düşkünleri kalkındırmanın tadını tatmakdırlar.

Amerika

Amerikalılararası konferans

Petropolis'de Amerikalararası iktisadi bir konferans toplanmıştı. Bu konferans şimdi çalışmalarım bitirerek dağılmış bulunmaktadır. Cenubi Amerika memleketleri bu konferansta Lâtin Amerika memleketleri için Marshall plânına benzer bir plânın ele alınacağını ümit ediyorlardı. Bu ümit gerçekleşmemiştir. Fakat tahakkuk etmiyen bu gaye dolayısiyle konferans başarısızlıkla sona erdi denemez; bazı meseleler ele alınmış ve bunlar üzerinde bir anlaşmaya varılmıştır. Meselâ A.B.D. bu memleketler bundan böyle daha fazla sermaye yatırımları yapmayı kabul etmiştir. Kahve için milletlerarası bix konseyin kurulması da kararlaştırılmış bulunmaktadır. Keza Amerikalararası istişarenin siyasî sahada olduğu kadar iktisadî sahaya da teşmilinde anlaşmaya varılmıştır.

Yeni Dünya'da denen Amerika kıtasındaki devletlerin dış politikaları Amerika Birleşik Devletlerinin kurulduğu zamandan birinci cihan harbine kadar Avrupa kıtasındaki devletlerinkinden ayrılıyordu. Bir kere bu kıtadaki devletler Avrupa meselelerine karşı alâka göstermiyorlardı. Avrupa Başkan Washington'un 1887 veda nutkunda kullanmış olduğu ifade bu «eşek arısı yuvası» idi. Onun için ona alâka göstermek tehlikeli bir işe girişmek olurdu. Saniyen Amerikalılar Avrupalılar tarafından istismar edilmekten korkuyorlardı bunun için de «Amerika amerikalılarındır» sözünü kendilerine düstur edinmişlerdi. Bu düsturun tabii bir neticesi Amerika işlerine yabancıların müdahalesine mani olmaktı. İşte yeni dünya devletleri uzun yıllar hattâ asırlar boyunca bu kaidelere riayet ettiler.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Teknik terakki, devletlerarası bağlılık «interdependance» milletleri birbirleriyle kaynaştırdı. Fakat fikirler hâdiselere takaddüm ediyordu. Birleşmiş Milletler malûm sebeplerden dolayı üzerine aldığı görevi başaramadı. Bölge anlaşmaları Birleşmiş Milletler andlaşması çerçevesinde mezkûr teşkilâtın gayesini tahakkuk ettirmek üzere ortaya çıktılar. Fan Amerikan Teşkilâtı işte bu bölge anlaşmalarından biridir. Şunu unutmamak gerekir ki, siyasî zaruretlerin doğurduğu anlaşmalar eğer başka zaruretlere istinad etmiyorlarsa gelip geçicidirler. Müşterek menfaat ortadan kalkınca hemen yük olmağa mahkûmdurlar. Daha ziyade pratisyen olan ve iş yapmaktan hoşlanan Amerikalılar yaldızlı sözlerden çok meydana getirilen eserlerden hoşlandıkları için kendi bölge ittifaklarını iktisaden de kuvvetlendirmeğe karar vermişlerdir. NATO, BALKAN İTTİFAKI «SEATO, ANZUS bunların hepsi birer bölge ittifakıdır. Acaba bu ittifaklara âza olan memleketlerin kendi aralarındaki iktisadi münasebetler iyice düzenlemişler midir? Zannetmiyoruz. İşte demokrasiler blokunun zaafi bundadır. Yani her türlü bağlarla birbirlerine sıkı sıkıya bağlanamamış olmalarında.

Fransa

Fransa'da yatırım istikrazları

Fransa Maliye Vekâleti yatırım tahvillerinin 6 Aralıkta ihraç edildiğini bildirmiştir. Yeni olarak çıkarılan kuponlar 1953 Aralık ve 1954 Ocak kuponları seklindedir. Geçen yılki kuponlar 48 milyon franklıktı. Bu defa çıkarılan kuponlar boşaboş üzerindendir ve kupürler 10.000, 100.000 ve 1 milyon franklıktır. Yıllık faiz % 5 tir. Bu tahviller % 5 faizle kısım kısım ödenecektir. Tahviller ilâve mütevekki vergi «surtoxe progressive» ten muaf tutulmuştur. Paralarını bu suretle yatırım tasarufuna yatırmış olan tasarruf sahipleri vergi muafiyetinden istifade etmiş olacaklardır.

Fransa iki dünya harbi sonunda çok yorgun ve düşkün hale gelmiştir. Başbakan Mendes - France Paris anlaşmalarından sonra kendisini hassaten iktisadi meselelere hesredeceğini söylemiştir. Hatırlarda olduğu üzere Mendes - France iktidara geldiği vakit elinde başlıca şu meseleler vardı: Hindiçini meselesi, Avrupa Savunma Camiası meselesi ve iktisadi kalkınma meselesi. Bunlardan birincisi doğrudan doğruya halledildi, ikincisi bilvasıta Almanyanın Brüksel Paktı ve NATO'ya kabulü ile halledilmiş vaziyettedir. Geriye iktisadi kalkınma meselesi kalmaktadır. Acaba Mendes - France bu dâvasında da muvaffak olacak mıdır? İktisadi meseleler çok yönlüdür, meçhulleri malûmlarından fazladır. Onun için kesin birşey söylenemez. Ama şurası muhakkaktir ki iktisadi meseleyi de Fransa'da Mendes - France'dan daha iyi çözecek başka bir devlet adamı yoktur.

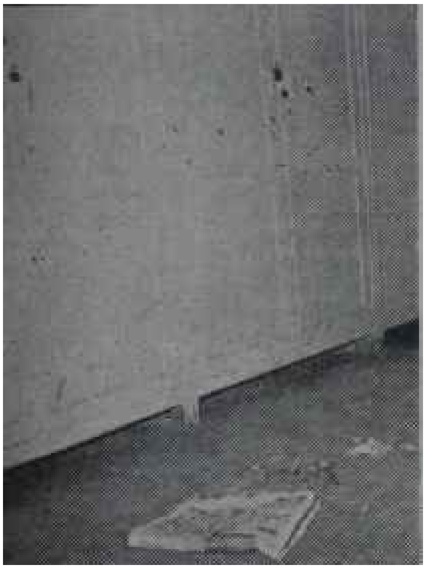
rın titizlikle göz önünde tutulmasını zaruri kılmaktadır. Bu görüş bizi kendiliğinden, bütçeyi, bir taraftan memleketin imar ve kalkınması, diğer taraftan, memleket ekonomisinde istikrar ve muvazene zaviyesinden tetkik ve tahlile sevkeder.

Hükümetçe hazırlanan, müzakere ve kabul edilmek üzere Büyük Millet Meclisine sevkedilen 1955 bütçesini, bu zaviyeden tetkik ettiğimiz zaman varacağımız netice nedir?.

Memleketimiz bugün, kısmen süratli bir imar ve kalkınma gayretinin, fakat daha çok isabetsiz tedbirlerin ve hesapsızlığın doğurduğu iktisadi güçlükler, sıkıntılar ve muvazenesizlikler içine düşmüştür. Geçen yıl iklim şartlarının müsait gitmemesi, adeta bünyevi bir mahiyet arzeden bu güçlükleri, sıkıntıları ve muvazenesizlikleri bir kat daha artırmıştır. Bütün dünyada fiatlar müstakar bir halde ve hattâ düşme istidadını gösterirken, memleketimizde bilhassa son bir yıldan beri süratli ve devamlı bir şekilde yükselmektedir. Dış ticaret ve tediye muvazeneleri açıkları tehlikeli bir hal almıştır. Türk parasının iç ve dış değeri devamlı şekilde düşmektedir. Memleket ekonomisinde müşahade edilen bütün bu düzensizlikler ve rahatsızlıklar, muhtelif yollardan devamlı şekilde yaratılan satın alma gücü ile mevcut mal ve hizmet arasındaki muvazenesizlikten doğmaktadır.

Bu şartlar altında basiretli bir bütçe politikası, herşeyden evvel bütçe masraflarının tesbitinde ve bütçe yekûnunun bağlanmasında, ölçü ile hareket edilmesini zaruri kılar. Buna rağmen hükümetin 1955 bütçesinin masraf yekûnunu, 1954 bütçesine nazaran "resmi" yekûndan 688 milyon lira, «fiili» yekûndan 476 milyon lira daha artırdığına şahid oluyoruz. Hedef ve gayretler ne kadar samimi olursa olsun, takip edilen bu masraf politikasının, ekonomimiz üzerinde hüküm süren enflâsyoncu faktörleri daha şiddetle kamçılayacağını ve önümüzdeki yıl, eşya fiatlarında ve hizmet bedellerinde daha belirli yükselmelere sebep olacağım ve dolayın ile iktisadi istikrar ve muvazeneyi büsbütün bozacağını söylemek hiç de kehanet sayılmamalıdır. Kaldı ki, eşya fiatlarının ve hizmet bedellerinin sür'atli ve devamlı şekilde yükselmesi ve dolayısile para değerinin düşmesi, bütçe masraflarının ve yekûnlarının zahiren yükselmesine rağmen, yapılan hizmetlerin azalmasını intac edeceği için, takibinde İsrar edilen bu hatalı politikanın büyük zararlarına mukabil, memleketin imar ve, kalkınması bakımından herhangi bir faydası da olmayacaktır. Bu sebeple mes'ul şahsiyetlerin, «bütçemizi üç milyara çıkarmaya muvaffak olduk» yolundaki öğünmelerini, bu günün şartları içinde, hiç de isabetli ve yerinde bulmadığımızı ifade etmek mecburiyetindeyiz.

Yurdlar

Yurtta bir yatakhane
Yahut bir mezbele

Talebelerin çilesi

Ne kadar iyimser olunursa olunsun, ne kadar idarecilerin lehine düşünülürse düşünülsün, hemen her dalı mevcut bir üniversiteyi sinesinde yaşatan bir koca şehirde, Ankara'da, talebelerin, bilhassa yurtlu talebelerin «hali pür melali» ni acıyarak, kızararak düşünmemeye imkân yoktur.

Ankara Üniversitesinin on binden fazla talebesi vardır. Bu on bin talebenin bir kısmı üniversite tahsilini tamamlamak için hakikaten çok müşkül bazı hâdiseler, dertler karşısındadırlar. Bunların miktarı iki bine, üç bine yükselir.

Ankara'da Üniversite tahsili yapanlar iki sınıfa ayrılırlar: Birinci, bu şehirde oturup, her hangi bir fakülteye devam edenlerdir; bunların durumu, ailelerinin yamada olmaları bakımından, diğerleri ile kaabili kıyas edilemiyecek kadar iyidir. İkinci sınıfı dışardan, başka vilâyetlerden bu şehre tahsile gelenler teşkil eder; sıkıntının en belli başlılarım bunlar çekerler. Sonuncular içinde bazıları vardır ki ayrıca bunlar da parça parça, kısım kısım dertli zümreleri ihtiva ederler.

Bu şehrin dışından gelenler için «yurtlar» namı müstearı altında binalar inşa etmiş, bu çocukları buralara yerleştirmişiz. Hakikaten bu binaları karşıdan gördükten, içlerine girdikten sonra bunların birer namı müstear olduklarına kaani olmamak elden gelmez. Tabiatımız, iklimimiz, yaşadığımız memleketin havası ve icabı olarak, yurt demişiz, bir bina kurmuşuz, meseleyi hallettik diyerek, geriye kalan ana dâvaları bir yana fırlatmışız.

İstanbul Üniversitesinin yaşı, v. s.

Avni BAŞMAN

İstanbul Üniversitesi 1945 de 45 yaşındaydı. Resmî kayıtlarla sabit olan bal tercümesi şöylece hülâsa edilebilir t

İkinci Abdülhamid'in cülusunun 25 inci yıldönümünde, 1900 de, Edebiyat ve Fen şubelerinden ibaret olmak üzere Darülfünunu Şahane adı ile kuruldu. (Sultan Abdülaziz zamanında kurulan, galiba vakitsiz doğmuş olduğu için ömrü pek kısa süren, Darulfünun maarif tarihimizde, doğumunun ve ölümünün ibret verici manâsı bir tarafa bırakılırsa, sadece bir hâdisedir.) Askeri ve sivil Tıbbiyeler ile Eczacı ve Baytar mektepleri, ve hukuk mektebi Darulfünun dışında kalmışlardı.

İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra Darülfünunu Şahane yeniden teşkilâtlandırıldı: Tıp ve Hukuk mektepleri, şube adı ile Darulfünun içine alındı. Şahane sıfatı da Osmanî sıfatı ile değiştirildi.

Birinci Dünya Harbi içinde Ziya Gökalp'ın tesiri altında yapılan ikinci ıslahat sırasında «kürsi», «Medrese», «Müderris», «Mülâzemet rüusu» gibi medrese tâbirleri Darülfününa resmen kabul edildi.

Cumhuriyet devri başlarında Edebiyat, Fen, Tıb, Hukuk, medreseleri 3e Eczacı ve Dişçi mekteplerinden teşekkül eden Darülfünuna resmen İstanbul Darülfünunu adı verildi. Medreselerin ilgasından sonra İstanbul Darülfünununda bir İlahiyat medresesi teşkil edildi. İstanbul Darülfünunu hükmî şahsiyeti ve bir dereceye kadar muhtariyeti haizdi. Medrese tâbirleri muhafaza edilmişti. Böylece Darülfünunun mazi 3e irtibatı, zımnen, ifade edilmiş oluyordu. Hattâ Darülfünunun yeni mühründe etrafını medrese odalarınla çevrelediği bir avlu resmi vardı ve istanbul Darülfünunu ismi içi boş bir küfi hat ile yazılmıştı.

1933 Temmuzunun son günü İstanbul Darülfünunu ilgâ edilerek yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu. İlga edilen Darülufununu dört medresesi ile iki mektebi ve yeni Üniversiteyi teşkil ediyordu. Darülfününla birlikte ilga edilmiş olan İlahiyat Medresesi yeniden kurulmamıştı. Akademik tâbirler de değişti: Medrese fakülte oldu, müderris yerine ordinaryüs profesör, muallim yerine profesör, müderris muavini yerine doçent tâbirleri alındı. Darülfünun emini Üniversite rektörü ünvanını aldı; fakülte reisleri fakülte dekanları oldular. Fakat bu arada Üniversitenin mahdut muhtariyeti de büsbütün kaldırılmıştı. Müessese 13 yıl doğrudan doğruya Maarif Vekâletinin murakabesi altında mansup bir rektör tarafından idare edildi.

1946 da Üniversiteler Kanunu ile tam bir muhtariyete kavuşan İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesini de içine alarak şimdiki haline geldi. Üniversite teşkilâtı içinde yalnız Tıb Fakültesi 100 yaşını aşmıştır ve en kıdemli olan da budur.

Bu duruma göre istanbul Üniversitesi nasıl oluyor da 500 senelik bir müessese sayılıyor?

1946 da Amerika'da Princeton Üniversitesinin 200 üncü yılı münasebetiyle yapılan merasime bizim Üniversite de davetli bulunuyordu. Merasimde davetli üniversitelerin kıdemlerine göre sıra verileceği için Paris, Oxford, Cambridge, Prag v.s. eski Avrupa üniversiteleri başa geçeceklerdi. Bunların hepsi de aslında bir nevi Hıristiyan medresesinden başka bir şey değildi, zamanla değişe değişe bugünkü hallerini almışlardı; neden, bizim üniversitemiz de Fatihin İstanbul'da kurduğu ilk Medresenin devamı ve onun bugün aldığı şekil olmasındı? Elbette öyle olmalı ve kıdemi de ona göre hesablanmalı idi. İşte 500 senelik kıdem bu mülâhazadan çıktı ve Princeton merasiminde İstanbul Üniversitesi bu kıdeme göre yer aldı.

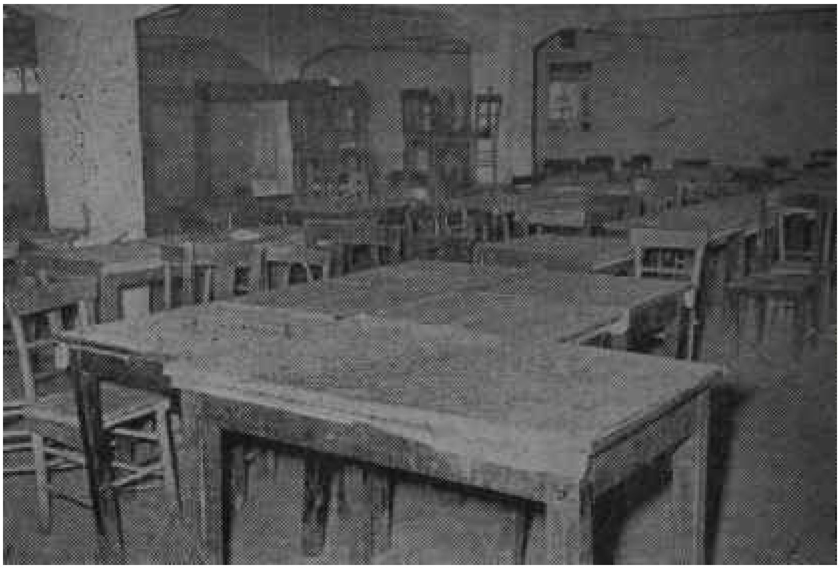
Demek oluyor ki İstanbul Üniversitesi 1946 da yaptığı bir yaş tashihi» 3e doğumunu bir kalemde, 447 yıl geriye atmıştır.

Bu, tarihi hakikatlere dayanan bir vakıa da olabilir, sadece içtihad mahsulü bir hükümden doğmuş da sayılabilir. Herhalde münakaşa mevzuu olmaktan kurtulamaz. Lehde aleyhde deliller gösterilebilir. Nitekim muhterem Hasan Âli Yücel bunu isabetli bulmadığını, geçenlerde, CUMHURİYET'te çıkan bir yazısında ifade etmişti. Onun gibi düşünenler az değildir sanıyorum. Meselenin kısaca kesin bir hükme bağlanması zor olmasa gerektir. Belki şu basit suale verilecek cevap bile nihai hüküm yerine geçebilir: Meşrutiyet devri içinde İstanbul Medreselerini bir teşkilât içinde toplıyan ve Fatihin ilk kurduğu medresenin cismen ve ruhen inkitasız devamı olan Darülhilafetü'l-aliye Medresesi 1924 de ilga edilmeseydi de bu güne kadar kalsaydı İstanbulun 500 yıllık ilim ve tedris müessesesi olmak iddiasını o mu yoksa İstanbul Üniversitesi mi öne sürebilecekti? Bu sual cevabsız kaldıkça İstanbul Üniversitesinin ya-

Ankara şehrinde, durumları müsait olmıyan talebelerin geceleri kalmaları için binalar inşa edilmiş veya mevcut bazı binalar yurtlara tahvil edilmiştir. Bir kaç yerde bulunuyorlar. Hukuk Fakültesinin arkasında, Dış Kapıda Ziraat Fakültesinin içinde, tefrik edilmiş, iki binada... Bunlara ilâveten bir de Siyasal Bilgiler Fakültesinin - eskiden iyi idi - yataklı kısmı varda. Diğer yurtların durumu, acıklı halini anlatmadan önce, Siyasal Bilgiler Fakültesindeki yatılı kısım hakkında biraz izahat, yurt idareciliğimiz hakkında ilk hükmü vermenize yardım edecektir.

Siyasal Bilgiler bir fakülte olarak üniversite camiasına katılmadan önce, hersene açtığı giriş imtihanlarından da belli olacağı üzere, leyli ve neharî olmak üzere iki kısımdan müteşekkildi. Ankara'da ailesi bulunsa dahi, bazı talebeler vardı ki, leyli olmak ister, mektebin yatılı imtihanını kazanmak için çalışırdı. Çünkü, yatılı kısım rahattı, talebelere temiz bakılıyordu, iyi yemeği, muntazam bir hayatı vardı. Kütüphanesi mevcuttu, okuma ve çalışma saatleri ayrılmıştı, talebe bir gün sonraki derslerini ve hocanın anlattıklarım rahatça tekrarlıyabiliyor, hazırlayabiliyordu. Elhâsıl, talebe rahattı, bin yiyip, bin şükrediyordu.

Siyasal Bilgiler, fakülte haline ifrağ olununca, yatılı kısım da doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığının emrine geçti. Bu geçiş, talebe için bir felâket halini aldı. Bir kaç bakımdan mesele talebenin aleyhine cereyan etmişti:

İşte yemekhane

Ama ne iştah veriyor

O güne kadar, Siyasal Bilgilerin yatılı kısmı meccani idi, Milli Eğitim Bakanlığına tâbi olunca, diğer, yurtlar gibi küçük de olsa, bir ücrete tâbi tutuldu. Talebe buna da razı, buna da şükredebilirdi. Fakat, işler Mekteb-i Mülkiye olduğu gibi güzel, çalışmak o zaman olduğu gibi kaabil, intizam ve intizamın arkasından gelen şeyler o zamanki gibi mükemmel olsa idi!

Millî Eğitim Bakanlığı emrindeki yurtların işlerinde bir aksilik ve gayri muntazam bir hâl her zaman göze çarpmaktadır. Siyasal Bilgilerin eski ve yeni halini bu şekilde ortaya koyduktan sonra, bugünkü durumun karışıklığına işaret etmek, eski hâlin bugünkünün tamamen tersi bir mahiyet arzettiğini kestirme yoldan söylemek kâfi gelecektir.

Yurtlarda, yemek meselesini ön plâna almak icap etmektedir. Maalesef; her gün talebeler yemeklerin kötülüğünden kendi aralarında uzun uzun şikâyet ederler, hattâ bazen bu şikâyetlerini yurt müdürlüğüne kadar götürürler. Yemekler ekseriya o kadar kötü çıkmaktadır ki, suyun içinde yüzen etlerden bahsetmek, garib bir teşbih sayılmamalıdır. Bu yemeğin adı, etli yemektir. İkinci kap yemek, bir pilâva inhisar edebilir, haftanın pek çok günleri, talebe bu şekilde gıdalanır. İş bu noktaya gelince, talebeler diyorlar ki: Eskiden «büyüklerimizin» güzel bir huyu vardı, haftanın bir günü kalkar, fakülteye gelirler, yurtları gezerler, hattâ gazetelerde «talebelerle başbaşa yemek» resimleri çıkardı. Allaha bin şükrederdik, böyle günlerin sık olmasını temenni ederdik; tatlılar, yemekler çeşitlenildi.

Şimdi büyüklerimiz gelmiyor. Demokrasi rejiminde mürakabe geniş yer tutmalıdır, meselâ bir bakan, bilhassa Milli Eğitim Bakanı gelmeli, dertlerimiz ile meşgul olmalıdır, biz kendisi ile başbaşa gene yemek resimleri çıkartırız. Bu resimleri basacak, bu devirde de gazete vardır.

Hakikaten bu yemek meselesi, yurtlar için önüne geçilmez bir facia halinde ortadadır. Sanılmasın ki, Milli Eğitim Bakanlığının emrinde bulunan yurtlarda, yemekler bedavadır. Yurtta kalan her talebe, her öğün yemek için 85 kuruş vermek zorundadır

şı meselesi ihtilaf mevzuu olmaktan kurtulamayacak gibi görünüyor.

Mısırda El - Ezher bininci yaşını hayli zaman evvel tamamladı. O memleketin modern üniversiteleri ise daha 100 yaşına eremedi. Fakat Mısırda böyle yaş dâvası olmadığına göre orada her müessesenin hem yaşını, hem de kendi hakiki mahiyetini bildiğine ve vakıaları olduğu gibi kabul ettiğine hükmolunabilir.

DÜNYA'da İsmet Giritli imzası ile çıkan bir makalede bu yaş meselesi, Hasan Ali Yücele karşı, Üniversitenin görüşüne göre müdafaa edilmek istenilmiş, fakat pek başarılmamıştır. O ciheti bir tarafa bırakalım yalnız bir mühim nokta üzerinde durmak yerinde olacaktır. Makaleyi yazan zat, dâvasına delil olarak İspanyolların kendi Üniversitelerinin yaşlarını Arablar tarafından kurulmuş olan medreseler üzerine hesabladıklarını ileri sürmektedir ki bu iddianın hakikatle hiç bir münasebeti yoktur. En eski İspanyol Üniversiteleri şunlardır: Salamanca, kuruluşu 1243 (Castilla Kralı III. Ferdinand tarafından); Sevilla, kuruluşu 1254 (Kral Alfonso tarafından); Valladolid, 1346(Papa VI. Clement tarafından). Salamanca ile Valladolid Arab hâkimiyetinin dışında kalmış topraklardadır. Sevilla 1248 de Arablardan istirdad edilmiştir. Bu Üniversitelerin hiç biri Arablar tarafından kurulmadığı gibi, Arabların kurdukları medreselerin devamı da değildir; öyle olmalarına maddeten imkân yoktur.

Gene aynı makalede Columbia Üniversitesinin 200 üncü yunun kutlaması da, yanlış bir görüşle, bizim Üniversitenin yaşını müdafaaya yarıyacak bir delil gibi gösterilmiştir. Amerikan İstiklâli daha önce kurulmuş olan Üniversitelerin ilgasını neden icab ettirsin? Meselâ bahis mevzuu Üniversitenin İstiklâlden sonra sadece ismi değişmiştir. Bugünkü U. S. A. nın temeli olan 13 ülkedeki büyük ve dünyaca meşhur üniversitelerin en mühim olanları 1776 dan evvel kurulmuş olan ilim müesseseleridir.

Buraya şu küçük notu ilâve etmekten de kendimi alamadım: Columbia Üniversitesi 200 üncü yılı için tören yapıyor, herkes gibi biz de tebrik ederiz. Fakat Ankara Üniversitesinin bu münasebetle bir tören yapmasının manasına ve hikmetine akıl erdiremedik. Maksad dostluk belirtmek ise bunu güzel bir telgrafla yapmak daha zarif olmaz mı İdi? Her halde ve her işde ölçüyü aşmamak daima iyidir. Eski ne *quid nimis* sözü her zaman ve mekân için bir hikmet düsturudur.

ki, bu miktar, Avrupa'nın bir çok memleketlerindeki talebe lokantalarından daha pahalıdır. Fark ise ortadadır: Avrupa'da talebe lokantalarında para mukabili verilen yemekler sıkı bir kontrole tâbidir, yemeklerin iyiliği üzerinde talebeden ziyade mesul kimseler, idareciler titizdir.

Ankara'daki talebe yurtlarında para mukabili verilen yemekler adeta hiç bir kontrole tâbi tutulmamaktadır. O kadar ki, bazen gazetelere, talebeye verilen etlerden şüphe edildiği, kaçak ve hastalıklı etlerin kullanıldığı iddiası geçmiştir. Neticede etlerin mürakabesiz olduğu meydana çıkmış, fakat yurtlar müdürlüğü üzerinde hiç bir mürakabe olmadığı için, hâdise geçiştirilmiştir.

Nasıl geçiştirilmesin ki, bilfarz Dışkapı talebe yurdunun müdürü, hem müdür hem de Hukuk Fakültesinde talebedir. Bütün şikâyetlere verdiği cevap, «ilk önce fakülte, sonra müdürlük vazifesi gelir» şeklindedir. Talebenin dertleri ile meşgul olacak diye bir müdür tayin etmişiz, bu müdür gitmiş yüksek tahsil yapmağa başlamış!

Yatakhaneler

Hemen her yurtta yemek faslı, talebenin gıdalanması, böyle üstünkörü bir takım kaidelere, gayri sıhhî şartlara tâbi tutulmaktadır. Bu halin anlaşılması, öğrenilmesi, satırları takip etmekle değil, bizzat meselenin içinde bulunmakla, yaşamakla mümkün olabilir.

O kadar iyimser, idarecilerin o kadar lehine düşünen bir kimse bile bir defa yurtların yatakhanelerine girdi mi pişman olur. Yurtların yatakhanelerinde sabah, öğle ve akşam üzeri bulunmak, oralardaki düzensizliğin büyüklüğü hakkında, geniş bilgi vermeğe kâfidir. Bir talebe, sabahın muayyen saatinde kalkar; derslerini takibe gidecektir. Yatağını toplar, etrafını düzeltir, çıkar gider, belki de her talebe bunu yapar. Gene her talebe yurtta yatmağa hak kazanabilmek için ayda on yedi buçuk lira ödemek zorundadır. Yemek parasının ilâvesi ile meblağın ehemmiyeti, yurda girmiş her. talebenin durumu nazarı dikkate alınarak hesap edilebilir.

Ayda on yedi buçuk lirayı veren o talebe, her sabah yatakhaneyi nasıl bıraktı ise, gece geldiğinde de aşağı yukarı ayni şekilde bulacaktır. Bir havasızlık, havalandırmamanın verdiği ağır bir koku, kocaman salonu kaplamıştır. Yataklarını toplamıyan talebelerin eşyaları yerlerdedir. İçeri girenlerin, temiz havadan çıktıkları için üzerlerine bir ağırlık basar. Bir baş ağrısı verir. Düşününüz ki yüzlerce talebe bu yatakhanelerde yatmakta, havası değişmiyen bu kocaman salonlardaki zehri, bir kaç gece arka arkaya teneffüs etmektedir.

Resmi yurtların yanında, bazı vilayetlerin Ankara'da kurdukları yetirştirme yurtları vardır ki, özel olarak faaliyet göstermektedirler, çalışmaları daha da verimlidir. Hattâ bu yurtlar paralı olmalarına rağmen, hiç para ödeyemiyecek durumda olan talebelere meccanen bakmakta, okumalarını temin etmektedirler. Resmî ile gayri resmi arasındaki fark, intizam ve mükemmellik ve insanlık bakımından çoktur.

KİTAPLAR

DENİZİN İLK YÜKSELİŞİ

(Necati Cumalı'nın şiirleri, İstanbul 1954 Yenilik B. 96 S. 100 kuruş. Yenilik Yayınları: 11)

Küçük beyaz kapaklı kitaplar içinde yayınlarını veren Yenilik, ilk defa renkli bir kapakla karşımıza çıkıyor. Necati Cumalı, bundan önce «Kızılçullu yolu», «Harbe gidenin şarkıları», «Mayıs ayı notları» adları altında üç şiir kitabı yayımlamıştı. «Denizin ilk yükselişi», bu üç kitabın bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. Kitabın arka kabında fotoğrafı ve kısa biyografyası bulunan, «Şiirimizin yenileşme hareketinde, samimi ve aydınlık deyişiyle dikkati çektiği» belirtilen şairin, Varlık Yayınlan arasında «Güzel aydınlık» adlı bir şiir kitabı yayımladığı da hatırlardadır.

DİYARBAKIR BASIN TARİHİ ÜZERİNE NOTLAR
Gazetelerle dergiler
(1869-1953)

(Yazan: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Asistanı Cavit Orhan Tütengil. İstanbul 1954 İstanbul M. 31 S. 90 kuruş. İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No. 596. İktisat Fakültesi No. 76. Gazetecilik Enstitüsü Yayını *No. 3)*

Ankara ve İstanbul dışındaki illerimizin, ilçelerimizin kültür hayatını inceliyen eserlere ne kadar muhtacız! C. O. Tütengil'in bu küçük monografisine benzer eserler bizde pek azdır Feridun Fazıl Tülbentçi, İsmail Hakkı, Tevfik Okday.. gibi bir iki yazarımızın bu konuda bazı çalışmalarını hatırlıyoruz. C. O. Tütengil, Diyarbakır basınını incelemiş. Kitabında, Gazeteler, Dergiler, Basımevleri üzerinde bilgi veriyor. Bilhassa gazetelerle dergiler, başlıklarının klişeleri ile birlikte etraflıca tanıtılmış. Kitapta 40 kadar periyodik eser buluyoruz.

ÇOCUKLUK HAYALLERİ

(James T. *Farrell'den çeviren : M Zeki Gülsoy. İstanbul 1954 Yeni M.* 126 *S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı 298. Varlık Cep Kitapları: 113).*

Amerika'nın en çok tanınan küçük hikayecilerinden J. T. Farrel'in uzunlu kısalı 12 hikâyesi bu kitapta bir araya getirilmiştir. Sayfalar ince punto ile dizildiği için okuyucu, yeni tanıdığı hikâyeci hakkında bir fikir edinebilecektir. Kitaptaki hikâyeler: «Amerikan hayatını usta bir kalem ve değişik bir mizaçla aksettirmektedir.»

ORHAN VELİ
Bütün Şiirleri

(5. Basım İstanbul Eylûl 1954. 144 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı: 204 Yeni Türk Şiiri Serisi: 6).

36 yaşında hayata gözlerini kapamış yeni Türk şiirinin öncüsü olmasına kısa ömrü yetmis olan Orhan Veli Kanık'ın bütün şiirleri işte bu küçük kitapta toplanmıştır. Öldüğünden beri (1950) şiirleri beşinci defa basılıyor. Böyle bir «mazhariyet» Türk edebiyatında ancak, edebiyat dışında kalan romanlar yazmış bir iki kişiye nasip olmuştur. Onlar içki «mazhariyet» sözünü ne şekilde kullanmak lâzım, bilinmez? Ancak, Orhan Veli Kanık için tam anlamiyle böyledir.

KAÇIŞ

(John Steinbeck'ten dilimize çeviren : Filiz Karabey. İstanbul 1954 Yeni M. 128 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları: 301. Varlık Cep Kitapları : 114).

Artık bizde en çok tanınan Amerikan romancısı - hikayecisi hattâ sahne yazarı olan Steinbeck'in 7 hikâyesi de bu kitaba geçirilmiştir. Hikâyelerden ilk üçü «Uzun vadi» adlı hikâye kitabından alınmıştır. Geri kalan dördü de, «Cennet çayırları» adiyle bir kısmı çevrilmiş olan hikâyelerinden artanlardır. "Cennet çayırları"nın ilk sekiz hikâye-

ATATÜRK'ÜN BİLİNMEYEN HATIRALARI

(Yazan : Eski bir Atatürkçü (Münir Hayri Egeli). İstanbul 1954 Yenilik B. 104 S. 1 resim. 100 kurut. Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık T. L. S.).

Atatürk'ün yakınında bulunmuş olanların notları, yarın, O'nun şahsiyeti üzerinde yapılacak incelemelerde değerli birer malzeme olarak ele alınacaktır. Şimdiye kadar çıkan kitaplar, sağdan soldan derlenen anekdotlardan meydana gelmiştir. Bunlar, ilmî bir kontrole tabi tutulmadan yayımlanmıştır. Tarihçiler, bu malzemeden faydalanırken süzgeçlerini titizlikle kullanacaklardır. M. H. Egeli'nin notları, kendi görüşlerine dayanıyor. Kronolojik bir sıra içinde Atatürk'e ait bazı hâtıralarını nakletmiş. Bu çeşit eserlerde, yazarların tek taraflı kalmaları, bazı etkilerden kurtulamamaları da dikkate alınmalıdır. Yazar, sadece 10 Kasım'ın heyecanına kendinden bir şeyler katmak, kitapçı ise, birkaç para kazanmak için harekete geçmiş olabilir. Fakat ne olursa olsun, böyle kitaplar, unutulan bazı olayları aydınlığa çıkarmak bakımından fayda sağlamaktadır. Egeli'nin kitabı vaktiyle «Millet» dergisinde çıkmış yazıların bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir: hâtıraların dergi sayfalarındaki dağınıklıktan kurtarılmış olması da bir kazançtır.

ÖRNEK *İDARE*

(Aylık Mecmua 20 sayfa, 50 kuruş.)

Ankara'da, 1 Kasım 1954 den beri çıkan bu bilim dergisinin ilk sayısında şu yazıları buluyoruz: Lynton K. Caldwel: Teknik yardım ve Âmme İdaresi; Nizamettin Özbek: İdarî gelişme; Prof. L. G. Harvey: Amerikan devletlerinde âmme idaresi; Rıfkı Danışman: İktisadî devlet teşekküllerinde kontrol; Prof. A. H. Hanson; Büyük Britanya'da maliye; Celâl Özdicle: Barem meselesi. Derginin adresi: Posta kutusu: 585 - Ankara.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Avrupa

Üç büyükler toplandı

Bu haftanın sonunda, gene Paris'te, Parisin gene Eiffel kulesinin tam karşısında ve Seine nehrinin kıyısında yükselen büyük, beyaz Chaillot sarayında Atlantik Paktına imza basan devletlerin dışişleri vekilleri toplanıyorlar. Konferansın tarihi 17 ve 18 Aralıktır. Fakat ayın 16 sı için başka bir randevu tesbit edilmiştir: Fransa, İngiltere ve Amerika hariciye vekilleri buluşacaklar, aralarında mutad görüşmeyi yapacaklardır. Hakikaten her beynelmilel toplantının arefesinde üç büyük devlet hariciye vekilinin husussî bir konferans aktedip günün meseleleri üzerinde mütalâa beyan etmeleri, birbirlerinin görüşünü anlamaları âdet haline gelmiştir. Bugünlerde yapılan da odur.

Her memlekette olduğu gibi harici meselelere Türkiye'de de büyük bir ehemmiyet atfedilmez. Gazetelerimiz eğer hakikaten fevkalâde bir şey olmazsa beynelmilel hâdiselere birinci sayfalarının mutena yerlerini ayırmazlar. Fakat doğrusu istenilirse bu işler bizde her yerde olduğundan da az alâka uyandırıyor. Bu bakımdan Fatin Rüştü Zorlunun başvekil muavinliği vazifenle beraber uhdesinde N.A.T.O. nezdindeki baş delegeliğimiz sıfatını da muhafaza etmesi bir işe yarıyor. Hiç olmazsa onun Parise hareketini ajanslar veriyor ve bu suretle umumi efkârımız toplantıdan haberdar oluyor.

Bu sefer Hariciye Vekili Prof. Fuad Köprülü ile Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes de toplantıya katılmak üzere Parise gitmişlerdir. Bu suretle, belki de ilk defa olarak Türkiye Atlantik Paktı çalışmalarına tam bir kadro ile katılmaktadır.

Görüşülecek mesele

Küçücük boylu Mendes - France, yaşıklı Eden ve babayani Dulles'ın bu randevuda görüşecek hakikaten mühim meseleleri vardı. Tabii bunların başında, Almanya'nın silâhlanmasına dair olan Londra ve Paris andlaşmalarının alâkalı parlamentolar tarafından tasdiki işi gelmektedir. Bilindiği gibi en büyük endişe Fransız parlamentosundadır. Mebusların ekseriyeti andlaşmaları tasdik mi edecekler, yoksa popüler başvekilin düşmesi pahasına bunları bir defa daha red mi edecekler? Bilinen, ikinci ihtimali gerçekleşmemesi için Mendes - France'ın bütün tedbirlerini almış olduğudur.

Fransız Meclisi, tasdikten kaçmak için ne gibi bir bahane ileri sürebilir? Bu bahaneyi Ruslar hazırlamışlardır bile. Batılılara, yeni bir konferans teklif etmişlerdir; fakat bu teklif reddedilmiştir. Parlamento-o bina da Seine nehrinin kıyısındadır - diyebilir ki: Sovyetlerle bir defa daha görüşelim, uyuşamazsak, Almanya'yı silâhlandırırız. Fakat kurnaz başvekil de buna verilecek cevabı hazırlamıştır: Moskovadaki Fransız maslahatgüzarı M. Le Roy'yı Molotof yoldaşa göndermiş ve kendisine Mayıs ayı için bir toplantı teklif etmiştir. Londra ve Paris andlaşmalarının bahara kadar tasdik edilmemesi imkânsızdır. Böylece Mendes - France hem Ruslarla ipi koparmış olmuyor, hem de tasdik işini müzakereden evvele alıyor.

Fransanın teklifi Washington ve Londra'da başka şekillerde karşılanmıştır. Washington'da Mr. Dulles yeni bir toplantıdan fazla bir şey beklenemeyeceğini ifade etmekle beraber ileri gitmemiş, teklifi reddetmemiştir. Doğrusu istenilirse, Amerika Hariciye Vekili Fransız Umumi Efkârını ve mebuslarını korkutmak istememiştir. Buna mukabil Londradaki siyasi çevreler daha sert bir reaksiyon göstermişlerdir. Evvelâ, sulh havariliği Sir Winston tarafından benimsenmiştir ve bu role başkalarının talip çıkması hoşa gitmemektedir. İngiltere'nin siyaseti batı ile doğu arasında bir uyuşma zemini bulmak iken Fransa'ya ne oluyor? Fakat bu, daha ziyade hissî sebeptir. İngilizler asıl, andlaşmaların tatbikinin Mayıs konferansından netice alınıncıya kadar geri kalmasından korkmaktadırlar ki, doğrusu istenilirse Mendes -France'ın aklından da bunun geçmediği muhakkak değildir.

Dulles
Gene dert dinleyecek

Gerçi Paris Hükümeti hem hareket tarzını, hem de bunun sebeplerini Londra ve Parise gayrı resmî şekilde bildirmiştir. Fakat meseleyi üç vekilin kapalı kapılar arkasında enine boyuna görüşmeleri icap ediyordu. Mendes-France, Eden ve Dulles işte N.A.T.O. toplantısının arefesinde bunu yaptılar.

İngiliz ve Amerikalıları korkutan, andlaşmaların gene geçikmesidir. Rusya'ya teklif yapmanın bir mahzuru yoktur. Fakat, bir masa başına oturulunca ne görüşülecektir? Burası henüz meçhuldür. Fransanın bu tekilifi tek başına ve alelacele yapmış bulunması da tereddüdü arttırmaktadır. Küçük başvekil Parlamentoda sıkıştığı zaman «nihayet bu andlaşmaların fiiliyata Mayıstan evvel intikalinin de bahis mevzuu olmaması» ihtimalini ortaya atarsa ne olacaktır? Gerçi Mendes- France bu hususta meslekdaşlarına bir teminat vermiştir ama, meslekdaşlarının Fransa'da yeni bir kabine buhranı görmektense teminattan vaz geçecekleri muhakkaktır.

Moskovanın reaksiyonu

Buna mukabil Moskova, teklifi hiç de müsait karşılamamıştır. AKİS'in daha evvelce de belirttiği gibi Rusların maksadı oturup görüşmek veya dünya meselelerinin hallini temin etmek değildir. Bütün arzu tek noktada toplanmıştır: Almanya'nın silâhlanmasına mani olmak, yani Londra ve Paris andlaşmalarının tasdikini geciktirmek, hükümetleri oyalamak. Halbuki Mendes-France'ın manevrası, tasdik işini geciktirmemektedir. Belki de Fransız komünist partisinin resmi organı Humanite gazetesinin teklife ateş püskürmesi bu yüzdendir.

Batı Avrupa'da şimdilik durum budur. Bütün gözler Fransız parlamentosuna çevrilmiştir. Atlantik Paktı Konseyinin toplantısını müteakip Meclis andlaşmaların müzakeresine başlayacaktır. Partilerin durumu henüz katiyetle belli olmamıştır ve son dakikadaki hâdiselere göre değişecektir. Dış işleri komisyonu bir tek rey farkla andlaşmaların tasdikini tavsiye etmiştir. Ancak sonradan bu rey farkının bir yanlışlığın neticesi olduğu açıklanmıştır. Zaten doğrusu istenilirse komisyonun, Meclis üzerinde öyle aşırı bir tesir ve nüfuzu yoktur.

Eğer Fransız parlâmentosu bu andlaşmaları bir defa daha reddeder ve bu suretle hükümetin imzasını gene tanımazsa Amerika ve İngiltere'nin Almanya'yı Fransa'nın muvafakati olmadan silâhlandıracakları muhakkaktır. Fakat o zaman Batı Avrupa'da işler son dere-

Rene Coty, karısı, torunu
Mösyö, Madam ve bebe

ce karışık bir durum alacak ve ihtimal ki demokrasilerin birliği kati şekilde bozulacaktır.

Avusturya

Kazaskadan gene valse

O gün gazeteler, bir zamanlar Avrupa'nın merkezi olan güzel ve cazip Viyana'da ihtimal ki her zamankinden fazla satıldı Viyanalıların içini yeniden bir ümid kaplamıştı. Havadis mühimdi. Fransa'nın Moskovadaki maslahatgüzarı Molotofu görmüş ve kendisine Avusturya ile barış andlaşması hakkında Rus Hükümetinin ne düşündüğünü sormuştu.

Avusturya ile barış andlaşması harp sonu Avrupasının bitip tükenmek bilmeyen yılan hikâyelerinden biridir. Müttefikler, daha doğrusu eski müttefikler, yani Amerika, İngiltere, Fransa ve Rusya bu mevzuda müteaddit toplantılar yapmış, uzun uzadıya konuşmuşlar, fakat her seferinde bir neticeye varamaksızın dağılmışlardır. Bunların içinde bilhassa Pariste, Pembe Sarayda yapılan toplantı alâka uyandırıcı olmuş, aylarca görüşmeye devam edildikten sonra bir gün, bir tebliğ ile uyuşulamadığı bildirilmiştir. Daha evvel Londradakj toplantı da aynı neticeye vasıl olmuştu. Avusturya ile barış andlaşmasının esaslarını hazırlamak için eski müttefikler 300 gün kadar uğraşmışlardır. Fakat her şey başladığı yerde tıkanıp kalmıştır.

Avusturya, ikinci dünya harbi çıktığı sırada Almanya'ya ilhak edilmiş vaziyetteydi. Bu bakımdan bir düşman mı, yoksa bir müttefik mi sayılması gerektiği hususu hatıra gelebilir. Her halde hakikat şudur ki müttefikler, daha harp yıllan içinde, zaferi kazandıkları takdirde müstakil Avusturya'yı ihya edeceklerini vaad etmişlerdir. Alman orduları hezimete uğrarken de müttefik orduları Avusturya'yı «kurtarmışları, fakat sonradan bir uyuşma zemini bulamadıkları için memleketi dört işgal bölgesine ayırmışlar ve oraya yerleşmişlerdir. Bu arada Viyana da, tıpkı Berlin gibi dörde ayrılmıştır. Ancak burada merkezî bir hükümet kurulabilmiş, hükümet otoritesi batılı devletlerin işgal bölgelerinde tam hükümran olmuş, fakat Ruslar kendi kısımlarında başka türlü davranmışlardır. Ayrıca, Avusturya Hükümetinin müttefiklere ödediği işgal masrafı da gayet ağır gelmektedir.

Avusturya ile barış andlaşması imzalamanın o kadar zor olmaması icap ederdi. Hakikaten eski müttefiklerin burada öyle muazzam menfaatleri yoktur. Avusturya, askeri potansiyel bakımından da bir değer ifade etmemektedir. Avusturyalılar hiç bir zaman iyi asker olmamışlar, daha ziyade valslerile şöhret yapmışlardır. Belki de bu yüzdendir ki 300 toplantı sonunda da olsa dört devler bir tasan üzerinde mutabakata varmışlardır. Fakat en sonda, Ruslar gene bir hur çıkarmışlar ve tasarıyı imzalamamışlardır.

İhtilâf, andlaşmanın tasdikinden ne kadar sonra işgal kuvvetlerinin memleketi terketmeleri gerekeceği noktasından çıkmıştır. Batılılar 90 günlük bir zaman teklif etmişler, Ruslar ise bunu kabul etmemişlerdir. Şimdi maslahatgüzar M. Le Roy Sovyetler Birliğinin 2 numaralı adamı Molotofa bu hususta yeni bir teklifleri olup olmadığım sormaktadır.

Viyana gazetelerinin verdiği havadis buydu ve bu yeni teşebbüs Viyanalıların kalbini ümidle doldurmuştu. Zira Avusturyalıların senelerden beri hükümranlıklarına tam olarak kavuşmayı ne kadar iştiyakla bekledikleri bilinmekteydi. Öyle anlaşılıyor ki, eğer Ruslar makul bir müddet teklif ederlerse batılılar bunu kabul edecekler ve böylece andlaşmanın imzalanması yolundaki son pürüz de halledilmiş olacaktır.

Fransa'nın teklifi

Aynı meseleye Fransa başvekili Mendes-France New-York'ta Birleşmiş Milletlerin Genel Kurulu önünde yaptığı konuşmada da temas etmişti. Başvekil orada müddetin 18 ay, hatta iki sene olmasının bir mahzuru bulunmadığı tezini müdafaa etmişti. 90 gün ile iki sene arasındaki fark hayli büyüktür. Mendes-France'ın teklifini bu yüzden İngiltere ve Amerika o kadar iyi karşılamamıştır. Halbuki Avusturya, tam dokuz senedir beklemektedir. Mendes-France, uzun da olsa, bir muayyen zaman beklemenin ilânihaye beklemekten daha iyi olacağı düşüncesile hareket etmiş gözüküyor. Fakat Ruslar, müddet uzasa da andlaşmayı imzalayacaklar mıdır? Yani, maksadları oyalamak değil midir?

İşte M. Le Roy, Molotoftan bilhassa bunu öğrenmek istemiştir.

Ruslar niçin çekilmiyor?

Sovyetlerin Avusturya'daki kuvvetlerini geri çekmeğe razı olabilecekleri şüphelidir. Bir defa bu kuvvetlerin böylece tâ Avrupa'nın göbeğinde bulunmaları Rusya için çok faydalıdır. Viyana, komünizmin son resmî kalesidir. Üstelik casusluk ve sabotaj faaliyetleri için bu kale lâzımdır. Fakat hepsinden mühimi, Avusturya'da kuvvet bulundurmak Rusya'ya meşru şekilde Çekoslavakya'da, Macaristan'da, hattâ Romanya ve Bulgaristan'da asker tutmak hakkım vermektedir. Hakikaten buradaki işgal kuvvetleri, Avusturyadaki Rus birliklerinin ana vatan ile irtibatlarının emniyetini sağlamak maksadım gütmektedir. Rusya pek âlâ biliyor ki, Avusturya ile barış andlaşması tasdik edildikten ve bu memleketten Rus kuvvetleri çekildikten sonra batılılar kendisine dönebilir ve bütün peyk memleketlerdeki askerlerini geri almasını isteyebilirler. Şimdi ise, böyle bir hak kendisine tanınmaktadır. İşte, 300 toplantının sonunda eski müttefiklerin Avusturya mevzuunda bir anlaşmaya varamamalarının hakikî sebebi budur ve Ruslar vaziyetlerini gayet iyi bilmektedirler.

Bu balamdan, M. Le Roy'nın Moskova'daki teşebbüsünün Avusturyalılar için tatmin edici bir netice vermesi güçtür. Ruslar, masa başına oturup konuşmaktan hiç bir zaman çekinmiyorlar. Hattâ bunu pek sevdikleri ve temenni ettikleri de bir hakikattir. Ancak görüşmelerin sonunda bir karara varmıyor, en makul teklifleri bile kabul etmiyorlar. Avusturya meselesinin hakiki hal yolu, Almanya'dan geçmektedir. Almanya meselesi bir karara bağlandıktan sonra bu valsler memleketinin kaderi daha vazıh şekilde belli olacaktır.

Japonya

Milli politika peşinde

Bütün Japonlara benzeyen bir Japon: "— Japonya'nın millî bir politikası olmalıdır" dedi.

Adamın ismi de bütün Japon isimlerini andırıyordu: Hatoyama. Hatoyama, hakkı yenmiş bir politikacıdır. Liberal partinin lideri olduğu halde, partisi iktidarın aldığında başvekil olamamış ve o zamanlar işgal kuvvetleri kumandanı sıfatife Japonya'da bulunan General Mac Arthur tarafından afaroz edilmiştir. Buna sebep Hatoyama'nın vaktile Japon emperyalizmini müdafaa eden «Dünyanın Çehresi» adlı bir kitap yazmış bulunmasıdır. Bu yüzden 1946 zaferini müteakip Hatoyama başvekillik sandalyesini muavinlerinden biri olan Yoshida'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Şimdi Yoshida, çok fazla Amerikan taraftan bir politika güttüğü için Japon Meclisi tarafından düşürüldüğünde eski lider sekiz sene evvel alması lâzım gelen yeri almış ve başvekil olmuştur. Bu suretle Japonya'da parti değişmemekte, fakat lider ve onunla beraber politikanın şahsiyeti ve bazı hatları değişmektedir. Hatoyama ilk olarak, daha tarafsız bir siyaset güdeceğini açıklamış ve Rusya ile iyi komşuluk münasebetleri kurmak arzusunu izhar etmiştir. Bilindiği gibi Rusya, Japonyayla barış andlaşması imzalamamıştır.

Fakat dünyanın bugünkü durumunda Japonya'nın Amerika'dan ayrılması pek müşkül, adeta imkânsızdır. Bu yüzden liberal parti içinde muhalefetteyken Hatoyama'nın Yoshida'ya bulduğu kabahat daha ziyade şahsi oluyordu. Yoshida doğduğu Koşi kasabasına gitmek için mutlaka birinci mevki vagon istemiş. Halbuki o hatta sadece ikinci ve üçüncü mevki vagonlar işlemekteymiş. Bunun üzerine oraya hususi vagon tahrik etmişler. Bundan başka Yoshida, yaptırdığı evde çok pahalı cins kereste kullanıyormuş. İşte, başvekile yapılan hücumlar bunlardı.

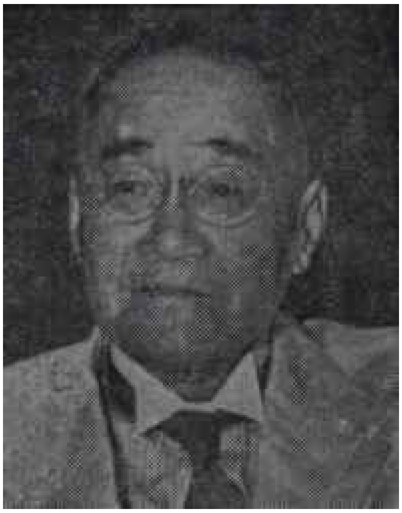

Hatoyama

İktidara avdet

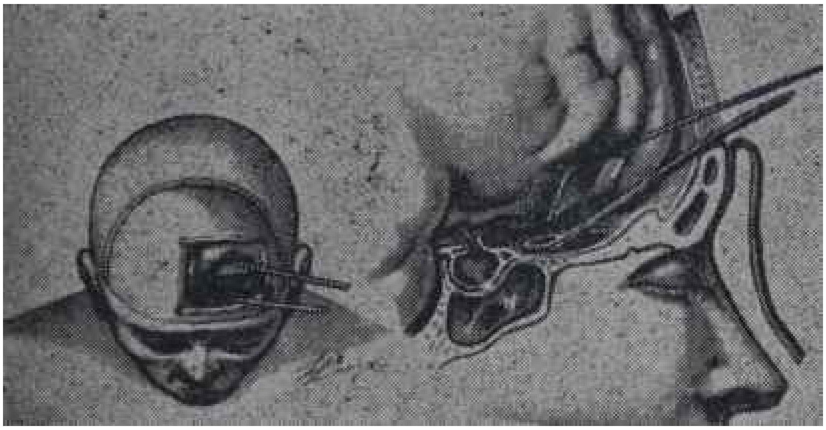
Fakat Hatoyama iktidarı alınca, Amerika'dan tam manâsile uzaklaşmamakla beraber daha ortalama bir politikanın şampiyonluğunu yapmaya başlamıştır. Japonya'nın ticari balomdan Kızıl Çin ve Rusya ile münasebetlerinin çok büyük ehemmiyeti vardır.

Bundan başka iç meselelerde de Japonlar Yoshida'nın kayıtsızlığından şikâyet ediyor ve bir çok suistimale başvekilin göz yumduğunu ileri sürüyorlardı. Gerçi Yoshidanın başvekillikten uzaklaşması ile bunlar sona erecek değildir ve Japonya'da iktidarı alanların bu nevi suistimallere maalesef duçar oldukları çok eskiden beri varid bir hakikattir ama, Hatoyama'nın hiç olmazsa başlarda daha enerjik davranacağı anlaşılıyor. Japonya'da iktidarın bir takım menfaatlerle alâkalı oluşu, durumun başlıca sebebidir.

Yoşida

Esbak başvekil

Beyinde ameliyat
Artık gizlimiz kalmadı

Kanser

Göğüslerdeki küçük sertlikler

Bir yıl kadar önce orta yaşlı bir bayanı muayene etti. Memesinde, ceviz büyüklüğünde sert, ağrılı bir tümör vardı. Bu yüzden meme başı büzülmüş ve içeri çekilmişti. Sıkmakla kan geliyordu. Koltuk altında da birkaç beze vardı. Teşhiste zorluk yoktu. Bu tömör büyük bir ihtimalle kanserdi. Hastalık dahiliye mütehassısının tedavi sahasından çıkmakta idi. Bize sadece hastaya yol göstermek düşüyordu. Hastaya, bu urun alınması ve anatomo-patolojik olarak muayene edilmesi gerekdiğini söyledi. Bu muayene yapıldı. Kesin olarak kanser teşhisi konuldu. Hasta ameliyata sevkedildi. Memesi tamamen çıkarıldı. Koltuk altına kadar bütün göğüs açıldı. Göğüs adeleleri ve buralardaki bezeler temizlendi. Kendisine derdinden kurtulduğu bildirildi. Fakat hastanın morali çok bozulmuştu. Sinirleri zayıf düşmüştü. Her dakika öbür memesini ve koltuk altlarını yokluyor, bu amansız derdin, vücudunun başka yerlerinde de patlak verip yermediğini araşdırıyordu. Bir yıl sonra korktuğuna uğradı. Sırtında ağrılar hissetmeğe başladı. Klinik olarak fazla bir belirti olmamasına rağmen hastaya tekrar ameliyat yapıldı. Adalelerin arasındaki küçük nodüller temizlendi. Bunların da tetkiki yapıldı. Kanser oldukları anlaşıldı. Artık hastaya bir şey söylenmedi. Hattâ muayenelerin iyi sonuç verdiği, alınan parçaların kanser olmadığı şeklinde yalanlar uyduruldu, raporlar yazıldı. Bu durumda hekimin yalan söylemesi zaruri idi.

Meme kanserinin tedavisi

Şimdi bu hastaya ve bu içler acısı derde yakalanmış başka hastalara yapılması gereken tedavileri hep beraber gözden geçirelim. Kanserin simiyoterapisi konusunu bir tarafa bırakalım. Acaba meme cerrahi olarak çıkarıldıkdan sonra o bölgeye derin röntgen tedavisi tatbik edilmesi gerekmezini? Kanser teşekkülünde, bilhassa kadınlarda jenital organ kanserlerinin ortaya çıkmasında seks hormonlarının tesiri olabileceği düşünüldüğüne ve bu konu üzerinde sayısız yayınlar yapıldığına göre yumurtalıkları erkek seks hormonile baskı altına almak veya röntgen ışını tutarak muvakkat veya devamlı olarak faaliyetten alıkoymak yani kastrasyon yapmak düşünülmez mi? Bazı memleketlerde kastrasyonu daha garanti altına almak için yumurtalıkları cerrahi olarak çıkarmağı tavsiye ediyorlar. Yine böbreklerimizin üzerinde bulunan küçücük iki bezenin de seks organlarına tesir eden bir sıra hormon saldığını biliyoruz. Bir çok mecmualarda sürrenal dediğimiz bu çok önemli iki bezenin bazı meme kanserlerinde ve erkeklerde prostat kanserlerinde çıkarılması denenmiş ve iyi neticeler alınmış olduğunu okumaktayız. Önceleri sürrenalleri çıkarmak mümkün olmuyordu. Ameliyattan sonra, deney hayvanları 2-3 gün içinde Ölüyorlardı. Fakat 1949'da sürrenallerin en kıymetli hormonu olan Cortisone'un sentez suretile yapılması kabil olunca bu mahzur da önlendi.

Görülüyor ki, meme kanserlerinin tedavisi sadece cerrahi değildir. Ameliyattan sonra o bölgeye derin röntgen ışını tatbiki, yumurtalıkların çalışmasına son verilmesi, hattâ sürrenallerin çıkarılması artık kuran olarak her vakada tatbik edilegelen usuller olmuşdur. Böyle yapılmadığı takdirde hastalığın tekrarlaması ve yayılması tehlikesi her zaman mevcuttur. O zaman ne olacakdır?

Hastanın kurtuluşu

Artık hasta gittikçe, zayıflayacak ve eriyecektir. Göğsündeki ağrılar artacaktır. Dayanılmaz bir hal alacaktır. Bu ağrıları dindirmek için her gün bir kaç defa morfin yapmak gerekecektir. Zaman gelecek, hattâ o da kâr etmiyecektir. Hastalık olduğu yerde ilerlediği gibi, uzak yerlerede kan, lenfa, yollarından atlamalar yapacak, akciğerlerde, karaciğerde kalbde, beyinde, kemiklerde ve daha bir çok yerlerde yeni yeni tümörler teşekkül edecektir. Bunlara metastaz denildiğini biliyorsunuz. Nihayet son gelecektir. Bu meşum bir sondur ama belki de bir kurtuluştur.

Hiporfizektomi

Meme kanserinde yeni bir tedavi metodu ileri sürülmektedir. Bu da beynin altındaki, hipofiz dediğimiz küçücük bir içsalgı bezesinin çıkarılmasından ibarettir. Önceleri Hipofiz bezesinin organizmada bir ödevi olmadığı, apandis ve bademcikler gibi, tabiat tarafından organizmada unutulmuş, lüzumsuz bir şey olduğu sanılmıştı. Halbuki bu bezenin, beyin gibi bütün ihsaslarımızın, heyecanlarımızın, düşüncelerimizin, hareketlerimizin merkezi olan kıymetli bir organ parçasının altına ve koynuna kıskanç bir itina ile gizlenmesinde tabiatın güttüğü bir amaç, bir maksad olması gerekirdi. Son senelerin araşdırmaları, insan varlığının bu küçücük parçasının ne kadar büyük bir fabrika olduğunu meydana çıkarmıştır. Hipofiz vücudumuzdaki iç salgı bezlerinin hepsinden önemlidir. Onların tümüne komuta etmektedir. Bezelerin kiralıdır. Ancak bir gram kadar ağırlığı olan ve bir sapla beyne bağlı bulunan bu bezenin üç bölümü vardır. 16 kadar hormon salmaktadır. Bunlar bilinenlerdir. Daha bilmediğimiz ve yetkili bir araşdırıcının tedkiklerini bekleyen kimbilir ne kadar hormonu vardır.

Bunların arasında tiroid, paratiroid, sürrenal, pankreas bezelerini kadınlarda memeleri ve süt ifrazatını kamçılayan, gelişmeye tesir eden, şeker, yağ, albümin metabolizmasında - gıdaların enerji ve dokulara değişmesi - vücudun su alış - verişinde, damar baskısının yükseltmede ve kadınlarda rahmi takallüs ettirmede, hatta derinin ve saçların renginde tesiri ve ödevi olan hormonları sayabiliriz. Bu hormonlardan birinin azaldığı, yok olduğu, veya çoğaldığı zaman yahud aralarındaki düzen bozulunca ortaya klinikde çok iyi tanıdığımız bir çok hastalıklar çıkmaktadır. Devlik, cücelik; ellerin, ayakların, dilin ve çenenin büyüklüğü ile kendini belli eden akromegali, yine ellerin, ayakların küçüklüğü ile tezahür eden akromikri, ileri derecede zayıflatan bir hastalık olarak tanıdığımız Simmonds kaşeksisi, günde 45 litreye kadar varan, yoğunluğu az, duru bir idrar çıkarmak ve çok su içmekle kendini belli eden tadsız diyabet, ruhî gerilikle ve seks organlarının gelişmemesi ile tanınan enfantilizm gibi hastalıklar hep hipofiz bezesi hormonlarının salınmasındaki bozukluklarla ilgilidirler.

Özetleyecek olursak, hipofiz bezesinin hormon salgısı yolunda gitmezse; sakallı bir bayana, 2.5 metre boyunda bir delikanlıya, 75 santimetre uzunluğunda bir cüceye, 200 kilo ağalığında

yağ tulumu gibi bir hastaya, yaşı küçük olduğu halde suratı buruşmuş, mini mini bir ihtiyarcığa, iskelet haline gelmiş hastalara rastlamak mümkündür.

Bütün bunları neden anlatıyoruz?

Kanserde hücrelerin birdenbire, sınırsız olarak çoğaldıklarını, komşu dokulara yayıldıklarını, kan ve lenfa yollarına girdiklerini, bu yollarla başka yerlere taşındıklarını ve yeni gittikleri yerlerde de hemen asıl dokunun yedine geçerek, gelişmelerine, çoğalmalarına ve üremelerine devam ettiklerini görüyoruz. Kanser hücrelerinin bu sınırsız ve anarşik çoğalmalarını ve mütecaviz durumlarım açıklayan bir çok nazariyeler ortaya atılmıştır. Acaba kanser, hipofizin gelişme hormonunun dürtüklemesilemi teşekkül ediyor?

Eğer böyle ise hipofizi çıkarmakla, yani hiporfizin gelişmeye tesir eden hormonunu, Somatotropine'i ortadan kaldırmakla kanser hücrelerini adeta aç bırakarak ölüme mahkûm etmek mümkün olacaktır. Bu fikri savunanlar tarafından yapılmış bir çok biyolojik deneyler de vardır. Dişi bir farenin hipofizi tahrip edilince memelerinde atrofi oluyor. Tersine olarak erkek bir fareye hipofiz hülâsaları enjekte edilince memeleri gelişiyor. Hipofizin cerrahî olarak çıkarılmasile; kanser aşılanmış hayvanlarda tümörün gelişmesi yavaşlıyor, aşırı dozlarla hipofiz ekstreleri şırınga edilen kobaylarda kanser husüle gelebiliyor.

Hiporfizisiz yaşanabilinir mi?

Hipofizin çıkarılması (hipofizektomi) çok lüzumlu olan bir çok hormonlardan organizmayı mahrum etmektedir. Bu takdirde hasta süratle ölüme sürüklenmiyecek midir? Bu gün hipofizi klinik olarak işlemiyen veya çıkarılmış olan insanların senelerce yaşadıklarını biliyoruz. Çünkü bu hormonların çoğu başka bezeleri dürtüklemeye yarayan maddelerdir. Bizim konumuzla ilgili olan ve hipofiz fabrikasının en önemli ilâcı sayılan somatotropine yani gelişme hormonuna erişkin kimselerin zaten ihtiyaçları kalmamıştır. O halde hipofizi korkmadan çıkarmak imkânı vardır demek oluyor.

İşte bütün bu anlattıklarımızı göz önüne alan bilginler, klâsik tedavilerin fayda vermediği meme kanserlerinde, hattâ prostat ve seks sistemi tümörlerinde hipofizi çıkarmak ve hastaların ıstırablarını bu yoldan teskin etmek çarelerini aramışlardır. Stockholm'de beyin cerrahı Dr. Olivecrona ve andokrinoloji uzatanı Dr. Rolf Luft 43 kanserliye hipofizektomi tatbik etmişlerdir. Bunların 18'i henüz sağdır. Bu hastaların en önemlisi bir çiftçi kadındır. Dayanılmaz ağrılar içinde kıvranan bu zavallı ameliyattan üç gün sonra ıstırablarından kurtulmuştur. Bir yıldanberi de normal bir hayat yaşamaktadır. Amerika'da da meme kanserlerinin tedavisi için Ur çok hipofizektomi yapılmış bazılarında iyi neticeler alınmış, bazılarında da ameliyat tesirsiz kalmışdır. Fransa'da Dr. Le Beau tarafından 15 kanserli hastaya hipofizektomi yapılmıştır. Yedisi henüz sağdır.

Meme kanserlerinin tedavisi için hipofizektomiye, bilhassa ameliyatla tedavisi mümkün olmayan vakalarda devam edilmektedir. Bu tedavinin imkân hudutları üzerinde söz söylemek için yeni yeni deneylere ihtiyaç vardır.

Dr. E.E.

Asker hekimliği ayrı bir ihtisasdır

Dr. Esad EĞİLMEZ

Asker hekimliğinin özel şartları ve vasıfları olduğundan onu ayrı bir ihtisas saymak lâzımdır. Eski Mısır'dan bu yana asker hekimliği tarihi gözden geçirilecek olursa bu görüş tarzına hak verilir. Yunanlılar ve Romalılar ordularında bir sağlık teşkilâtı kurmuşlardır. Bu orduların başarılarında bu teşkilâtın büyük faydaları olmuştur. Orta çağda ordularda sağlık teşkilâtı yoktu. 16 ncı yüz yılda ilk defa olarak Ambroise Pare yara asepsisini tavsiye etti ve bir çok cerrahî alet keşfetti. Bu aletler, o devrin savaşlarında kullanıldı. Larrey'de asker hekimliğinin ilk büyük cerrahı oldu. Napolyon'un savaşları sırasında bir çok yeni buluşlar arasında, harb sahasından yaralıları tahliye İçin özel bir servis kurdu. Orduda kadın hemşireler ilk defa Kırım savasında kullanıldı. Jonathan Lettermanaux, Amerika sivil savaşları sırasında yaralıların tahliyesine ait geniş bir organizasyon kurdu. Bütün bu münferid gayretlere rağmen hastalıkların ve ipedemilerin sebep olduğu can kaybı o günden bu güne düşmanın verdirdiği zayiattan fazla olmuştur. Ancak son iki dünya savasında, asker hekimliğinin bütün sahalarda başardığı süratli ilerlemeler sayesinde bu nisbet tamamen değişmiştir. Bu günün asker hekimi, yalnız iyi bir pratisyen olmakla kalamaz. Özel bilgilere sahip olması ve askerlik sanatının karışık meseleleri üzerinde de geniş tecrübeleri bulunması gerekmektedir. Ayrıca kendi sanatında ve koruyucu hekimlik, hava, deniz, amfibi hekimliği, tropikal bölgelerle soğuk bölgelerin sağlık meseleleri gibi her biri ayrı hayati önemi haiz bir çok konular üzerinde de derin bilgileri olması icab eder. Atom, kimya ve bakteriyoloji savaşları da herbiri asker hekimliği sahasında bulunan yeni tedavi ve korunma metodlarını gerektirmektedir.

Asker hekimi, modern savaşlarda bütün panik hareketlerine engel olacak bir şef vasfını da taşımak zorundadır. Yukarda söylediğimiz asker hekimliğinin her dalı özel vasıflar ve etüdler ister. Su halde bu gün her silâhlı birlik için bu işlerde yetkili, mütehassıs asker hekimlerine ihtiyaç vardır.

Asker hijyeni, düzenli besi, atmosfer şartlarına uygun elbise, özel barınaklar, epidemilerden korunmuş yerler üzerinde de İsrarla durmak lâzımdır. Asker hekimi epidemik hastalıkların (tifo, dizanteri, difteri, kolera, veba V.S.) kontrolü hususunda da ağır sorumluluklar karşısındadır. Askerlik ödevini yapan gençleri zührevi hastalıklara karşı iykaz edecek ve bunlarla savaş için gereken tedbirleri alacaktır. Tropikal hastalıkların yayılmasına da engel olmağa çalışacaktır.

Hava hekimliği üzerine de ayrıca dikkati çekmek isteriz. Modern uçakların yüksek irtifalarda yaptıkları hareketler sırasında elemanların maruz kalacaktan tehlikeler, bu uçakların korkunç süratlerinden doğacak bir çok arızalar ancak özel ihtisası olan asker hekimleri tarafından tedkik ve tedavi edilebilir. Havacılığın süratli gelişmeleri insan organizmasının tahammül sınırlarını aşmaktadır. O halde hava hekimliği uçak mürettebatını ve pilotları korumak için gereken yeni çareleri daimî surette araşdırmak zorundadır.

Deniz altı hekimliğinin de buna benzer meseleleri vardır. Her asker hekiminden sadece yaralılara iyi bakması istenmemektedir. O aynı zamanda en beklenmedik durumlarda ve en zor şartlar altında da (meselâ kitle halinde sivil mültecilerin geriye sevki, esirlere yardım) ödev yapması beklenmektedir. Bütün bu meseleler, sivil hekimlik konularından geniş şekilde farklıdır. Ve asker hekimliğini zaruri olarak bir ihtisas haline getirmektedir. Asker hekimi ödevini başarabilmek için hususi bilgilere muhtaçtır. Bundan ötürüdür ki, ayrı bir mütehassıs olarak göz önüne alınmağa hak kazanmaktadır. Bütün ihtisas dallarından ayrı olarak bir asker hekimliği ihtisas statükosu tesis etmek lâzımdır. Bütün hekimlik dallan asker hekimliğinin iki dünya savaşı süresince devamlı olarak başardığı ilerlemelerden faydalanmıştır. Asker hekimliği savaşların ortaya çıkardığı yeni durumlara ve zaruretlere göre bir çok tıbbî keşifleri dürtüklemekte, hekimliğe yeni imkânlar sağlamakta, yeni ufuklar açmaktadır. Bu yeni buluşlar derhal pratik alana intikal ederek bütün hekimlik dallarında tatbik yeri bulmaktadır. Bu arada vara, yanık, donuk tedavilerindeki ilerlemeleri sayabiliriz.

Nihayet asker hekimi, bütün bu hususiyetlerde milletlerarası dostluk ve anlaşmalarda bir aracı rolü oynayabilir ve (iyi edenin dili herkesin anlayabileceği bir dildir.)

KADIN

Carven'in defilesi
Asıl erkekler hayrandı

Moda

Carven'ın koleksiyonu

Geçen Çarşamba gecesi Ankara Palas'ın büyük salonunda toplanan halk ikide bir kapılara bakıyordu. Herkesin sabırsız bir hali vardı.

Saat bir hayli ilerlemişti. Canlı ve hareketli caz müziği her halde yemeklerin zıplıya hoplıyâ midelere inmesi için hazırlanmış bir muziplik olacaktı tabak çatal seslerini bastırıyordu. Meyyaya sıra geldiği zaman, başlar daha sık salonun yan kapısına dönmeğe başladı. Nihayet, herkesin son lokmasını yutmuş olduğuna hiç şüphe kalmadı. Ve, Carven'in sonbahar ve kış modellerinin beş manken tarafından teşhir edileceği bildirildi.

Salonda bir kıpırtı başladı. Herkes niyet balcımdan en stratejik noktalara yerleşti.

İlk çıkan manken en yaşlısı olduğundan, Carven mankenleri arasında yaşa hürmet edildiği hükmüne varıldı. Maamafih, manken Colette'te mihrap yerinde idi, fakat heran tekaüde sevkedilmesi beklenebilir.

İlk ağızda elbiselerden ziyade mankenler tetkik edildi. Salondaki umumî reaksiyondan biç birisinin nefes kesici bir güzelliğe sahip olmadığı neticesi çıktı. Hepsi ince, zarif Ankara Palas'ta yapılmış olan son defile ile güzel bir tezat teşkil ediyor, Carven kendi verdiği bir beyanatta «kendim ufak tefek olduğum için ufak tefek mankenler tercih ederim» demişti bu mankenlerini ufak tefek telâkki ediyorsa, Allah bizi uzunlarından saklasın bazıları o kadar zayıf ki, kemiklerini bir bir saymak mümkün. Hepsinin saçları enselerini örtüyor ve 5-10 gün evvel berberden çıkmış intibaını veren neglige bir hava taşıyor. Bugün Amerika'da salgın haline gelmiş olan saç modasının Avrupa'yı henüz istilâ etmemiş olduğunu memnuniyetle gördük. Mankenlerde en çok gözü okşıyan şey, renklerinin çeşidi olması aralarında esmer, kumral, sarışın ve kızıl saçlı olanları var.

Gelelim modellere, dost başa düşman ayağa bakarmış ama, ilk göze çarpan ayakkabılar oldu. Siyah dekolte ayakkabılar klâsik defile ayakkabısıdır topukları, kolayca kırılabilecekmiş kadar ince. Modayı ve Türkiye'deki imkânları yalandan takip eden bir kaynaktan öğrenildiğine göre, İstanbul'daki TANCA Kundura Mağazasında İtalya'dan gelen ustalar kalem inceliğinde topuklu ayakkabılar yapabiliyormuş.

Defile kürk mantolar ile başladı. Kürklerde de bu senenin manto modelleri hakim. Omuzlar çok düşük, manto eteklere doğru daralıyor, yakalar geniş ve enseye oturmamış, her an omuzdan sıyrılıp yere düşecekmiş hissini veriyor. Spor leopar caket ve içindeki saman renkli elbise zarafeti ve pratikliği bakımından dikkati çekti. Kürk mantoların içine giyilen öğleden sonra elbiselerinin en güzel tarafı son derece nefis kumaşlardan yapılmış olmaları ve sadelikleri idi. Uzun kollu, dar, dik yakalı olan bu yarı fantazi elbiselerin eteklerindeki orijinal plileri ve enseye doğru açılan yakaları dikkati çekiyordu. Bu elbiselerde beyazı hakim olan yünlü kumaşlar kullanılmış.

Bunları müteakip kokteyl ve parti elbiseleri teshir edildi. Üzerlerindeki etollerin ekserisi vizondu yumuşaklığı uzaktan bile hissediliyordu. Kokteyl elbiselerinde göze batan karakteristik, eteklerin zenginliği, bel ve kalça kısımlarındaki işler ve dekoltelerin omuz üzerinden dört parmak genişliğinde askılı oluşu idi. Tabii tamamen askısız, boyundan askılı, ve «V» biçimi yakalı elbiseler de mevcuttu. Fakat umumiyetle, omuzlar, biye kalınlığında dahi olsa bir askı ile örtülmüştü. Kumaşlar arasında en çok saten kombinezon üzerinde dantel kullanılmıştı. Bazı dantel elbiselerin altına dar kombinezon giyilmişti.

Tuvaletlere gelince, ekserisi şifon beden şıkı drapeli, etekler bol ve omuz üzerindeki geniş askıları ve pastel renkleri ile bu şifon tuvaletler, itinalı hazırlanmış gecelik elbiselerini andırıyordu. Senelerce evvel Marlene Ditrich'in oynadığı Allahın Cenneti filmini görmüş, olanlar bu tuvaletleri iyi bir şekilde tecessüm ettirebilirler.

Carven, Türkiye'de sempatik bir misafir rolü oynamayı arzu etmiş olmalı ki modellerine sultan, pasa, yeniçeri v.s. gibi isimler vermiş. Elbiseler ve tuvaletlerde en hâkim şey, çok şıkı bir korsajın belden aşağı inmiş olması idi. Dikkatli bakılınca ayni mulajın ufak tefek variyasyonlarla tatbik edilmiş olduğu gözden kaçmıyordu.

Ankara Kız Enstitüsünün saatlerce süren defilesinden sonra, bu bir saate sıkıştırılmış defile, herkese pek kısa geldi. Defile bittikten sonra, mankenler, hanımlara Carven'in meşhur «Ma Griffe» parfümünü dağıtarak çekildiler.

Salondaki hanımlar arasında defilelerde görmeğe alıştığımız ve teshir edilen modellerle rekabet edecek, hattâ daha fazla dikkati çekecek kadar sık giyinenleri gözümüz aradı.

Pavyonda

Paviyondaki halk da, yukarıdakiler gibi sabırsızlıkla defileyi bekliyordu. Hele bazı terziler ve Fransız modası has taları gece yarısına kadar ne etraflarını gördüler, ne de eğlenebildiler. Sabırsızlıkla bekleşerek, of, pof edip, 3 satlerini zehir ettiler. Neticede beklenen saat geldi, çattı. Mankenler, yukarıda gösterdikleri son tuvaletleri ile aşağı inmişlerdi. Piste yakın olmıyanlar ancak mankenlerin saçını görebildi. Ne büyük inkisar.. Saatlerce bekliyen hanımlar meşhur Paris modellerini göreceklerini zannederken, ancak 3-5 tuvalet görebildiler. Bir kısmı surat asıp oturdu, bir kısmı da, hırsını alamayıp gitti.

Meraklı bir hanım, mankenlerle konuşmak istedi. Maalesef, hepsinin sevimsiz ve müstağni bir hali vardı. «Bugün sefarette, yukarıda ve burada 3 defile yaptık, çok yorgunuz», diyerek uzaklaştılar. Bir müddet sonra, kapalı yünlü elbiselerle göründüler. Herhalde elbise değiştirirken bir hayli dinlenmiş olacaklardı ki konsomasyona başladılar.

Hanımlar modelleri, beyler ise mankenleri bekliyordu, netice kazanan beyler oldu. G.G.

Seçmesini bilmek

Düz, ve ucuz bir elbiselik muş almak üzere çarşıya çıkmıştı, fakat vitrinlere bakınca gözleri kamaştı. Hele, tanınmış mağazalarımızdan birinde gri renkte, küçük siyah benekli ince yünlüden bir Fransız kumaşı vardı ki, insa-

nın aklını başından alıyordu. Tabii fiatı da, Çünkü bu hafif ropluğun bir metresi 120 lira ve küsur. Daha başkaları da var. Hepsi birbirinden güzel. Renk, renk, çeşit çeşit

Evdeki kararını bir an unutur gibi oldu. Bir kaç defa dükkânlara girip çıktı. Hem güzel bir şey almak istiyordu, hem de istiyordu ki parası fazlaca cebinden çıkmasın! Bu hâl ona son zamanlarda, bir Fransız mecmuasında okuduğu bir makaleyi hatırlattı. Makale diyordu ki: «Seçmesini bildiniz, iyiyi veya kötüyü, mantıklı veya mantıksız şeyleri, bunu veya şunu veya ötekini... Fakat ne seçerseniz mahsurlarını hesaplıyarak seçiniz ve sonra vızıldanmayınız... Meselâ fazla sigara sizi öksürtüyor, öksürmek de istemiyorsunuz, fakat sigara içmeyince de bedbaht oluyorsunuz. Hem sigara içmek hem öksürmemek istiyorsunuz, bu da sizin için imkânsız! Şu halde iki şıktan birini bilerek ve mahzurlarını hesaplıyarak seçiniz ye bu mahzurlara katlanınız. Evli, çoluk çocuk sahibi bir kadınsınız, hem eskisi gibi çalışarak hayatınızı kazanmak istiyorsunuz, hem de çocuklarınızın başından ayrılmamak. Vakıa işe gidiyorsunuz, fakat her akşam evde çocuklarınızın bakımsız kaldığım ileri sürerek kendinizi yiyor Ve huzursuzluk yaratıyorsunuz. Neden? Kocanızın kazancına göre hayatınızı ayarlayıp kuluçka anne olmak sizin elinizde değil mi? Fakat tabii bunun da mahzurları var. Evvelâ daha az para sarfedebileceksiniz, belki de hizmetçiyi savıp işleri yüklenmek icab edecek ki bu da dayanılır şey değil. Fakat her ne olursa olsun külahınızı önünüze alıp düşünmeniz ve artık bir karara varmanız lâzım. Mahzurlardan bir kısmım kabullenip iki yoldan birini seçmeniz ve seçtiğiniz yolda yürürken artık şikâyetten vazgeçmeniz şarttır... Çünkü hayatta hiç bir yol dikensiz ve mahzursuz değildir.»

Malûm bir hikâye vardır: Adamın biri arkadaşını yakalamış, başlamış karısından şikâyete. Ne müsrifliğini bırakmış ne pasaklılığını ne çirkinliğini ne de namussuzluğunu! Arkadaşı iki saat dil dökmüş, onu yatıştırmaya uğraşmış, bakmış ki olmuyor;

— Bari boşa, demiş.
— Yoo, boşıyamam.
— Şu halde otur.
— Yoo oturamam.
— Hiç olmazsa beni rahat bırak be birader!

Karısı ile metresi arasında bocalayan erkeğin, fazla kiloları ile güzel yemekler arasında çırpınıp duran kadının, daha doğrusu herkesin her an, en basit meseleden tutun da en mühimine kadar bir şey seçip karar vermesi şarttır.

Fransız muharriri kendi memleketi için ne diyor? «İngiltere seçmesini bildi, Fransa da bir şey seçmelidir. İngiltere fabrika yapmağı tereyağı yemeğe tercih etti, çünkü İngilizler millî zenginliği ferdin zenginliğine tercih ettiler. Halbuki biz Fransızlar katiyyen rahatımızı feda etmeğe razı olamıyoruz. Bu gün bir Fransız, muhakkak ki, bir İngilizden daha çok müreffeh bir hayat yaşamaktadır... Buna mukabil memleket borçlanmış ve zayıflamıştır. Eğer bu mahsura katlanıyorsak mesele yok!.. Ama bukadar şikâyet neye?..

Meselâ bir evin, diyelim, bütün elektrik tesisatı bozuk: biliyoruz ama tamir etmiyoruz. Sonra ev yanıyor... Neden bukadar dövünüyoruz? Vaktile mahsurları hesaplamadığımız için değil mi?

O bütün bunları düşünürken, elinde iki cins kumaş tutuyordu. Birini aldığı takdirde ayakkabı, çorap gibi başka ihtiyaçlarını da karşılıyabilecekti, ama ötekini tercih edersem, doğru eve dönmesi icab edecekti. Kararım verdi. Ne yaptı diye sormayınız. Çünkü insan, daima en akıllıca olan şeyi, veya. iyiyi veya herkesin takdiri üzerinde toplayacak şeyleri seçmez ki!.. Zaten gaye, daima herkesin en iyi addettiği şeyi değil, neticede bize en az pişmanlık verecek olan şeyi yapmak, yaptığını bilerek yapmaktır.

Hayatta hepimizin, şu göz kamaştırıcı kumaşlar arasında düştüğümüz kararsızlığa, düşmemiz pek muhtemeldir. Bu, bazan çok mühim, bazen çok ehemmiyetsiz hâdiseler karşısında olabilir. Fakat hem «fazla yemek yemek, hem kilo almamak» fikrinin imkânsız olduğunu bilir ve daima bir işe başlamadan, mahsurları hesaplayıp, onları kabul edersek hayatımıza Tâbi olacağımıza ona hâkim olmak şansımız artacaktır.

Belki daima model insan gibi en iyiyi, en doğruyu, en güzeli seçemeyiz, fakat bize ekseri çok cazip görünen şeylerin fena ihtimallerini ve mahsurlarını hesaplamaya alıştığımız anda, bu güzel şeylerin cazibesinden kolaylıkla kurtulduğumuzu da göreceğiz. J.C.

Sosyal hayat

Hareketsizlik

O gün bazı kadın teşekküllerinin muhtelif yönlerden faaliyet gösterdiklerine dair yazıları okuduğu zaman, düşündü; İsmi bilinen ve işte faaliyete geçtiklerini gazetede okuduğu kadın teşekkülleri, birlikleri vardı. Bunların eşya toplayıp dağıtmaktan tutunda, balolar tertip ve tanzim edilmesine kadar muhtelif işleri ye gayeleri vardı. Bu hareketleri gazeteler can-ı gönülden aksettiriyorlardı. Çünkü, kadın hareketlerine, kadınların cemiyet içkide müessif rol oynıyabilecek hasletlerine inanılmıştı. Avrupa'da bu böyle idi. Amerika'da daha da ileriye gidilmişti. Kadın teşekkülleri, işçi sendikaları gibi, boykot veya grev yapmasını, cemiyete zararlı gördüğü, bir hareketi önlemek için harekete geçmesini inliyordu. Ve ayrıca bu hareketler, mutlak tâbiri ile muvaffak oluyordu. Kadın teşekkülleri söz haklarını kullanır, ve yerinde teşebbüse ve harekete geçerlerken biliyorlardı ki, bu fiilin müspet bir tesiri, neticesi olacaktır. Bu hareket - bilfarz Amerika'da - bir artistin dekolte gezmesinden, bir artistin bir müslüman ile gayri meşru yaşamasından tutun da, kadın hak ve hürriyetini baltalıyacak her ıneseleye karşı, yapılabiliyordu.

Bu yabancı ve bizce gıpta ile anılacak teşekküllerin sosyal bünyeye yardım etmek teşebbüsleri yok muydu? Vardı, fakat bunlar artık, gazetelerde ilân edilecek bir prensip faaliyeti değil, tabiî ve en tabiî birer işti. Cemiyetin refah seviyesi ile ilgili her gayret, normaldi, şaşalı reklâm ve yazılara ihtiyaç göstermiyen bir hâdise idi.

Bizde yapılan bu kabil işlere değer verilmiyecek değildir. Muhakkak ki, bu işlerde elinden tutulur, hattâ -hadi denilsin ki- teşekküre kadar gidilecek işlerdendir. Fakat hiç bir kadınımız hatırlamaz ki, kadınların çalışmaması, evlerinde oturması lâzım geldiği hakkındaki bir kanun teklifi üzerinde geniş bir harekete geçilmiştir. Hiç kimse, böyle bir fikir cereyanını meclis'e kadar getirenler ile bir mücadele unsuru olabilecek faaliyete geçildiğini işitmemiştir.

Kadın teşekküllerinin herşeyden önce, fikir hareketlerini ön plânda tutmaları, söz sahibi olmaları gerekir. Bu şimdilik bizde noksan bir unsurdur, kadın teşekküllerinde görülmemektedir.

Balo tanziminde kadın teşekkülle-

rinin diğer cemiyetlere nazaran daha usta olduklarını kabul ediyoruz. Fakat hâlâ ve hâlâ cemiyet içinden kadının nasıl kalkındırılacağı tezini bulamamış, kabul edememiş ve harekete geçememişiz.

Bazı kadın teşekküllerinin anketler tertipliyerek ne gibi bir yolda yürümek lazım geldiğini tesbit etmeleri doğru bir harekettir. Çünkü, merkezleri Ankara'da olan bu cemiyetlerin kadın konusundaki faaliyetleri şehir içinde kalmaktadır. Bizim davamız, şehirli kadının hayatını tanzim etmek değildir. Cemiyet hayatına girmiş kadın, şehirli kadınlarımız nasıl hareket etmeleri gerektiğini bilecek kadar bilgiye, hünere sahiptirler. Sahip olduklarına inanmamak elden gelmez. Fakat, bizim bir köylü kadınımız vardır, bizim dertli, bilmiyen, okumayan bir köylümüz vardır. Meselenin halli, Ankara, İstanbul gibi şehirlerde oturup, cemiyet hayatı tanzim eden, hareket getiren kadın teşekküllerimizin «şehirli faaliyetleri» değildir. Köylü kadınına bir şeyler öğretebiliyormuyuz, ona yeni bir şeyler götürebiliyor muyuz, işte meselenin esası budur.

Ankara'dan sözle davalar halletmek, anketler tertipleyip, yollar bulmak ve bunları faaliyet raporlarına yazmak kolaydır. Ankara'da oturan ve cemiyetlerin icra makamında bulunan kadınlarımızdan kaçı köylüye doğru gitmiş ve dertler, tespit etmiştir. Bir anketin faydasını inkâr etmiyelim, fakat şuna da inanalım ki, dertlerin tespit edilmesi, kalkınmanın ful haline gelmesi için, gidip görmek, gördükten sonra harekete geçmek lâzımdır. Şehirli kadını, köylü kadından ayıran budur. Okumak istemiyen bir geniş kitleye anket neticesini bir broşür ile göndermek; kadının, kadınımızın hayatını yükseltemez. Olmaz bu! Her şeyden evvel içlerinde, yanlarında olup, dille anlatmak, ve sonra okumalarını —ne kadar güç bizde temin etmek gerekir. Bunları bekliyen bu hareketlerin derhal yapılmasını isteyen aydınlarımız vardır. Cemiyetlerden, kadın teşekküllerinden bu hareketi derhal tatbik etmelerini, şehirden uzaklaşarak, kadın için, kalkınma hamlesini yapmalarım istiyenler vardır. Ancak, bu yolda bir kurtuluşa varabiliriz. Yoksa, matbaa paralarına, sarfedilen kağıda yazık olacaktır.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Kahire Emniyet Müdürü, gazetecilerden, sokaklarda kadınlara sarkıntılık edenlerin isimlerini neşretmelerini istemiştir. Bunu bilhassa evli erkeklerin sarkıntılık etmelerini önlemek için yaptığını açıklamıştır. (A.P.)

*

İngiltere Dış İşleri Bakanı Anthony tepkili uçak altıncı defa olmak üzere ses duvarını aşmış ve çiftliğin limonluk camlarının kırılmasına sebebiyet vermiştir. Hava bakanlığı hâdise tekerrür ettiği takdirde uçağın numarasının alınmasını bildirmişse de bir seferinde çiftlik sahibi dışarı çıktığı zaman ancak uzak tepeler üzerinde bir cismin sür'atle kaybolduğunu görmüştür. (News Week)

Erkek çokluğundan şikâyet eden Yeni Zelanda, İngiltereden evlenme çağında 400.000 genç kız istemektedir. Bunu öğrenen bir kız gazetelere şöyle bir mektup yollamıştır :

«Kâfi miktarda para biriktirir biriktirmez, ihtiyar kızlar memleketi olan İngiltereden ayrılarak Yeni Zelandaya gideceğim ve koca bulacağım.

27 yaşında güzel bir kızım. Kıymetimizi anlamayan İngiliz erkekleri soğuk, beceriksiz ve dar kafalıdırlar. (News Week)

Erkekler de bu sene şıklaşmağa karar vermişler ve 1955 senesinin erkek modasını tesbit etmişlerdir. Bu moda San Remodaki meşhur terziler tarafından ilân olunmuştur.

Teni moda erkek elbiselerinde ceket çift düğmeli, omuzlar çok geniş, pantolon çok dardır. (A.P.)

*

Amerikan Çalışma Bakanlığının Kadınlar Bürosu 1954 yılında 20 milyon kadın işçinin muhtelif yerlerde iş aldığını bildirmiştir. Çalışma Bakanının Yardımcısı Alice Zeopold Amerikan işçi gücünün takriben üçte birini teşkil eden kadın işçilerin umumiyet itibarı ile büro işlerinde çalıştıklarını bunlardan onda birinin meslek ve teknik işçisi olduklarını belirtmiştir. (New-York Times)

*

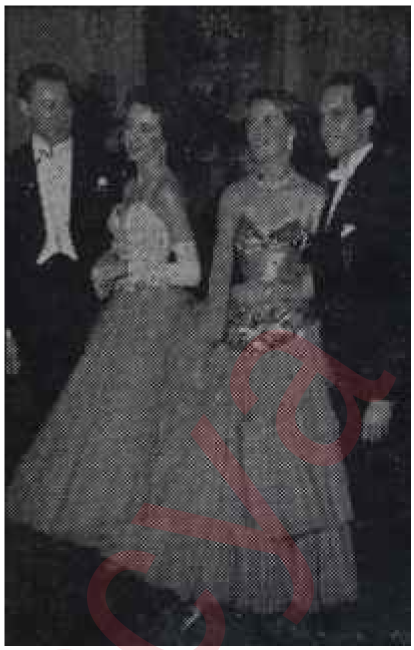
Roma Rasathanesi dikkate değer bazı işaretler kaydetmiştir. İtalyan rasat âlimleri tarafından yapılan tetkiklerde bu işaretlerin Merihten geldiği sanılmaktadır. İşaretler garip bir mors alfabesine benzemektedir. Şimdi âlimler sabahlara kadar yeni işaretler beklemektedirler. (New-York Times)

*

Almanya'da bulunan yedinci Amerikan ordusu subay ve erleri ayda iki kere muayeneye tabi tutulmaktadır. Buna sebeb bir çok er ve subayların ordu standardına uymayacak kadar şişmanlamış olmalarıdır.

Bu ordu mensuplarına patates ve kalorisi fazla içkiler yasak edilmiştir. (News Week)

Çekoslovakyalı koşucu Emile Zatopek hakkında «Azmin Zaferi» isimli bir kitap neşredilmişti. Bu kitaba dair dökümanter film de tamamlanmıştır. Bu filmde Zatopek'in çocukluğundan 1952 Helsinki Olimpiyatlarına kadar olan hayatı aksettirilmektedir. (News Week)

Dans Müsabakası

Meşhur olmanın kolay yolu

Amatör dans müsabakası Almanya'-Berlin şehrinde yapılmış ve müsabakada birinciliği Miss Kagmmer ve Mr. Hegeman kazanmışlardır.

Müsabakalar daha evvelden Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İsviçre, Avusturya ve Norveçte de birincilik almışlardır. (A.P.)

*

Andre Mathicu isminde bir piyanist 21 saat 30 saniye hiç durmadan piyano çalmıştır. Piyanist bu suretle bir piyano çalma rekoru kırdığını iddia etmektedir. (News Week)

*

Hilton otelleri şirketi, 1954 senesinin ilk dokuz ayı içinde 3.262.815 dolar tutarında gelir sağladığını bildirmiştir.

Geçen senenin ayni ayları zarfında gelir 3.147.4415 dolardı. (New-York Times)

*

Milli uçak imalât şirketlerinden biri tarafından yaptırılan yeni tip büyük bombardıman uçaklarının deneme uçuşlarına başlanmıştır. Bu uçaklar ses hızını aşan ilk bombardıman uçaklarıdır. (New-York Times)

Edward Jerry isminde bir adam yakın arkadaşlarından biri ile bahse girmiş ve etrafındakileri dehşete düşürmüştür. Jerry iddiasını teyit etmiş ve on tane fareyi canlı olarak birer birer' yutmuş ve neticede arkadaşından 100 dolar almıştır. Fakat aradan az bir müddet geçince zavallı adamın sancıdan kıvrandığı görülmüş ve derhal bir ambulans getirilerek hastahaneye kaldırılmıştır. (News Week)

*

Liverpool İktisat ve İstatistik Cemiyeti Reisi Peter Masafield önümüzdeki elli sene içinde saatte 2000 mil hızla giden ticaret uçaklarına sahip olabileceğimizi sanıyorum» demiş ve üstün Viscout uçaklarından da mütekâmil bir ticaret uçağının imali için plânların incelenmekte olduğunu ve bu tip uçağın 1961 senesine doğru servise girebileceğini söylemiştir. (New-York Times)

*

20 yaşında bir delikanlı ile on sekiz yaşında bir genç kız Detroit'de evlenmişler ne yazık ki halayları çok kısa, sadece 12 saat sürmüştür. Zira Rhea Mae ismindeki gelin ve Marvin Foster adındaki damat otomobilleri ile balayı seyyahatine çıkmışlar otomobil yolda bir ağaca çarpmış ve tutuşan arabadan çıkamıyarak diri diri yanmışlardır. (New-York Times)

Milli Coğrafya Cemiyeti yeni bir seyyarenin keşfedildiğini bildirmiştir.

Kaliforniya Teknoloji, Enstitüsü âlimlerinden Mr. Abell bu yeni seyyareyi gördüğünü söylemektedir. Mr. Abell kuzey batı yarım küresi fotoğraflarını incelerken bu keşfi yapmağa muvaffak olmuştur. 1949 senesinde çekilmeğe başlanan bu fotoğraf diğer seyyarelerin de tesbit edilmesinde yardımcı olacaktır. (New-York Times)

Thomas Kelley isminde bir miras yedi ile karısı sekiz sene süren evlilik hayatından sonra ayrılmak üzere mahkemeye müracaat etmişlerdir. Taraflar boşanmanın sebebinin hâkime evlenme tarihi ve çocuklarının doğum günleri hakkında bir türlü anlaşmaya varamadıklarını, sık sık münakaşa ettikleri ve bu yüzden ayrılmağa karar verdikleri şeklinde anlatmışlardır. (U.P.)

gayret eden bir müessesedir, ama bazen halka itiyatlarda vermekte, hele en mühimi telkinlerde bulunmaktadır. Program halamından «telkinler yapamayız» diyemezler. Her ne kadar, yapılan politik bazı telkinler radyonun çok aleyhinde oluyor, - bu bir vakıadır - fakat musiki yapılacak telkin rağbet görecektir; bir kerre denensin. Diyebiliriz ki, radyo idaresi bir yenilik getirmek için ne yapacağım bilmemektedir. İstekler saati bir yeniliğin başlangıcı olabilir, ayrı bir saat temin edilir, tespit olunur, radyo sanatkârları bu istekleri çalarlar; bu suretle çalan memnun, idare memnun, dinleyici memnun hale gelebilir.

Diyeceklerdir ki, caza ne yapalım? Erdoğan Çaplı gibi bir eleman vardır, bu elemanı idareci bir el haline getirip harcamaktansa geniş kaabiliyetinden azami derecede istifade etmeyi düşünmek daha hayırlıdır. Bir Erdoğan Çaplı, yanında yerli ve genç diğer bazı kıymetler ile radyoya yeni şeyler getirebilir, bu arada istenileni çalıp söyliyecek geniş bir kadro tertipliyebilir. Meselâ Erdoğan Çaplı bir radyo senfonik cazı ortaya çıkardı - pek senfonik cazla ilgisi yoksa da- bu bir hareket-tir, kabul edilebilir, daha iyi şekle sokulabilir. Söyliyecek kim? Söyliyecek bir çok eleman da hem de Ankara'da var. İngilizceyi bilmez iken, ingilizce şarkıları mükemmel şekilde söyliyen pek çok sanatkârımız mevcuttur, Bunlardan istifade edilsin, «şarkı- ingilizceleri» pek mükemmel olan bu kıymetleri bizzat ingilizcesi kuvvetli olan Naci Serez, güfte bakımından imtihan etsin, mesele hâl olur gider..

Biz bir yenilik bulunca, diğerini bir kenara atmasını biliriz; bazen bunda isabet ederiz, bazen etmeyiz. Daldandala programı artık Pazar sabahları alafranga musiki saati oldu denilebilir; ne telefonlu maceralar, ne alaturka, ne de karagöz küçük Ali, bu programda yer alıyor. Aylardır hazırlık yapılmış, nihayet daldandala programının başka bir çeşidi radyoya getirilip yerleştirilmiştir; henüz dinleyiciler bu programı işitmediler, fakat yalanda program radyodaki yerini alacaktır.

Ankara radyosunun öğle neşriyatı düzeltilmeğe muhtaçtır. Saat 14 den sonra tertip edilen program bazen pek yavan olmaktadır. Daha ziyade evde kalanları, iye gitmiyenleri hesaba katmak zorundayız. Buna göre bir ayarlama yapmak icap etmektedir.

Unutmadan ilâve edelim: O genç seslerin -alaturkada - geçişi programındaki perişanlık nedir, yarabbi musiki bir yerde, söyliyenler bir yerde, birbirini bulmak, ahenkli söyleyip çalmak için adeta bir mücadele içindedirler.

Halbuki, genç sesler radyonun istidat bulundu, ilerisi için ümit bağladığı elemanlardı, Nota, usul bildikleri gibi, ses kaabiliyetleri olması lâzım gelir.

İşte, bu ümitler de de biz, istemiye istemiye «olması lâzım gelir» diyoruz.

TİYATRO

Tiyatromuz ve afişleri

Zevk kıtlığı

Ankara

Afişlere dair

Geçen hafta Ankara caddelerinde yeni bir afiş görüldü. Bu; ayın başında değişmiş olan Devlet Tiyatrosu programına ait bir ilândı. Bilindiği gibi Devlet Tiyatrosu değişen eserleri bildirmek üzere afiş bastırmak itiyadındadır.

Bu defa da, Küçük ve Büyük Tiyatrolarda değişmiş olan programı bildiren afişler bastırılmış ve temsilden bir iki gün evvel, duvarlara astrılmıştı.

Bizim burada bahsettiğimiz o afişler değildir. Biz o afişlerden bir kaç hafta evvel bahsetmiş ve Devlet Tiyatrosu gibi bir müesseseye bu derece iptidai reklâm tarzını yakıştıramadığımızı; matbaacılık tekniğinin çok ilerlemiş bulunduğu zamanımızda; hâlâ yirmi beş sene önceki vasıtalarla afiş bastırılmasını uygun bulmadığımızı açıklamıştık.

Geçen hafta Ankara caddelerinde görülen yeni afişler bizim temas ettiğimiz mevzuun bir reaksiyonu gibi göründü bize, memnun olduk.

Teklifimizin yerine getirildiği için değil, Devlet Tiyatrosunda reklâm zihniyetinin belirtisini gördüğümüz için memnun olduk.

Bize bu yazıyı yazdıran; Tanrılar ve İnsanlar isimli eser için Devlet Tiyatrosu tarafından yaptırılan ve neşredilen modern afiştir. Eskizi Mumcu yapmış.

Sanat değeri üzerinde münakaşa edecek değiliz. Maksadımız bu çığırın açılmasıydı. Ancak bir korkumuz daha var: Temsil edilen eser adedi iki olmasına mukabil —opera ile çocuk temsillerini de sayarsak dört olur— yalnız bir afiş bastırıldı.

Evvelki mevsim içinde bir telif eser adına da böyle bir afif neşredilmiş, fakat sonu gelmemişti. Devlet Tiyatrosu sahneye koyduğu her eserin dekoratörüne o esere ait afiş eskizini de yaptırabilir. Gerçi afiş ayrı bir sanat nevidir ama masraftan kaçınılırsa, hiç olmazsa bu yol tutulabilir.

Gene reklâm mevzuunda bu hafta bizi sevindiren bir şey oldu: Devlet Tiyatrosu Ziraat Bankası ile Postahanenin arasına bir reklâm tabelâsı koydurdu.

Işıklı ve vitrinli olan bu tabelâda, tiyatronun reklâmı yapılacak.

AKİS, böylece, azar azar da olsa, düşüncelerinin tiyatro idaresince iyi niyetle ele alınmasından büyük bir huzur duymaktadır.

Sanatkâra sürpriz

Devlet Tiyatrosu sanatkârları geçenlerde yeni bir oyunla karşılaştılar ama şaşmadılar, zira artık o gibi sürprizlere şerbetlendiler.

Hâdise şu; Devlet Tiyatrosundaki son idarî değişiklikle birlikte, önceden tesbit edilmiş olan bazı şevler de değişmişti. Bu arada, sadece bir üyesinin istifa etmesinden başka bir değişiklik göstermemiş olan edebî heyetin tesbit ettiği repertuvar da hemen kamilen değiştirildi. Bunun için —sanki kimse soruyormuş gibi— bazı sebep ve mazeret te ileri sürüldü. Bu arada ölümünün 150 nci yılı dolavısiyle Schiller'den de bir eser temsil edilmesinin verinde olacağı bildirildi. Hattâ bu mevzuda, Devlet Ti-

yatrosu Umum Müdürlüğüne gelen Muhsin Ertuğrul da Devlet Tiyatrosu dergisinde kendi kendisiyle yaptığı hayali bir konuşmada sahneye konulacak olan Schiller'in eseri için bir Alman rejisörünün angaje edileceğini yazıyordu. Hâdiseler bu mülakatın hakikaten hayal mahsulü olduğunu ortaya koydu.

Gerçi bu yıldönümü için Schiller'in Parazit isimli eseri münasip görülmüş ve rol tevziatı yapılmıştı. Hem programı doldurmak için yanına bir perdelik bir Alman komedisi de eklenmişti. Kleist'ın Kırık Testi'si oynanacaktı. Fakat... Sanatkârlar bu yeni programın ilk provası için tiyatroya geldikleri sabah her iki eserin de yerine yenilerinin ikame edildiğini görmüşlerdir.

Şimdi her hangi bir değişiklik olmazsa Büyük Tiyatro'da John Patrick'in yazdığı Çayhane isimli eser temsil edilecek. Eserin mevzuu: Amerikan işgal idaresindeki Japonya'da geçmektedir. Küçük Tiyatroda ise mevzuunu gazetecilerin meslek hayatından alan bir telif komedi oynanacak. Komediyi yazan Turgut Özakman'dır. Bir müddet evvel gene Küçük Tiyatroda temsil edilmiş olan «Pembe evin kaderi» isimli komedinin yazan...

Üniversite

Bir mektup

Hafta içinde bir mektup aldık:

«Bu bildiriyi tiyatro ile ilgili bir kişi olduğunuz için size gönderdik, aynı zamanda yeni kurulan Üniversiteliler Tiyatrosunun çalışmalarını diğer kişilere haber vereceğinizi ümit ettiğimiz için. Sevgiler..» diyor. İmza; «Üniversiteliler Tiyatrosu başkanı.»

Bu suretle Ankara'da bir Üniversite tiyatrosu kurulmuş olduğunu öğrenmiş ve okuyucularımıza bildirmiş oluyoruz. Ancak çalışmalarına dair mektupta bir şey göremediğimiz için bir şey söyliyecek durumda değiliz. Mektup tiyatronun faaliyetinden bahsedeceği yerde acaip bir beyannameyi ihtiva ediyor. Tiyatro başkanının «Bildiri» dediği her halde bu olsa gerek. İmza yerine «Üniversiteliler tiyatrosu» ibaresi yazılı bulunan «bildiri» de şu;

«Ankara gençliğinin önayak olması ile; Üniversiteliler tiyatrosu kuruldu. Gençliğin korkusuz ve ilerici olduğu bilinen bir şey... Buradan tiyatromuz çalışmalarının korkusuz ve ilerici bir yolda olacağı da çıkıyor.

Bir kere; yerli tiyatromuz filizlenecek topraktan yoksun. Yerli eserlerin azlığı yazarının olmayışından değil, bu toprağın verimsizliğinden. Öyleyse biz böyle bir toprak olmaya çalışacağız.

Seyircinin duyduğu haz, gözleri ve kulakları ile veriden aldığı hazdır. Fakat asıl haz, eseri ortaya koyarken ki işbirliğindedir.. Öyleyse gençlik bunu elinden geldiği kadar çok duyacak ve tiyatronun her zaman savunulacak bir varlık olduğuna iyice inanacaktır.

İleride memleketin birçok yerlerine dağılacak yüksek elemanların Üniversiteden çıkacağı düşünülürse elde edilecek faydanın paralı diğer kuruluşlarınkinden fazla olacağı belirir.

Üniversitedeki öğrenci hayatının bağsızlığı bu çalışmalarla belli ve olumlu bir yönden anlam kazanacaktır. Bir arada çalışma bilincinin vereceği yüksek duyguların kazanılması yanında halka bu sanat kolunun zevkini genç ellerden tattırmak ve her iki kitle arasındaki bağlan sağlamlaştırmak istiyoruz. Kazancı» mız bu bağlardaki sağlamlıkla ölçülecek.

Biz yola koyulduk, onlar ışık tutsun.»

Şayet mektubun başında M.T.T.B. gibi ciddi bir gençlik teşekkülünün alâmeti bulunmasaydı, her hangi bir muzibin abuk sabuk sakası diyecektik.

Fakat, mektup ciddî olduğuna ve hakikaten asıl bir heyecan taşıdığına göre, ancak kontrolünü kaybetmiş bir konsantrasyonun tesiriyle yazılmıştır, diyebiliriz. Yoksa bu kadar büyük iddialarla bir işe adım atmak pek ciddî bir hareket sayılmasa gerek.

Her şeyden evvel belirtelim ki, teşebbüs -hattâ gecikmiştir bile- bizim için muhteremdir. Türkiye'de Üniversite ve Gençtik tiyatrolarının faaliyete geçmelerinin milli kalkınma hareketimizde çok ehemmiyetli tesirleri olacağına inanıyoruz. Tiyatro ile uzak yakın ilgisi bulunan vatandaşlar gibi bizim de bu mevzuda söyliyeceklerimiz vardır. Netekim söyliyeceğiz de. Fakat bu defa aldığımız şu mektep üzerinde durmayı, gene üniversite tiyatrosu adına faydalı bulduk.

Tiyatro sanatı bir toplum isidir., Hele bu sanat bir milletin gençliği tarafından ele alınınca asla perakendeciliğe cevaz vermez. Hele bir takım manevi kuvvetin istismarına tiyatronun tahammülü hiç yoktur. Bu gün şurada, yarın burada, bir başka zaman bir başka yerde beliren arzuları gençliğe malederek, memleketin güvendiği teşekküller adına girişilen ve esaslı bir hazırlığa dayanmadan sümmetedarik teşebbüsler fayda yerine tiyatroya zarar verir. Bu kısacık notumuzu belirttikten sonra, Üniversiteliler Tiyatrosu'nun bize ve bizim gibi birçoklarına gönderdiği beyannamesine geçebiliriz:

Hemen başta deniliyor ki: «Gençliğin korkusuz ve ilerici olduğu bilinen bir şey...» Ne var, ne oluyor? Gençlik cesaret ve kahramanlığı icabettirecek bir davaya mı atılıyor? memlekette korkunç bir tehlike var da gençlik onunla mücadeleye mi girişecek? Hayır hiçbiri değil Ankara'da üniversiteliler tiyatro faaliyetine başlıyacaklarmış...

İkinci cümle: «Buradan tiyatromuz çalışmalarının korkusuz ve İlerici bir yolda olacağı da çıkıyor. «Allah Allah! Memlekette tiyatroya karşı bir terör mü var? Kanun tiyatro çalışmalarını yasak mı etmiş? Şeyhülislâm fetva mı çıkarmış, ne oluyor ki Üniversiteliler tiyatrosu adım alan teşekkül korkusuz ve ilerici bir yolda çalışacağını ilân ediyor?.. Dahası var, daha büyük lâflar edilmiş bakınız:» Bir kere yerli tiyatromuz filizlenecek topraktan yoksun. Yerli eserlerin azlığı yazarlara azlığından değil, bu toprağın verimsizliğinden... Öyleyse biz böyle bir toprak olmaya çalışacağız.

Bakındı hele! Bu beyannameyi kaleme alan eğer edebiyat yapmak merakında değilse, ya memleketini tanımıyor, yahut ta tiyatro nedir bilmiyor. Hem hiç tiyatroya da gitmişe benzemiyor. Yerli tiyatromuz filizlenecek topraktan yoksunmuş ta kendileri o toprak olacaklarmış. Peki ama izah etsinler, yerli tiyatromuz hangi bakımdan yoksunmuş? Bu gençler sadece hevesleri ile mi verimli toprak olacaklarmış? Hemen öğrenmeleri yerinde olur ki, bu gün, tâa Meşrutiyettenberi filiz ve meyve veren bir Türk tiyatrosu vardır. Eğer kasıtları müellifse bu, Şinasiden, Âli beyden Namık Kemalden bu yana, Ahmet Muhiplere, Haldun Tanerlere, Cevad Fehmilere gelir ve devam eder.

Maksat sanatkârca; Gedikpaşa tiyatrosundan, Vefik Paşanın emeklerinden, İstanbul Şehir Tiyatrosuna, oradan Ankara Devlet Konservatuvarına ve bu gün İstanbul ve Ankara'da resmî, yarı resmi ve hususi sahnelerde çalışmakta olan binlerce - rakamda yanlışlık yoktur, binlerce - yaslı ve genç Türk sanatkârına ulaşır. Bu da değilse, tiyatronun üçüncü unsuru olan seyirci yetiştirilmesi bahsi gelir: Çok şükür böyle bir beyannamenin neşrinden çok evvel Türk seyircisi tiyatroya devam edip iyi ile kötüyü ayırmaktadır. Binaenaleyh, beyannamedeki bu satırlar bühtandan ibarettir. Olsa olsa: «Büz, Türk tiyatrosunun gelişmesinde ve yarınında birinci derecede emeği geçenlere yardım etmek istiyoruz, bu maksatla tahsilimize muvazi olarak tiyatro ile de yalandan ilgilenmek için sahne faaliyetinde bulunacağız» demeti idiler. Aynı beyannamede cevaplandırılacak çok şey var. Meselâ: «Gençlik, tiyatronun her zaman savunulacak bir varlık olduğuna inanacaktır» deniyor. Bu necedir, ne demektir?

İnanmayışımızın bir delili de şu: Beyannamede: «Üniversitedeki öğrenci hayatının bağsızlığı bu çalışmalarla belli ve olumlu bir yönde anlam kazanacaktır.» Bir dil anarşisi içinde tertiplenen bu cümleden anladığımıza göre, Üniversitedeki çalışmalarını bağımsızlığı hakkında bir şüphe varmış ta, eğer tiyatro ile meşgul olunursa bu şüphenin aksi ispat edilmiş olacakmış.

Memleketimizin fikir hayatında gençliğe düşen vazife ve mesuliyet payı çok büyüktür. Milletçe kalkınmamız için ise fikrî faaliyetimizin bir programla ve prensipler dahilinde gelişmesi icabeder. Tiyatro bir toplum ve kültür müessesesidir. Elbetteki bir memleketin tiyatrosu muasır sanat akışı içinde şahsiyet olmak iddiası ile çırpınırken gençlik elini kolunu bağlayıp seyirci kalamaz. Hele gençliğimiz biç bir zaman!

Ama, gençlik adına, üniversiteliler adına beyanname düzüp, içinden çıkılamıyan iddialarla da bir dâvaya hizmet edilemez. Mezkûr beyannameyi gönderen şahıs veya teşekkül bunu böyle bilmelidir.

MUSİKİ

Konserler

Teneffüs

Fransz Litohauer gitti. Orkestramız gene her zamanki şefleri Haymo Taeuber, Hans Hörner ve Ferit Alnar'la başbaşa kaldı. Eh! Biraz dinlenmeğe hakları var. Ne de olsa üç tane tanımadıkları eser çaldılar. Titiz bir şefin idaresinde ter döktüler. Şimdi bir parça rahat etsinler. Gene mutad konserlerini versinler ama nasıl çalarlarsa çalsınlar. Dinleyicilerle yüz göz oldular zaten.

Geçen Cumartesi günü Riyaseticumhur Orkestrasının Büyük Tiyatro'da verdiği konser, istirahatın başlamış olduğuna gösteriyordu. Ya iki haftadır radyodaki konserleri!.. Litschauer'den çektiklerinin acısını çıkarıyorlardı sanki. Kornolar gerine gerine falsolarını yapıyor, kemanlar nota kâğıdında gözlerine ilişenleri akıllarına estiği gibi çalıyorlardı. Gevşeklik ve kayıtsızlık, umumiyetle rabıtalı tahta nefeslilere de sirayet etmişti; Kimse kimseyi dinlemiyordu. Acaba başlarında değnek sallayan bir şef var mıydı? Radyolarının başında gülmek mi, ağlamak mı lâzım geldiğini kestiremiyen dinleyicilerin sordukları bu idi.

Ne zamana kadar devam edecek bu istirahat? Bugüne kadar edinilen tecrübelerimize bakılırsa, yeni bir misafir şef gelene kadar..

Allah erkeninden versin.

Bilmek ve yapabilmek

Cumartesi günkü konserde bir de solist vardı. İsmi Ulvi Yücelen'di. Keman çalmak ve hem de Mendelssohn Konsertosunu çalmak isteyen bir genç. Ulvi Yücelen, viyolonistlerimizin piri Liko Amar'ın talebesidir. Gazi Eğitim Enstitüsünden mezun olmuş, bir sene de Almanya'da keman tahsil etmiştir. Liko Amar ona herhalde eserlerin manâsını anlamayı öğretmiş. Mendelssohn konsertosunun pek derin bir manâsı yoktur ya! Ama Ulvi Yücelen ne de olsa bu konsertoya nasıl bir ifadenin yaraşacağını anlamış. Fakat solist olabilecek kadar keman çalmayı henüz öğrenememiş; yahut öğrenmiş de tatbik edemiyor. Viyolonist Yücelen, bir orkestranın içinde iyi bir eleman olabilir ama konserto çalacak tecrübesi yok henüz. O kadar ki, bu konserden sonra, Ulvi Yücelen'den aldıkları cesaret üzerine, orkestraya şöyle dilekçeler vermeye niyet edenler çıkabilir.

"Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası Şefliği Yüksek Makamına,

Orkestranız refakatiyle Richard Strauss'un korno konsertosunu, yahut Mozart'ın klârinet konsertosunu veya Rahmaninof'un bir piyano konsertosunu çalmak istiyorum. Bu eserleri çok iyi tetkik ettim. Nasıl çalınmaları gerektiği hususunda bir fikir sahibiyim. Hernekadar korno, klârnet veya piyano çalmayı bilmiyorsam da bunun ehemmiyetli olacağım sanmıyorum. Gereğinin yapılmasını saygılarımla......"

Dem

126'ncı yıldönümünü idrak ettiği programlarında israrla belirtilen Filarmoni Orkestrasının durumu böyle iken, daha geçen sene kurulmuş olan Helikon Yaylı Sazlar Orkestrası, gerçek bir sanat teşekkülü olduğunu her fırsatta isbat etmektedir. İlk konserlerini verdikleri zaman bir münekkit, «musiki şaheserlerini ölü doğmuş hilkat garibeleri haline getiren orkestra icralarının sıklaştığı bugünlerde Helikon Derneği Orkestrasının konseri bir müjde gibi ruha ferahlık verdi» diye yazmıştı. Aradan geçen zaman, ölü hilkat garibeleri doğuranların değil, fakat müjdeyi getirenlerin lehine işlemiştir.

Üç gece önce opera sahnesinde, onbeş kadar musikişinas, resmî konser kıyafetiyle ve ellerinde sazları, toplandılar. Sahne onlar için biraz büyük gibiydi. Sonra, Schubert'in resimlerine benzeyen, gözlüklü, fakat saçları dökülmüş bir genç sahneye çıktı. Şef kürsüsüne yürüdü. Halkı selâmladı. Frağının kuyruğu buruşuktu; pantalon paçalarından biri kısa, diğeri uzundu. Salonda hafifçe gülenler oldu. Fakat, değneği eline alıp da Geminiani'nin bir konserto grosso'sunu çaldırmağa başladığı zaman, çıkan seslerin hiç de gülünç olmadığı anlaşıldı. Programdaki ikinci eser, Hindemith'in sekiz parçası idi. Daha da iyi çalındı. Sonra, birinci keman mevkiindeki musikişinas ayağa kalktı (adı İlhan Özsoy'dur) ve orkestranın sağlam desteğiyle Bach'ın Majör keman konsertosunu ustalıkla çaldı. Konser, zirveye erişmişti. Antraktta dinleyicilerin yüzü gülüyor, gözleri parlıyordu.

İkinci kısımda seviye biraz düştü. Önce, Fransız bestekârı Jean Rivier'nin bir eseri Türkiye'de ilk defa çalındı. Bestekârın üçüncü (yaylı sazlar için ikinci) senfonisiydi bu. Beliydi ki, orkestra bu eseri pek iyi hazmedememişti. Gene bir Fransızın ekseriyle, Albert Roussel'in Sinfonietta'sıyla konser bitti. Eserin anî bitişi dinleyicilerin çoğunu şaçırttı (hep öyle olur). Fazla alkış olmadı. Ama, ekseriyet salondan memnun çıkıyordu.

Muhakkak olan birşey vardı. Helikon Yaylı Sazlar Orkestrası, bir isimden ibaret değildi. Başta şef Bülent Arel (o sarışın, gözlüklü, saçı az, fraklı ve değnekli genç) olmak üzere orkestra üyelerinin hepsi, bir konser vermenin ne demek olduğunu ve bunun mesuliyetini idrak etmişlerdi. Ciddiyetle, hevesle, ilgiyle bu konsere hazırlanmışlardı. Bülent Arel işini bilen, derin görüşlü, zihni çalışan, zeki bir musikişinastı. Programları da bir zevk anlayış mahsulü idi. Ankara'da yerli musikişinaşların verdikleri konserlerde böyle seçkin -ve modern eserlere geniş ölçüde yer verilmiş - programa rastlamak hemen hemen mümkün değildir.

William Walton
Bir İngiliz bestekâr

Kısacası, zevkli bir musiki akşamıydı o akşam.

Küçük Fransızlar

Geçen hafta Salı akşamı Büyük Tiyatro'da, bir müddetten beri Ankara'da, salonun boş bir akşamını bekleyen Fransız piyanist Gilles Guilbert nihayet resitalini verdi. Programında, Fransız bestekârlarının eserleri ekseriyeti teşkil etmekteydi. Ama, Fransız musikisinin başlıca üstadları Rameau, Couperin ve Ravel'e yer verilmemişti. Debussy program dışı çalındı. Berlioz zaten bir piyano resitalinde yer alamazdı; çünkü piyano eseri yoktur. Geriye Fransa'nın, şöhretleri ne olursa olsun, ikinci saftaki bestekârları kalıyordu. Bunların mühim bir kısmı da Gilles Guilbert'in programında temsil edildi. Aralarında en büyüğü -hoşa gitsin veya gitmesin - Cesar Franck idi. Diğerleri, empresyonistlerin öncüsü Chabrier ve artıcısı Jacques Ibert, hakkındaki münakaşa henüz sona ermemiş olan Darius Milhaud, ve neyi temsil ettiği şüpheli Francis Poulenc. Fakat hepsi, belki Franck hariç, Fransız ruhunu mükemmelen ifade ediyorlardı. Hepsi mühim bestekârlardı; fakat musiki sanatının üstün şahsiyetleri değil.

Gilles Guilbert programında, hududun ötesindeki memleketi, İspanya'yı da, başlıca bestekârlariyle temsil ediyordu: Albeniz, Granados ve Falla. İspanya ile alâkası büyük olan bir klâsik üstad da - Scarlatti- dört parça ile programda yer almıştı.

Fakat gerçek deha, programa ek olarak çalman «Su Altındaki Katedral» ve «Batı Rüzgârının Gördüğü» adlı parçalarda ortaya çıktı: Gilles Guilbert büyük bir piyanist olmasa bile Debussy, Debussy idi.

Opera

Bestekâr memnun

Bir opera yazmak, her bestekârın gönlünde yatan aslandır. Sir William Walton, şimdi aslanı azat etmiş bulunuyor. Bestekârın ilk operası, Troilus ve Cressida, evvelki hafta Londra'nın Covent Garden'inde temsil edildi. Münekkitlere göre Walton'un aslanı, bestekârın kükreyen Belshazzar's Feast oratoryosundan ziyade, munis Viyola Konsertosuna benzemektedir. Times, eseri «büyük bir trajik opera» diye vasıflandırmakta, Daily Express ise Troilus ve Cressida'nın İngiliz musikisinin iftihar edeceği bir eser olduğunu söylemektedir. Operada vaka, eski Trova'da geçmektedir; bir aşk ve ihanet hikâyesidir. Walton, Troius ve Cressida'yı beş sene süren bir çalışma sonunda tamamlamıştır. Şimdi neticeden çok memnundur. O kadar ki, keman sonatlarını ve yaylı «saz kuartetlerini geçici olarak bir köşeye bırakmayı düşünmekte ve «işte, bu opera gibi şeyler para getiriri demektedir.

Bugün 52 yaşında olan Sir William Walton'un musikisini Türk dinleyicileri, birkaç sene önce Ankara'da Türk -İngiliz Müzik Festivali'nde çalınan ve o zamandanberi de radyolarımızda sık sık tekrarlanan, en şöhretli eseri, Viyola Konsertosu ile ve müteakip festivalde çalman senfonisiyle tanırlar.

Caz

Amerika bizi bekliyormuş

Amerika'nın en ileri gelen caz mecmuası Metronome'un yetmişinci yıldönümü sayısında, yani geçen ay, bir okuyucu mektubu neşredildi. İstanbul'dan, Nişantaşı'ndan gönderilmişti. Sabri Şatır imzasını taşıyordu. Mektubun son paragrafında söyle deniyordu:

«Cazın dar bir muhite bitap ettiği İstanbul'da bile mahalli musikişinaslar tarafından çalınan caz musikisinin kalitesinde bir terakki vardır. Genç bir tenor saksofoncu, İsmet Sıral, altı kişilik orkestrasıyla "cool jazz" (serin caz) çalmağa büyük alâka gösteriyor. Çaldıkları, Amerikan standardına ulaşmaktan çok uzaktır; bununla beraber bu grup, şimdiye kadar yalnız Türklerden müteşekkil olmak üzere kurulan en iyi orkestradır. Onların heyecanını ve iyi niyetlerini burada methetmeme izin vermenizi isterim.»

Metronome naşirleri bu mektuba büyük ehemmiyet vermişler, okuyucu mektupları arasında değil, mecmuanın esas kısmında, «Milletlerarası Dil» başlığıyla, bir çerçeve içinde neşretmişler ve altına da şöyle bir not koymuşlardı.

«Bu mektubu, yabancı kardeşlerimizin geçmişte olduğundan daha büyük bir inançla caz musikisi çalmaları hakkındaki hissimizi belirtmek için çerçeve içinde neşrettik. Zaten Avrupa'dan dönen musikişinaslar, orada caza bağlılığın arttığını ve çalınan cazın kalitesinin yükseldiğini teyit ediyorlar. Şimdi Türkiye'ye de «hoş geldin diyebiliriz.»

İsmet Siral ve arkadaşları

Yerli Harry James'ler

Demek bizi davet ediyorlar. Türkiye'nin caz sahasında neler yaptığım merak ediyorlar. Peki, bu davete ne ile icabet edeceğiz. Mektup sahibinin de belirttiği gibi Türkiye'de şimdiye kadar kurulmuş en iyi caz orkestrası, İsmet Sıral'ın geçen sene teşkil ettiği gruptu. Fakat bu teşekkül hakkında dahi söylenebilecek en methiyekâr söz, onların ancak «dinlenebilir» bir caz musikisi çaldığıdır. Eksikleri pek çoktur; henüz, bu sanatın zirvesine erişmiş Amerikalı meslekdaşlarıyla boy ölçüşecek durumda değillerdir. Ya bunun haricinde «caz» namı akında ihraç edebilecek bir musiki çalanlara malik raiyiz? Maalesef, hayır. Bu sahaya geç, hatta yeni atılan milletler, İngiltere, İsveç, Fransa, hattâ Nazi rejimi altında cazın yasak edildiği Almanya cazcıları bile j gerçek bir mevcudiyet göstermiş ve milletlerarası seviyeye ulaşmışken bizde, konservatuar talebesi iken nasılsa ceza heves etmiş bir iki gençten, para kazanma telâşı içinde değerlerini kaybetmiş iki üç profesyonelden ve bu musikiyi ciddi surette tetkik etmiş, bilgilerini evlerinde bir alet çalmak ve caz besteleri yazmak suretiyle tatbike çalışmış birkaç nefessiz amatörden başka caz musikişinası yoktur. Senelerdir şurada burada çalışan ve caz çaldığı iddia edilen çalgıcılardan büyük bir kısmının ise caz sanatıyla en ufak bir alâkası bulunmamaktadır. Ortada, üstünde durmağa değer bir teşekkül olarak, sadece İsmet Sıral orkestrası kalıyor.

Geçen yıl kurulan İsmet Sıral grubu, teşekküle ismini veren musikişinasdan ziyade, Cüneyt Sermet adlı bir caz amatörünün eseridir. Cüneyt Sermet, caz hakkında çok kafa yormuş, çok okumuş, çok dinlemiş, tercihlerinin ve zevklerinin «neden?» ini, «çünküsünü bulmuş bir gençtir. Zihindekileri gün ışığına çıkarmak için önce bir âlet çalması lâzımdı. Bu âlet, mandolin yahut akordiyon olmadı. Bir caz orkestrasının temeli olan kontrbas'ı seçti ve bu âlet üzerindeki hakimiyetini ilerletti. Sonra bir orkestra kurmağı kararlaştırdı. Gayet iyi tekniği olan, su gibi nota okuyan, fakat caz sahasında pek ilerlememiş profesyonel bir tenor saksofoncuyla, İsmet Sual ile, işbirliği yaptı. Orkestrayı teşkil edecek diğer elemanları bulmakta büyük güçlük çektiler. Ortalıkta iyi caz çalabilen kimse yok gibiydi. Seçtiklerini, bir anlayışa göre yetiştirmek gerekiyordu. Bu işi Cüneyt üzerine aldı. Orkestranın provaları daha ziyade, Cüneyt Sermet'in öğretmenliğini yaptığı bir kursa benziyordu. Orkestraya iştirak edenler şunlardı; Kısa zamanda büyük bir gelişme gösteren ve grubun en iyi elemanlarından biri olan profesyonel bir piyanist, Nejat Cendeli; bir askeri bandoda alto saksofon çalan Celâl Bozsoy; bir başka profesyonel, trompetçi Zekâi Apaydın; düşünüşünü, topluluğun çaldığı musikiye gayet iyi uyduran bir davulcu, Yalçın Oral; ve, tabiatiyle, tenor saksofonda İsmet Sual ve kontrbasta Cüneyt Sermet.

Orkestra musikisi, ya baskı aranjmanlar, veya Cüneyt'in fikirlerini tatbik suretiyle vücude gelen «zihin aranjmanları» idi. Daha sonra, memleketimizdeki en iyi caz bestekârı olarak vasıflandırabileceğimiz bir amatör musikişinas, Arif Mardin, bu topluluk için musiki yazdı. Orkestra İstanbul radyosunda birçok dışarda da bir konser verdi. İyi tenkitler aldı. Plâkları Ankara radyosunda da çalındı. Orkestra, profes-

Cüneyt Sermet
Boyudan büyük alet

yonel sebeplerle, İsmet Sıral'ın ismini aldı. Cüneyt Sermet perde arkasında kalmayı, yani bir nevi «rejisör» olmayı tercih ediyordu. Sonra orkestra dağıldı. Cüneyt Ankara'ya geldi ve Toprak Mahsulleri Ofisi'nde memur oldu.

Bu orkestra, daha önce de belirttiğimiz gibi, Türkiye'de şimdiye kadar kurulan en iyi caz topluluğu idi Sağlam bir caz anlayışına dayanan bir musiki çalıyordu. Fakat caz, bir topluluk musikisi olduğu kadar, solistlerin ferdi yaratışlarından manâsını alan bir musikidir. Bu bakımdan İsmet Sıral orkestrası, daha pek çok şey arzu ettiriyordu.

İsmet Sıral şimdi İstanbul'da, dört saksofon, trompet ve ritm kısmından müteşekkil bir orkestra kurmuş ve provalara başlamıştır. Orkestranın «antrenörü», aynı zamanda birinci sınıf bir caz piyanisti olan Arif Mardin'dir. Bu yeni orkestra için yazdığı aranjmanların fevkalâde olduğu söyleniyor. Amerikaya takdim edilebilecek kalitede bir caz musikisi çalabilecekleri pek ummuyorsak da, şimdilik tek ümidimiz bu orkestradadır.

Caz - senfoni yakınlaşması

Klasik bestekârların caz musikisine karşı alâkaları devam ediyor. 1920 lerde caz tesiri, senfoni sahasında bir moda haline gelmişti. Daha sonra, yani sekiz on sene kadar önce, devrimizin en büyük bestekârlarından Igor Stravinski, Wood Herman caz orkestrasının çalışından o derece hoşlandı ki, bu orkestra için «Eboniy Conserto» adlı bir eser yazdı. Şimdi de bir İsviçreli bestekâr, Rolf Liwbermann, caz musikisini ele almış ve caz ve senfoni orkestrası için bir konserto bestelemiştir. Bu eser eski konserto gurossoları andırıyor.

BELEDİYECİLİK

Trafik

Umduğumuz - bulduğumuz

Bu şehrin bir şoförü, bildiklerini, hissettiklerini anlatmadan önce, düşündü. Eylül ayında bir Trafik Kanunu tatbikata konulmuştu. Hakikaten bu kanun, mevcut nizamsızlıkları frenliyor, düzeltiyor, seyrüsefer işlerinin bir İntizam ve bir sistem içinde yürüyebilmesini temin etmek istiyordu. Trafik Kanununun tatbikata konulmasından çok önce, evvelâ İstanbul'da, sonra Ankara'da seyrüseferi tanzim edici ışıklar muhtelif noktalara yerleştirilmişti. Bilhassa dört yollarda, kalabalık bölgelerde bu lâmbalar «nâzım» vazife görüyor, şoförün işini kolaylaştırıyordu. Seyrüsefer lâmbaları, o zamanki trafik polisinin düdüğünden daha insaflı, daha çok tanzim edici ve adalet hudutları içinde hareket eden bir sistemdi.

Bütün bu işler olup biterken, Büyük Millet Meclisi, Trafik Kanununu müzakere ediyordu. Bu sıralarda şoföre ceza ise, belediye bütçelerinin gösterdiği açık miktarına göre tanzim ediliyor, kâh sertleşiyor, çoğalıyor, kâh ahval-i siyasiyeye göre - azalıp, duruluyordu. Şehir içinde şoför, politik bir mefhum halinde beliriyor, kendini hissetiriyordu.

Saatinin yazdığından fazla istiyen, hakkının ötesinde hak ve kâr ariyan şoförler- her sınıf meslekte olduğu üzere - memnundular, kazanç yolunu en geniş mikyasta bulmuşlardı.

Fakat her mesleğin «hakikî» mensupları vardır. Bunlar için devirler, o devirlerin insanları, ne olursa olsun mühim değildir; işlerinin ehli kimselerdir, bilirler ki, çalıştıkları müddetçe kazanacaklardır. Ehliyetsiz, alkollü, hakkının ötesinde hak istiyen şoför bir parazit unsur olarak, şoför mesleğinin içinde kaldıkça, hele politik bâzı düşünceler bu mesleği bir başka muameleye tâbi tuttukça, durumun gidişinden beliren endişe, telâfisi, tedavisi imkânsız bir derde doğru sürüklenecekti. Gene bu şehrin içinde fiyatları beğenmeyip, greve yakın hareketlere girişilecek, dövüşlerin,..insan kaçırmalarının dalgalı gürültüleri arasına gene onlardan bazılarının ismi karışacak, gene onlar m iyileri, mesleğini meslek olarak baş tacı edenler dürüst olmayı fazla ceza vermek sureti ile ödiyeceklerdi. Bu iyiler sınıfının kurtulması için tek çare vardı: Trafik Kanunun çıkması ve bunun âdil hükümler ihtiva etmesi.. şoförlere kesilen cezaların bir ölçüye, katiyen bütçelere değil - bağlanması, haksız olduğu zaman cezayı vermesi için tek çare vardı: Trafik Kanunu..

Ve nihayet Trafik Kanunu halkı, bu korkunç gürültüden, her an bir şoförle münakaşa etmek korkusundan kurtaracaktı..

Trafik Kanunu nizam, intizam ve huzur demektir. Bu nizam, intizam ve huzur tek taraflı olmıyacak, şoföre de, halka da ayni derecede menfaat getirecekti. Tek kelime ile: Müsavatı temin edecekti.

Ancak, şoförle halk arasında bir «ilgili makam» vardı. Bu ilgili makam nizamın, seyrüsefer intizamının sağlanmasını temin edecek muvazene unsuru idi. İlgili makam öyle bir nizam kuracaktı ki, şehirde garip seyrüsefer tatbikatı görülmiyecekti. Görülmemeli idi.

Şimdi, bütün bunları düşünen şo-

Bu da kontrole tâbi
Ama hangisine

förü takip ediniz. Seyrüsefer lâmbalarının bulunduğu bazı yerlerde hayretle durduğunu, halka hayretle baktığını, o lâmbanın altında elinde düdüğü, pırıltılı çizmesi ile bir polisin, düdük çalışına, ceza yazıp bağırışına kızdığını göreceksiniz..

Şoför postahanenin kösesinde idi.. Yukarı çıkan yol Posta Caddesi, postahanenin, bankaların önünden geçen asfaltı yol Atatürk Bulvarı idi. Birbirine dik iki çizgi gibi, iki büyük cadde idi bunlar.. Ulus'tan Cebeci'ye gidecek bir Otomobil bu kavisi geçecek, Yenişehir'den Ulus'a, Ulus'tan Yenişehir istikametine gidecek otomobiller bu asfaltı katedeceklerdi.

Şimdi sizde tam postahanenin köşesinde, Posta Caddesinin başlangıcındasınız. Karsıya geçecek, yolunuza devam edeceksiniz. Fakat, Trafik Kanununun, Belediyenin tavsiyelerine uymak zorunda iseniz, yola devam edemezsiniz.. Burada da seyrüsefer lâmbaları vardır, yanarlar, sönerler, yol kaparlar, açarlar.. Asla yayaları düşünmeden bu iş olur. Çünkü:

Ulus'tan Cebeci'ye güdecekler vasıtalar için yol kapalı olunca, Yenişehir'den gelen ve Posta Caddesine sapmak istiven otomobil ve diğer vasıtalar için yol açıktır. Çiğnenmemek için beklersiniz..

Yenişehir'den Posta Caddesi istikâmetine sapacaklar için yol kapalı olduğu zaman, Ulus'tan Cebeci'ye gidecekler için seyrüsefer lâmbası yeşil yanmıştır. Çiğnenmemek için gene beklemek zorundasınız.

O şoför gene düşünür: Eski Millî Eğitim Bakanlığının sokağından, Posta Caddesine ulaşan asfalt, hususi otomobil parkı olmaktan kurtarılsa şehrin en kalabalık bir noktasında seyrüsefer intizamsızlığı olmaz, tehlike kalmaz.. Hiç değilse, Ulus'tan Cebeci istikâmetine gidecek yüzlerce vasıta tek asfaltan rahatça işlemiş olur, halk da daracık Atatürk Bulvarı'nın postahane önündeki vasıtadan korkma derdinden kurtulur.

Bu intizamsızlığın ve düzensizliğin önü alınmamışken, kanun mecbur ettiği «farların yanması» kaidesine, bir unutkanlık eseri şoför riayet etmedi mi, kuvvetli bir para cezası ile el sıkışmış demektir.

Keyfi düdük sesi

Kanun, her vatandaşa o kadar geniş haklar tanımıştır ki, her vatandaşa şoförü kontrol etmek, hattâ ceza verdirmek bakımından adeta bir «maliye müfettişinin yetkilerini vermiştir. Bugüne kadar kaydedilen vak'alar dikkate alınırsa, şoförü mahkûm eden, geniş vatandaş şikâyetleridir. Trafik polisi* nin, telefonlu şikâyetlerin fazlalığı karşısında yüklendiği vazife bir iki misli artmıştır. Telefonlu şikâyetler, şoförü bir kaç bakımdan zararlı çıkarmaktadır:

Zabıtaya yapılan bir şikâyet üzerine şoför karakola davet edilir. Şikâyetçi de gelir. Zabıta her iki tarafı da dinler, şahit sorar, ekseriya şikâyetçinin şahidi fazla gelir. Şoför, haklı dahi olsa, 50 lira para cezasına, on beş gün işinden menne hüküm giyer ve çıkar.

Trafik kontrolü

Bu bir yol kesme değildir

Bunun aksi de varittir. Şikâyetçi iddiasında hiç bir müspet delil gösteremez. Şoför çıkar, gider, müşterisi de beraber.. İlk vak'a ile ikincisi arasında şu fark vardır ki, şoför haksız çıkarsa cezalanır şikâyetçi dâvasını teyit edemezse, hiç bir cezai hükme tâbi değildir. Ayrıca, ikinci nev'i vakalarda, şoför haklı dahi çıksa, karakolda işinden kaybettiği bir zaman vardır. Telâfisi için hiç bir hüküm yoktur.

Bazı nisbetsizlikler

Trafik polisi, bir taksi şoförüne «dur!» derse, ve otomobilinin içinde istiab haddinden fazla müşteri bulursa, şoföre iki günlük kazancını cepten götüren bir ceza pusulası keser. Bir hususi otomobil için ayni endişenin pek az zaman varit olduğu söyleniyor. Halbuki, Trafik Kanununun zabıtaya tanıdığı hak, hususi ve taksi diye bir tefrik yapmaz. Kanun, istiap haddini aşkın insan otomobilde bulunursa, alkol almış, uyuşturucu madde kullanmış bir kimse direksiyon başında ise, ehliyeti yoksa, kaidelere riayet etmiyorsa, «her kimin ve hangi müessesenin otomobili olursa olsun» aynı muameleye tâbi tutulacaktır, der.

Şoför, Belediye otobüslerindeki bir küçük plâkaya parmağım uzatır, sonra o belediye otobüsündeki kalabalığa işaret eder: O küçük plâkada «27 oturacak, 45 ayakta yer vardır» yazısı görülür. Filhakika oturan 27 kişidir, fakat ayakta duran 47 değil, 60 kişidir. Halbuki hususi otobüste 3 kişi fazla olsa trafik memuru hemen onları indirir.

Trafik hatası yapan belediye otobüsünün ceza giydiği, para ödediği de bugüne kadar görülmemiştir. Halbuki kanun seyrüseferin tanzimini belediyeden almış, Emniyet Müdürlüklerine vermiştir. Örnek zabıta olarak, şoföre verilen cezanın herkes ve her vasıta için ayni olacağını göstermek için, belediye otobüslerini de kanunun emrettiği yolda cezalandırmalı ve uslandırmalıyız. Yoksa, bugün mevcut olan Trafik Kanununun bir zümre vatandaş için çıkarılmış, sadece onlar için tatbik sahası bulmuş intibaı olduğu kuvvetlenecektir.

Memurlarımıza «güler yüz politikası» derken, dudaklarda tebessümü değil, tatbikatta vatandaşa yapılacak muamelede, iyi niyeti kastetmekteyiz. Kanunu tatbik eden elemanlarda, «şoför her zaman haksızdır» peşin hükmü olmamalıdır.

Fazla para isteyenler

Fakat bir noktaya da dikkati çekmemek imkânsızdır. Bilhassa son zamanlarda belki de İstanbul şoförlerinden müntekil bir huy ile, Ankara şoförleri müşteriden fazla para almaya, daha doğrusu ısrarla talep ermeye başlamışlardır. İhtimal ki bu, İstanbulda dolmuşlara yapılan zammın tesiridir. Fakat, çok üzücü olmakta, kavgaya, gürültüye yol açmaktadır. Şoförler, kendi kendilerine zammı yapıvermişlerdir. Trafik polisinin bu mevzuda çok alâka göstermesi icap ediyor. Nihayet müşteri, belediyenin tesbit ettiği tarife de para ödeyecektir. Bunun üstünü isteyenlere şiddetle karşı koymak lâzımdır.

Halbuki, şoförlerin «şahsi» bir gayret ile zam yapmağa haklan yoktur. Kanunî mecburiyete göre, taksimetre ne miktar yazdı ise, onu kabullenmek zorundadır. Ancak, belediye taksimetrelere zammı kabul eder ve tatbikini isterse durum değişir. Bu hususun da dikkate alınması faideli olacaktır.

Zor galibiyetler
Kolaylarını bidona aşkolsun

Güreş

Hezimet

Türk greko - romen millî takım seçildiği zaman, herkes peşin olarak Finlandiya'ya karşı mağlubiyeti kabul etmişti. Dört ayrı kiloda, dört yeni elemana sahiptik. Geri kalanlar içinde de sadece İsmet Atlı göz dolduruyordu.

Genç elemanlardan korkmalı mı, yoksa vadedecekleri bir istikbâl olabileceğini göz önüne alarak sevinmeli miydik? Hem korkmalı, hem de sevinmeli idik. Hakikaten İstanbul'da Türk- Fin milli greko - romen karşılaşmasında yeni dört eleman (Müzahir Sille, Yaşar Yılmaz, Kâzım Ayvaz ve Hâmit Kaplan) yüz ağartıcı karşılaşmalar yaptılar. Bu istikbal için sevinilecek hâdise idi. Buna mukabil, korktuğumuz başımıza geldi, genç ve ders görmemiş genç elemanlardan teşekkül eden takımlar beraberliği zor kurtardı.

1952 Helsinki olimpiyatlarında bir ecnebi müşahide, greko - romendeki mağlubiyetimizin sebebini sormuşlar. Pazuları tutmuş, çok iyi, demiş.. Kafayı göstermiş, bir mütalâa ilâve etmeden çekip, gitmiş.

Ötedenberi bilinen bir hakikattir ki, greko - romende en usta güreşçimiz muvaffak olamamıştır. Çünkü kuvvet kadar, Avrupa tarzı oyun, belden aşağısı yasak olunca, şark stilini yıkar, güreşi de kaybettirir. Nitekim son müsabakalarda da hemen hemen müsabakaları hep sayı ile, tuşsuz kaybetmemiz, kuvvetin bu stildeki birinci sınıf rol oynamadiğini ortaya koymuştur.

Avrupa, güreş muhitleri greko - romen stilinin inceliklerine vakıftır, nitekim bu tarzda dışarı ile yaptığımız her temas mağlûbiyetimiz ile neticelenmiştir. Avrupalı, greko - romende kendini bilgili addettikten sonra, serbest stile dönmüş, bu isim üstadları olarak Türkleri gördüğü için, tarzlarımızı, oyunlarımızı öğrenmeğe çalışmıştır. Güreşçilerimizin serbest stil müsabakalara ait filimlerini almışlar, bu filimlerden istifade etmişlerdir. Hem o kadar istifade etmişlerdir ki, yenilmez sayıldığımız serbest güreşte de, sırtımızı mindere değdirenler çıkmağa başlamıştır. Şimdi Yaşar Doğu'nun himmeti ile serbest güreşte yeni ümitler içindeyiz.

Greko - romende biz ne yapmışız? Madem ki, yabancısı kaldığımız, pek de beceremediğimiz greko - romen diye bir Stil vardır. Öğrenmeli, çalışmalıyız. Elemanlarımızın bilgilerini yükseltecek bilgi vermeliyiz.

Biz, milli bir temas arifesinde, sadece bir seçme turunu yapmış, 8 güreşçi tespit etmiş ve Finlandiya'ya karşı çıkarmışız. Halbuki, Finli bu işi daha iyi bilir, daha çok çalışmıştır, Türkiye'ye gideceği için rejime tâbi tutulmuştur. Ufacık gayretlerle takım halinde bir galibiyet alabilme imkânımız varken, güreşçilerimizi bildiklerde bırakmak, bu bilgi ile mindere çıkarmak yolunu seçmişiz ve neticeler malûm olduğu gibi, hep aleyhimize tecelli etmiş.

Serbest güreş kadar, greko - romene de rağbet etmeli, yetiştirmek, öğretmek yoluna gitmeliyiz.

Şu milli sporu da futbole çevirmemek için, çare çalıştırmak ve öğretmektir. Hem yetişeceğe, hem de yetiştiriciye bol bol sahibiz. Geriye ilgili kişilerin çalışma «himmeti» kalıyor. Bu da pek yorucu bir iş değildir.

Hakem derdi

Kangren olmuş bir mevzu: Hakem dâvası. Acaba cidden kangren olmuş mu, yoksa olmuş gibi gösterilmekte israr mı ediliyor. Kiminle bu hususu münakaşa etmeye kalksanız alacağınız cevap «aman hakem mi, bırak Allah aşkına» olacaktır. İstanbulun profesyonel küme tertip heyeti bilhassa «üç büyük» diye anılan Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaşın kendi aralarındaki maçlarını yabancı hakemlere idare ettirmek kararını aldığı zaman yerli hakemlerimiz yaylım ateşine başlayıvermişlerdi.

Halbuki İstanbul'un iki güzide kulübü arasındaki karşılaşmayı idare etmek üzere memleketimize davet edilen Avusturyalı hakemin muvaffak idaresini görenler yerli- yabancı tefrikindeki isabeti de anlamış oldular. Hakemlerimizin hiç bir zaman ehliyetsiz oldukları iddiasında değiliz. Fakat temyizi bulunmayan kararlarında hiç bir zaman da tam isabete varmadıklarını kabul etmek lâzım. Hakemin kelime manâsına veya vazife ve mes'uliyetlerine temas etmek istemiyoruz. Zaman zaman cidden çok ağır tenkitlere ve bilhassa hiç bir insaf ve izan sahibinin kabul etmesine imkân olmıyan tecavüzî hitaplara maruz kalan hakemlerimizin de nihayet birer insan olduklarını kabul ediyoruz. Fakat işte o zaman, bir insanın otuzbeş sahifelik bir talimatname ile tahdid edilmiş olan vazifeleri ifadaki akıllara durgunluk veren hata ve gafları o yaratığa yakıştıramıyoruz. Hepsinin birden cahil olduklarını söyliyemiyeceğimize göre bu daimi memnuniyetsizliğin sebebi ne olabilir acaba? Biz, tevali eden hataların, hissi hareketten, ileri geldiği kanaatındayız. Arzusu ile veya arzusu hilâfına hislerine zebun olmaya mecbur kalmış bir insan asla ve asla kararlarında adil olamaz. Buna ait bir çok misaller vermek mümkündür. İşte bunlardan sadece bir misal:

1955 Dünya Greko - Romen güreş şampiyonasına hazırlık olmak üzere memleketimize davet edilen Fin Milli Güreş Takımı İstanbul'da karşılaşma yaptıktan sonra Ankara'ya gelmişti. Bu geliş vakıa hiç te Türk misafirperverliğine uygun olmadı. Finliler 11 saatlik bir otomobil yolculuğundan sonra ve ancak müsabaka saatından 2 saat önce Başkente muvasalat etmişlerdi. Son müsabaka, yani ağır siklere sıra geldiği zaman Finlilerin herkül vücutla dev asa adamlarının yanında bizim sözde ağır sikletimiz rakibinin yarı sikletindeki Nizamettin Gürbüz mindere çılanca malûm akibet ister istemez beklenmeye başladı. Fakat güreş, bundan evvelki yedi sıkletin aksine olarak serbestti ve yegâne ümidimiz de bu idi. Nitekim iri yarı rakibini üst üste iki defa altına alan Nizamettin bunlardan sonuncusunda ünlü güreşçiyi tuşa da getiriverdi. Orta hakemi müsabakayı durdurarak bizimkinin kolunu kaldırmak için yanına

Greko - Romen

Nerede o eski günler

yaklaştığı sırada yan hakemi bulunan Finli tuşu görmediğini iddia etti. Diğer yan hakemi Türk, «hayır tuş tamamdır» dedi; neticede tuşun kabulü için hakemlerin ittifakı lâzım geldiğinden tuş muteber addedilmedi ve güreşe tekrar başlanılarak bu sefer bizimkinin tuşa gelmesi ile neticelendi. Bir müsabakada karara sebep olan hâdise, ya vardır veya yoktur. Beynelmilel bir müsabakada iki beynelmilel- hakemin görüş ayrılığına sebep olan şey histen başka ne olabilir. Bunların kaideleri bilmedikleri, ne vaziyette tuş olabileceğinden bihaber olduklarını iddia edilebilir mi? Şu halde karan; Türk hakeminin Türk güreşçisi lehine, Finli hakemin de kendi güreşçileri lehine mütalâa etmeleri milli hislerinin sevki tabiisine kapıldıklarının en bariz delili değil midir? Esasen diğer müsabakaların cereyanı sırasında üç hakemden ekseriyette olan millet güreşçilerini neticeyi ekseriyetle kazandıkları görülüyordu. Bunu milli hislere atfedersek geriye kalan diğerlerini de istediğiniz isim altında mütalâa etmek suretiyle adlandırabilirsiniz.

İşte bunun içindir ki hakem mevzuu kangren olmuştur ve hastalığın tedavisi gayri kabildir.

Futbol

Yeni facialara doğru

Önümüzdeki hafta Futbol Federasyonu bir toplantı yapmağa karar verdi. Federasyonun bu toplantısında 1955 yılında Barselon'da yapılması mukarrer ikinci Akdeniz olimpiyatlarına iştirak edip etmemeyi kararlaştıracaktır.

Herkesin umumi fikri şudur ki, Türk milli takımı yeni ve büyük organizelere girişmelidir. Çünkü, Türk millî takımı uğradığı ağır mağlübiyetler ile dünya futbolünden nasibini ziyadesi ile almıştır. Dünya kupasında kalemizin - hem de milli sıfatlı kalemizin - kabullendiği gol adedi on altıdır. Bütün hatların bozukluğu, kombine bir oyun çıkaramıyan takımın yürekler acısı çözüntüsü hâlâ içimizdedir. Ve şimdi takımı bu feci hale getirenler masa başına oturmak, yeni bir şampiyonaya girip girmemek için karar almak niyetindedirler. Bu federasyonun hareketlerini düzeltmek ve yaptığı hatalı işleri «dur» emri ile sona erdirmek bazı üst makamların elindedir. Fakat, bugüne kadar, bütün ağır mağlûbiyetlere rağmen bu üst makam hiç bir hareket göstermemiştir.

Barselona'daki şampiyonaya, bütün Akdeniz memleketleri iştirak edecektir, bu arada İspanya milli takımı da müsabakalara girecektir. Ve bilir misiniz ki, İspanya'ya karşı bu sene içinde kazandığımız iki mühim galibiyet, -biri beraberliktir, fakat galibiyet sayılır- bu yeni seri maçta perişan hale gelecek, gol üstüne gol yiyerek İspanya takımına karşı yarattığımız o müsait hava kaybolup gidecektir. İtalya geçenlerde yaptığı. Arjantin maçından sonra, bünyesindeki buhranı hallettiğini ilân etmiştir. İtalya, bugünkü futbolu ile, hattâ buhranlı bir takım ile bizden daima iyi olduğunu, çıkardığı maçlarla göstermiştir, bu defada daha azimli, şampiyon olmak iddiası ile bu turnavaya girecektir, bu takım karşısında da perişan olmamak elden gelmiyecektir. Geriye Yunanistan kalıyor, bu memleketin milli takımı malûm hissi gayret ile Türkiye'ye karşı geniş bir hazırlık yapacaktır ve bugünkü durumumuzu göz önüne alırsak bu memleket karşısında da bir mağlubiyet almamız kuvvetli bir ihtimal olacaktır.

Bizim bir milli takımımız neden ve niçin iyi olmayacaktır? Böyle bir peşin hükme neden varılabilir? Sebep şudur: Gene millî takım hazırlanırken, İstanbul'un bir kaç klübünü, Ankara'nın form tutan bir kaç oyuncusunu alacağız, küçük bir tertip değişikliği ile sahaya çıkacağız. Eğer futbolcularımızın içlerinde o gün iyi bir oyun tutturma kaabiliyeti, arzusu varsa, ümitli bir neticeyi radyo başında bekliyeceğiz. Yok eğer takım her zamanki gevşek, şahsi bir gayret içinde ise, o zaman bekleyin golleri biribiri ardınca...

Alman haberlere göre, federasyon içindeki ihtilâfı hal yoluna gitmektedir! Malûmdur ki, o büyük mağlûbiyetlerden sonra, eski federasyon başkanı Orhan Şeref Apak ile bugün iş başında bulunan Ulvi Yenal arasında gazetelerde geniş bir münakaşa cereyan etmişti. Orhan Şeref, milli takımı bugünkülere devretmeden önce, şerefli galibiyetler kazanmıştı, mağrur ve memnundu. Hakikaten idareci olarak mümeyyiz vasıfları vardı, takımın moral kaabiliyetini, her oyuncunun değerini gayet iyi biliyordu, acı mağlûbiyetler karşısında en fazla üzülen o idi. Şimdi, federasyonun bazı elemanları Ankara'ya gelmişler, Orhan Şeref Apak'a iş teklif etmişlerdir. Bu demektir ki, yeni milli temaslara gidilecektir, mesuliyetler idareciler arasında -muhalif olsun, iş başında olsun paylaşılmak istenilmektedir. Orhan Şeref Apak, federasyon ile çalışmağa başlayınca, yeni bir mağlûbiyeti tenkid edecek, hakiki durumu ortaya koyacak hiç kimse kalmıyacaktır. Sadece millet olarak, futbole düşkün kimseler olarak acısını biz çekeceğiz. Orhan Şerefin takım teşkilinde oyuncu tefrikinde tam selâhiyet almak şartı ile federasyon ile çalışmasında hiç bir mahzur yoktur. Fakat bizim futbolümüzde, politikada olduğu gibi kulis faaliyeti, insanlar aleyhinde tertipler fazladır. Orhan Şeref tek başına bu işin başında olunca, diğerleri kendisini harcamak için elden geleni yapacaklardır. Orhan Şerefin bu vazife teklifine yanaşmıyacağını kabul ediyoruz.

Bu sayı
Yeni Desen Matbaasında
10.150
adet olarak basılmıştır

Ömür boyunca aylık gelir
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ömür boyunca aylık gelir
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
ömür boyunca aylık gelir
Ömür boyunca aylık gelir